

Катехитична комісія
Києво-Галицького Верховного Архиепископства УГКЦ

Чеснота чи гріх?

Методичний посібник

Львів
2017

Упорядник
с. Юліана Дзюбата, *мироносиця*

Чеснота чи гріх? Методичний посібник / Упор. с. Юліана Дзюбата, мироносиця. – Львів : Катехитична комісія КГВА УГКЦ, 2017. – 160 с.

Катехитичний посібник методично розглядає тему про головні гріхи та протилежні їм чесноти. В його склад входять конспекти восьми катехитичних занять, кожне із яких присвячене одному гріху та відповідній чесноті. Також подані витяги щодо теми з офіційних літературних джерел. Велику частину посібника становлять допоміжні твори, розповіді, цитати, оформлені як ігри чи завдання для учнів.

Видання призначене для катехитів, учителів християнської етики та для провідників інших християнських спільнот. Також ним можуть скористатися батьки.

Конспекти
катехитичних
занять

на тему:

«Головні гріхи
та протилежні їм
чесноти»

Катехитичне заняття на тему: «Гріх обжерливості та чеснота поміркованості»

Мета. Ознайомити дітей з поняттям гріха, його походженням, відкрити суть обжерливості, розглянути причин цієї пристрасті та способи протистояння їй.

Необхідні матеріали:

- ✓ два ватмани,
  - ✓ назви головних гріхів (кожна на окремому аркуші А4)
  - ✓ ...і пояснення, на чому паразитує цей гріх (є в описі уроку, їх теж можна віддрукувати на А4 та прикріпити до ватману із назвами головних гріхів),
  - ✓ конверт і картки, на яких написані різні риси,
  - ✓ двосторонній скотч, ножиці, чисті аркуші А4.
-

Хід заняття

ВСТУП. ГОЛОВНІ ГРІХИ ТА ПРОТИЛЕЖНІ ЇМ ЧЕСНОТИ

На початку уроку вивішуємо на дошці ватман і на ньому листки із назвами головних гріхів та протилежних їм чеснот. Знизу – «тілесні»: обжерливість, розпуста, грошоловство. А над ними всі інші: смуток, гнів, нудьга, марнославство. Завершує все гордість. (Згідно з катехизмом УГКЦ «Христос – наша Пасха»).

Перш ніж починати вивчення головних гріхів та способів, як з ними боротись, задаймо собі запитання: що ж таке ці пристрасті (цей термін вживаємо як синонім до слова «гріх») і для чого нам боротися з нашими головними гріхами та пристрастями?

Знаємо зі Святого Письма, що ціль і зміст нашого життя – любов до Бога і ближнього. Звільнення від пристрастей – це засіб, а не ціль, бо тоді ми стали би подібні на буддистів, для яких нірвана – безпристрасність – є самоціллю. Ми не можемо вповні виконувати заповіді любові, поки над нами панують пристрасті.

Ще в раю людина отримала єдину заповідь – заповідь стриманості. І цієї чесноти було досить, аби зберегти перших людей у чистоті та непорочності. Тілесна стриманість була муром та охороною для людини. Коли цей мур було знищено, всі інші пристрасті поступово оволоділи тілом і душею.

Які ж це пристрасті? Спершу йдуть три пристрасті тіла – обжерливість, розпуста та грошолобство, а за ними й інші – смуток, гнів, нудьга, марнославство та гордість – вершина всіх гріхів.

Пристрасті зчиняють у душі людини такий хаос, що навіть деколи воюють одна з одною за місце в серці людини. Вони створюють таку дезорієнтацію, що людина вже й сама не знає, чого хоче...

Підступність пристрастей у тому, що вони паразитують на природних людських схильностях та бажанні людини бути щасливою; але замість цінностей вони підсовують псевдоцінності.

Обжерливість – пристрасть, яка паразитує на природному бажанні людини приймати їжу. Справжня мета – насичувати організм енергією, яку дає їжа – підміняється прагненням до «істивного» задоволення. І йдеться не тільки про кількість їжі, а й про її якість. Ця пристрасть, мабуть, добре знайома тим, хто любить «потішити животики», навіть якщо це не кожен день або й узагалі дуже рідко. І фігура тут ні до чого. Огрядність – не завжди свідчення обжерливості. І навпаки: стрункі й худорляві люди можуть виявляти величезну схильність до цієї пристрасті. Людина женеться за окремим тілесним задоволенням, мета якого – отримання тимчасової насолоди. Протилежність цієї пристрасті – **поміркованість (стриманість)**.

Розпуста паразитує на природній людській потребі продовження роду та сімейного спілкування. Підступність цієї пристрасті в тому, що вона прикидається любов'ю, добрим, теплим почуттям, а насправді є бажанням володіти іншою людиною як річчю. Протилежність цієї пристрасті – **ціломудреність (чистота, невинність)**.

Грошолобство ще менше пов'язане з реальними потребами людини. Воно змушує невгамовно бажати різних матеріальних благ (зовсім не обов'язково тільки грошей). При цьому грошолобивою може бути і досить бідна людина. Наприклад, гоголівський Плюшкін, який трепетно оберігав навіть запліснявілі пряники. Матеріальні «блага» для таких людей стають не засобом до досягнення справжнього блага, а метою. Протилежність цієї пристрасті – **жертвність**.

Смуток, уніиніє, нудьга виникають з незадоволеності через слідування за помилковим благом. Також їх причиною може бути невдоволення тим, що людина має. Так, наприклад, у матеріально забезпе-

чених людей депресії бувають набагато частіше, ніж у менш багатих. Протилежність цих пристрастей – **радість у святому Дусі, бадьорість духу.**

Гнів маскується під природну силу людської душі – реакцію на перешкоду до досягнення мети. Справжньою метою християнина може бути лише прагнення наблизитися до Бога, але тут гнів повинен бути звернений не на людей, а на гріх. А в людини зі спотвореним розумінням своїх цілей спотвореним є й уявлення про бар'єри. Отже, гнів перестає бути праведним і спрямовується на інших. Крайній прояв гнівливості – ненависть до іншого. Протилежність цієї пристрасті – **довготерпеливість.**

Марнославство і гордість паразитують на відчутті того, що людина об'єктивно може мати більше талантів, стояти трохи вище від інших людей. Ця пристрасть змушує людину підніматися не до Бога, а підніматися над іншими. Гордий забуває, що всі люди унікальні і не можна нікого ні з ким порівнювати, не можна вибирати кращого чи гіршого. Марнославна людина в своїх власних очах «обростає» уявними заслугами і неправильно оцінює своє справжнє становище і значення. Протилежними до цих пристрастей є **смиреномудрість та покора.**

Гордия як одна з підступних пристрастей може мати різні обличчя, в тому числі прикриватися навіть покорою. Ця пристрасть може як породжувати інші пристрасті, так і боротися з ними в людському серці. Під маскою смиренності гордій може обманювати й інших, і навіть самого себе, демонстративно «прагнути» чеснот.

ПРИСТРАСТЬ ОБЖЕРЛИВОСТІ ТА ЧЕСНОТА СТРИМАНОСТІ

У людині головне – душа. Але тіло – це «дім» душі, тому воно є цінне та потребує уваги й турботи. Душі ми не бачимо, бо вона невидима, а бачимо різні «доми» душі. Тіло ми не можемо ні віддати, ні помінятися ним із кимось. Оскільки ми створені на образ та подобу Богу, то шкодити чи собі, чи комусь на тілі – це ображати самого Бога. Тіло наше – це храм Святого Духа. Тілесно ми приймаємо Євхаристійного Христа, тому осквернювати тіло – гріх...

Насамперед людина зневажає своє тіло пристрастю обжерливості. Ми вже говорили, на якій природній потребі паразитує ця пристрасть. Їда нам потрібна для життя. Але сучасна людина впадає у крайнощі: або їсть все, що жується, або стає надмірно перебірлива у харчуванні.

Віруючій людині простіше, бо для неї зміст життя – зв'язок із Богом. Але коли цей зв'язок розривається, то викривлюється зміст життя – людина починає жити задля пристрасті...

Адам в раю немовби всім своїм життям вів бесіду з Творцем. Коли він зробив без Бога якусь, здавалося б, найменшу дрібницю, це призвело до тяжких наслідків, до втрати взаємності. Відносини людини з Богом подібні до відносин людини з людиною. Уявіть гарну компанію, яка зібралася за дружнім столом, заставленим різними стравами. Ці друзі насолоджуються спілкуванням одне з одним. Трапеза закінчується, вони встають з-за столу і не дуже й пам'ятають, що їли, бо душа їхня торжествує, вони раділи одне одному і знали про цю взаємність. Така трапеза не гріх, а велике благо. Якщо хтось зі співрозмовників поміняв би таку бесіду на гроші, це можна було би назвати грошолобством, а якщо на їжу, то – обжерливістю.

Святе Письмо дає багато прикладів таких абсурдних відносин. Євреї в пустелі мали все: і хмару вдень, а вогненний стовп уночі, і перепелів, і манну, і воду зі скелі. Та щойно Мойсей ненадовго відходить на гору – вони тут же роблять собі золотого тельця – ідола.

Тому зміст стриманості – не просто стриманість, а намагання повернутися до стану первісної людини перед гріхопадінням, коли дух панував над тілом. Тому потрібно бути уважним до своїх стосунків із Богом – так ми вчимося духовної пильності.

○ Інсценізація

Коротенькі сценки на 1–2 хв. На підготовку – 5хв.

Ділимо дітей на три групи. Кожна отримує тему для інсценізації:

1. Непоміркованість у їжі (їм все, що жується).
2. Надмірна вибірковість у їжі (делікатеси, перебирання їжею, постійне вишукування нових дієт).
3. Тайнодіство (непомірквані нічні «набіги» на холодильник).

○ Завдання для груп

1. Подумаймо: в чому ж суть цієї пристрасті? (*Заміна Бога їжею; їжа стає ідолом*).

2. Які методи боротьби з нею ви запропонували би? (*Згадувати про наслідки непоміркованості, зменшувати кількість їжі, дотримуватися посту – відмовлятися, хоч на якийсь час, від чогось улюбленого, пробувати наповнювати своє життя розвиваючими захопленнями*).

3. Яку рису характеру потрібно нам випрацьовувати? (*Стриманість, поміркованість*).

ПІДСУМОК. ПОЛЕ ДУХОВНОЇ БОРОТЬБИ

На завершення уроку ми з вами заповнимо Поле духовної боротьби. Працюємо й надалі з трьома групами.

Прикріплюємо до дошки чистий ватман. Підписуємо його – «Поле духовної боротьби». Ділимо його маркером на дві частини. На одній половині пишемо «Обжерливість», а на іншій – «Стриманість». Відповідно, на одній частині буде записано всі прояви обжерливості, а на іншій – прояви чесноти, які протистоять цій пристрасті та борються з нею.

Отже, вкладені у конверт риси-прояви (див. нижче) розкладаємо на столі текстом униз. Завдання для груп – вибрати по 5 листочків із запропонованих. Це робить один із учасників групи.

лінивість	надмірна балакучість	високомірність	самолюбство
вихваляння	схильність до суперечок	зухвалість	непослух
впертість	любов до матеріального	блюзнірство	«а Баба-Яга проти»
пам'ять про те, що ми не вічні на цій землі	піст	стриманість (мужність)	пам'ятати про свої гріхи

Група має обдумати і пояснити зв'язок витягнутого напису із гріхом нестриманості, непоміркованості. Завдання складне. Слід наголосити учням на те, що нестриманість і непоміркованість може стосуватися не тільки їжі, а й певної поведінки чи проявлятися у рисах характеру.

Будьте готові допомогти учням. Якщо хтось захоче скористатися пошуком в інтернеті – дозвольте. Можливо, учням потрібен буде папір для нотаток. Роздайте їм чисті аркуші.

Коли завдання буде виконане, тоді представник кожної групи хай коротко прокоментує перед класом кожне витягнене слово, показуючи зв'язок цього слова чи вислову з гріхом нестриманості або чесною поміркованості. Опісля нехай прикріпить витягнені листочки на відповідну частину ватману – «Поля духовної боротьби». Після уроку ватман прикріплюємо на стіну чи інше видне місце, де він має бути аж до завершення вивчення всіх головних чеснот та гріхів.

Катехитичне заняття

на тему:

«Гріх розпусти та чеснота ціломудреності»

Мета. Ознайомити дітей з поняттям гріха розпусти, розкрити його руйнівний вплив на особистість та спільноту – сім'ю. Вказати способи, як уникати цього гріха, та допомогти учням побачити красу чесноти ціломудреності як не зіпсутої гріхом людської природи, яку створив Бог.

Необхідні матеріали:

- ✓ ватман,
  - ✓ двосторонній скотч,
  - ✓ ножиці,
  - ✓ малюнок серця,
  - ✓ примірники Святого Письма,
  - ✓ друкований роздатковий матеріал (див. заняття),
  - ✓ чисті аркуші А4
-

Хід заняття

Вступ

За душу кожної людини ведеться духовна боротьба. Внутрішні моральні, духовні, душевні конфлікти торкають і торкатимуть кожного з різною ударною силою. Ця боротьба, як ви вже бачите, не оминає і нашого тіла. Ми вже говорили, що головні гріхи тим особливі, що паразитують на важливих природних потребах людини. Сьогодні ми побачимо ще одне поле нашої духовної боротьби.

Прикріплюємо на доступне місце вже підписаний і поділений на дві частини ватман. Напис: «Розпуста – Ціломудреність». Посередині – зображення серця.

РУЙНУВАННЯ ЦІЛІСНОСТІ ЛЮДИНИ ЯК ОБРАЗУ БОГА І ЙОГО ПОДОБИ

Для зручності роботи ділимо дітей на 3–5 груп. Кожна група нехай обере свого секретаря.

Розпуста паразитує на природній потребі людини продовжувати рід і мати сім'ю. Підступність цієї пристрасті в тому, що вона прикидається любов'ю, добрим, теплим почуттям, а насправді ж є бажанням володіти іншою людиною як річчю. Протилежність цієї пристрасті – **ціломудреність** (чистота, невинність).

Ціломудреність – «цілий» і «мудрість» – це мудрість збереження себе цілим від гріха розпусти.

Кожен гріх проявляє себе на всіх рівнях людськості:

- розбиває і нищить душевно, морально – діє на рівні думки;
- може проявлятися тілесно – на рівні вчинків;
- нищить нашу єдність із Богом – духовний рівень.

Наслідки гріха розпусти надзвичайно важкі. Людина впадає в страшне рабство. І що більше місця вона виділяє в собі для гріховної пристрасті, то більш залежною від неї стає, аж поки тіло цілком не почне керувати духом. Цей гріх, який виглядає таким солодким, містить у собі найбільше отрути і підступу. За цим гріхом ланцюжком тягнуться інші гріхи – брехня, наклепи, плітки, очорнення, ненависть, жорстокість і... вбивство.

Кожен, хто йде за своїми пристрастями і не протистоїть їм, а оманливо себе потішає, що лиш трохи побуде в солодких почуттях, подібний на людину, яка, як пише Святе Письмо, «немов віл, що йде під обух, немов олень, що в сильце вскочив, поки стріла його печінки не прошиє, немов та пташка, що сама летить у сітку, не знаючи, що йдеться про її погибель» (Прип. 7, 22-23).

Загляньмо у Старий Завіт, який часто показує гріховність людини та наслідки її вчинків, – історія гріхопадіння царя Давида – 2 Сам. 11.

Зі Старого Завіту також знаємо приклад уникнення гріха – історія Йосифа – Бут. 39, 10-12.

Апостол Павло дає дуже практичну пораду – 1 Кор. 6, 18: «Утікайте від розпусти!».

Надруковану цитату з 1 Кор. 6, 18 кріпимо на ватмані під зображенням серця.

Тут слову «утікайте», коли заглянути в оригінал тексту, властива дуже велика категоричність, тобто утікати без роздумів – «давати драла»... Те саме слово використане у Мт. 24, 16 і Йо. 10, 5. Прочитайте!

Ця порада дуже практична, бо за спокусою у сексуальній сфері криється настільки величезна небезпека падіння, що швидка й рішуча втеча – оптимальний вихід. Це рішення потребує величезної мужності. Бо якщо будеш боротися зі спокусою – ще більше в ній загрузнеш. Тому треба втікати від розпусних зображень, книжок, місць і ситуацій.

Статева безвідповідальність – це жадливий гріх, який руйнує особистість, руйнує сім'ю, людську спільноту. Цей гріх був настільки жадливим, що у часи Старого Завіту за нього карали смертю (див. Втор. 22, 21-22; Левіт 20, 10). Подумайте, наскільки величезною була руйнівна сила цього гріха, що Бог мусив зупинити руйнування Божественного в людині аж так суворо. Так само суворо карався гріх статевих збочень (див. Лев. 20, 11-16; 18, 22-29).

Тепер у нас немає покарання смертю, але руйнівна сила цього гріха не змінилася. Тому Святе Письмо застерігає (див. Еф. 5, 3-5), що ті, які так чинять, не успадкують Царства Божого.

Тож усі форми розпусти, у т. ч. і подружня зрада є важким гріхом.

Бо ж «гріх» у перекладі з грецької – означає «промах, мимо, не попасти в ціль».

Яка ж ціль життя християнина?

Спробуйте поговорити про це з учнями, провокуйте їх на діалог.

1 Кор. 6, 13-20: «... ваше тіло – храм Святого Духа...». Прочитайте! Обговоріть з учнями наведений нижче текст.

Колись мені попався до рук посібник з Microsoft. Це була книжечка на 1200 сторінок. Я пробував її читати, але мало що зрозумів, тому ще перечитував. Так інколи є й з нами. Ми запитуємо в Бога, чому розпуста заборонена. Бог з радістю хоче нам пояснити, заводить у кімнату, а там безліч книг, у яких описано всі психофізіологічні та духовні механізми взаємодії...

– Господи, але мені життя не вистачить ознайомитися з усім цим...

Господь відповідає:

– Так, тобі простіше просто мені повірити. Повір – просто уникай розпусти, не гріши...

РУЙНУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ

○ Завдання

Нехай кожна група подумає і запише на чистих аркушах паперу, які важливі події можуть відбуватись у сім'ї? (*Одруження, народження дитини, святкування днів народження, хвороби, весілля, вихід на пенсію, смерть і т. ін.*).

○ Завдання

Кожній групі роздайте надруковані на аркушах нижчеподані твердження для обговорення. Наскільки ці речі задовольняються у сім'ї? Чому інколи так не є? *Навести на думку, що гріх руйнує сім'ю, сім'я перебуває під безпосереднім ударом гріха.*

- Новонароджене немовля приносять у дім, де на нього чекають і де його забезпечують усім необхідним.
- У щасливій сімейній атмосфері діти є захищені.
- Молодь дуже поступово досягає роль дорослих, і сім'я надаватиме дитині підтримку доти, доки та не дозріє остаточно.
- Молоді люди мають підтримку і приклад своїх рідних. Коли настає час, вони закохуються й одружуються, щоб усе подальше життя прожити з обранцем.
- Усі труднощі й удачі життя чоловік та дружина переживають разом; вони з радістю та відповідальністю виховують дітей.
- Зостарівшись, подружжя пожинає плоди своєї праці, а коли приходить хвороба, похилий вік і смерть, їх оточують любов'ю діти та онуки.

Тож що таке шлюб? У чому його суть і важливість?

Кожен у групі отримує аркуш з надрукованими на ньому шлюбними обіцянками.

Наречений: Я, (ім'я), беру тебе, (ім'я), за жінку, і прирікаю тобі любов, вірність і чесність подружню, і що не залишу тебе аж до смерті. Так мені, Боже, поможи, в Тройці Святій єдиний, і всі святі.

Наречена: Я, (ім'я), беру тебе, (ім'я), за мужа, і прирікаю тобі любов, вірність, чесність і послух подружній, і що не залишу тебе аж до смерті. Так мені, Боже, поможи, в Тройці Святій єдиний, і всі святі.

Священик, благословляючи їх, каже:

Що Бог з'єднав, людина нехай не розлучає.

Узявши вінці, священик вінчає спершу нареченого:

Вінчається раб Божий (ім'я) з рабою Божою (ім'я) в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь.

Вінчає і наречену:

Вінчається раба Божа (ім'я) з рабом Божим (ім'я), в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь.

І благословляє їх тричі:

Господи Боже наш, славою і честю вінчай їх (З).

Бог, турбуючись про молоде подружжя, дарує їм своє благословення на спільну життєву дорогу, щоби з часом їхня любов лиш зростала і поглиблювалась. Але як часто цей дар Бога знецінюють та спотворюють...

■ Хлопчики й дівчатка втрачають повагу до шлюбу і трепетне ставлення до нього, коли дозволяють собі слухати непристойні розмови та вульгарні жарти. Вони завдають собі шкоди і забруднюють свій розум, коли дивляться непристойні фільми і читають книги, що спотворюють їхні цінності.

■ Молоді люди, замість оберігати себе як особливий дар Божий, – який полягає в тому, щоб любити всім своїм серцем і протягом усього життя одну людину, – дуже часто тільки заради задоволення вступають у стосунки з протилежною статтю.

■ Люди сходяться на короткий час, не маючи серйозних намірів, і врешті розуміють, що так дуже важко довіряти одне одному і що немає сенсу докладати зусиль заради міцності та тривалості їхніх стосунків.

■ Є дорослі, які, перебуваючи у шлюбі (навіть ті, хто вирішили жити разом), порушують обіцянки подружньої вірності і вступають у позашлюбний зв'язок. А потім покидають своє подружжя і вступають у нові стосунки, що тягне за собою багато страждань і болю. Залишеному доводиться з величезними труднощами влаштувати долю спільних дітей.

ЛЮБОВ І «ПСЕВДОЛЮБОВ» (ПОЖАДЛИВІСТЬ, ПОХІТЬ)

○ Завдання

Кожна група отримує листочок із таблицею, поділеною на дві частини – «Любов» і «Похіть».

У частині «Похіть і пожадливість» подані твердження, які розтлумачують цю пристрасть. Частина «Любов» не заповнена, там є лише слова-підказки. Подумайте і заповніть порожні рядки, використовуючи ці допоміжні слова. Кожна група представляє по одному твердженню.

Похіть, тілесна пожадливість	Любов
Це – незважливе і незсудливе почуття.	<i>рішення, відповідальність</i>
Людина турбується тільки про себе.	<i>про когось</i>
Людина шукає своєї вигоди і користі. Хочє «брати», а не «давати»...	<i>жертвенна</i>
Це «любов» з умовами: люблю, якщо... , люблю, коли...	<i>безумовна</i>
Людина хоче постійно бачити, що тільки про неї турбуються.	<i>для тебе</i>

ПІДСУМОК ПУРОКУ

○ Завдання

Заздалегідь готуємо конверт, у який вкладено картки із записаними на них учинками гріховними або чеснотливими (картки подано у формі таблиці, катехит може роздрукувати і розрізати). Витягаємо картки й розкладаємо на столі текстом униз. Секретар кожної групи вибирає по три картки. Кожна група знайомиться зі змістом своїх карток, обдумує зазначений учинок та готує невеликий коментар про те, гріх це чи чеснота і чому?

плітки	жорстокість	убивство
терпеливість до себе та інших	свій вільний час заповнити корисним та цікавим, більше руху	пам'ять про те, що станемо перед Богом
наклепи	очорнення	очернення
нарікання	осудливість	зневажливе ставлення до святих речей
стриманість	самолюбство	догоджання собі

Секретар групи коротко занотовує обговорюване і по закінченні виділеного часу представляє думки своєї групи. Опісля прикріплює обрані картки у відповідному місці вивішеного на початку уроку ватману «Розпуста – Ціломудреність»: ті, що стосуються гріха, – на половинці «Розпуста», а ті, що стосуються чесноти, – на половинці «Ціломудреність».

ЗАВЕРШЕННЯ

Бог щодо кожного з нас має прекрасний задум. І якби можна було зазирнути в очі Бога, ми побачили б у них повноту любові, а також себе, але себе таких, якими ми мали би бути за задумом Творця.

Це можна зробити іншим способом – заглянувши в Слово Боже.

Підготуйте для кожного учня текст про любов – 1 Кор. 13, 1-7, – але замість слова «Любов» залиште місце на ім'я (текст наведено нижче і крапками вказано місця пропущеного слова).

Хай кожен впише там своє ім'я і на спільній молитві в тиші нехай прочитає цей уривок. Прислухайтесь до свого серця. Що воно вам каже?

Якби я говорив мовами людськими й ангельськими, але не мав любові, я був би немов мідь брєнєча або кимвал звучний. Якби я мав дар пророцтва і відав усі тайни й усе знання, і якби я мав усю віру, щоб і гори переставляти, але не мав любові, я був би – ніщо. І якби я роздав бідним усе, що маю, та якби віддав моє тіло на спалення, але не мав любові, то я не мав би жадної користі. .... – довготерпєлива, ... – лагідна, ... не заздрить, ... не чванитьсє, не надимаєтьсє, не бешкетує, не шукає свого, не пориваєтьсє до гнїву, не задумує зла; не тішитьсє, коли хтось чинить кривду, радїє правдою; все зносить, в усе вірить, усього надїєтьсє, все перетерпить.

*Катехитичне заняття підготувала
с. Теодосїя Перепєлко, мироносицє*

Катехитичне заняття

на тему:

«Пристрасть грошолобства та чеснота жертовності»

Мета. Навчити бачити, як і в якій формі проявляється у нас пристрасть грошолобства, та розвивати вміння долати ці прояви чесною жертовністю.

Необхідні матеріали:

- ✓ ватман,
  - ✓ видрукуваний малюнок до теми,
  - ✓ маркери кольорові,
  - ✓ двосторонній скотч,
  - ✓ ножиці,
  - ✓ чисті аркуші А4,
  - ✓ великий конверт,
  - ✓ 5 кольорових конвертів (білий, сірий, жовтий, червоний, зелений),
  - ✓ роздатковий текстовий матеріал для завд. 1, 2, 3.
-

Хід заняття

Ділимо клас на п'ять творчих груп. Кожна група хай обере секретаря, який записуватиме обговорене і представляти групу.

○ Завдання 1

Кожна група отримує вислів. Завдання учнів обдумати цей вислів. Висловити свою згоду чи незгоду, тобто підтримати чи, навпаки, розкритикувати його. На обдумування відводимо до 5 хв.

Гроші – це ресурс. А ресурс – це нейтральність. Він може бути використаний, як для добра, так і для зла...

Кажуть, що надмір грошей породжує зло... Але я відчув і інше – їх нестача теж породжує зло...

Можна спастись і в багатстві, і в убогості. Сама по собі убогість не спасе. Можна володіти мільйонами, але мати серце сповнене Богом і спастись. А можна прив'язатися до грошей і в убогості загинути...

Не страшно, коли людина є убогою. Страшно, коли убогість є в людині...

Якщо ти багатий лиш тим, що злодій може вкрасти і що міль може з'їсти, то з чим же ти залишишся, якщо злодій справді вкраде і міль з'їсть?

Кожна група зачитує свій вислів і коментує його. Виділяємо по 2 хв. для кожної групи. Тобто на всіх–10 хв.

○ Завдання 2

Заздалегідь у великий конверт вкладаємо картки з написами:

щедрість	безкорис- ливість	милосердя	милостиня	благодійність
пам'ять про Бога	віра та довіра Богові	надія на Бога	любов до Бога і людей	чуйність
корисливість	немилосерд- ність	скупість	жорстоко- сердя	недовіра Богові
покладання лиш на власне «я»	егоїзм	гнів – злоба – вбивство	страх	заздрість

На дошці кріпимо ватман, розділений на дві частини символічними терезами. З одного боку прикріплюватимемо картки з античеснотами, які походять із грошоловства, а з іншого – картки з чеснотами, які протидіють грошоловству.

Із конверта секретарі груп витягають по чотири картки з певними рисами. Група має подумати, які з риси походять із грошоловства і чому, а які – протистоять грошоловству й плекають жертвовність і чому.

Для обговорення у групах виділяємо 5 хв.

Кожна група представляє свій результат, і секретарі прикріплюють картки у відповідному місці ватману. На це завдання даємо 15-20 хв.

○ Завдання 3. Підсумок

Кожна група отримує один з 5 кольорових підписаних конвертів. У кожному міститься завдання. Його треба виконати протягом 5 хв.

Заздалегідь готуємо конверти таких кольорів: білий, сірий, жовтий, червоний, зелений. У кожен вкладаємо аркуш, на якому надруковане завдання і залишене порожнє місце для його виконання.

Білий конверт

Ви – група вчених. Ваше завдання – подумати та дати визначення поняттям ГРОШОЛЮБСТВО, ЖЕРТОВНІСТЬ і представити їх наукове пояснення. Без емоцій, науково... Ваш інструмент – інтелект.

Сірий конверт

Ви – група критиків. Розкритикуйте поняття ГРОШОЛЮБСТВО, представте весь його негатив і всі недоліки. Ваш інструмент – критика.

Жовтий конверт

Ви – група оптимістів. Вичисліть усі позитивні риси поняття ЖЕРТОВНІСТЬ і наголосіть на них. Ваш інструмент – оптимізм.

Червоний конверт

Ви – група акторів. Подумайте і розкажіть, з якими емоціями пов'язані поняття ГРОШОЛЮБСТВО та ЖЕРТОВНІСТЬ. Ваш інструмент – лиш емоції.

Зелений конверт

Ви – група художників. Подумайте, як творчо і нестандартно може проявлятися ЖЕРТОВНІСТЬ у нашому житті. Ваш інструмент – руйнування стереотипів.

Кожна група коротко записує результати своєї праці. Представляє їх і прикріплює до конверта.

Конверти прикріплюємо біля ватману – на видному місці у класі.

ЗАВЕРШЕННЯ УРОКУ

Історія про двох вовків

Колись давно старий індіанець розкрив своєму онукові одну життєву істину. У кожній людині відбувається боротьба, дуже схожа на бій двох вовків. Один вовк уособлює зло (зздрість, ревності, жаль, егоїзм, амбіції, брехню...). Інший – добро (мир, любов, надію, істину, доброту, вірність...).

Маленький індіанець, зворушений дідусевими словами, на якусь мить замислився, а потім запитав:

– А який вовк в кінці перемагає?

Старий індіанець ледь помітно посміхнувся і відповів:

– Завжди перемагає той вовк, якого ти годуєш.

Наша душа є місцем боротьби добра і зла. Перемагатиме те, що ми підтримуємо і розвиваємо... Тож просімо Бога, аби зробив наше серце чутливим на потреби і біду ближнього, аби воно було відкрите і щедре, милосердне і любляче. Аби кожен, хто зустрінеться нам у житті, знайшов у ньому тепло і підтримку, розуміння і прийняття...

*Заняття підготувала
с. Теодосія Перепелко, мироносиця*

Катехитичне заняття

на тему:

«Смуток, унініє та чеснота радості у Святому Дусі»

Мета. Усвідомити, в чому полягає гріх смутку. Зрозуміти, як важливо плекати чесноту радості у Святому Дусі. Заохочувати до позитивного мислення і дружелюбності щодо ближніх.

Необхідні матеріали:

- ✓ два великих смайлики,
  - ✓ маленькі смайлики для кожного учня,
  - ✓ Святе Письмо,
  - ✓ цукерки, ганчірки, відро з водою,
  - ✓ ножиці та геометричні фігури на А4 чи А3,
  - ✓ роздатковий друкований матеріал для завд. 1.
-

Хід заняття

Заздалегідь підготуйте два яскравих смайлики великого розміру, вирізаних з ватману: один сумний, інший веселий. Прикріпіть їх на видному місці.

○ Завдання 1

Пропонуємо на початок учням пройти самостійно невеличкий тест. Кожному роздаємо аркуш з табличкою.

Навпроти кожного речення у першій колонці домалюйте смайлик – сумний або веселий, відповідно до того, які емоції у вас викликав зміст речення. Особливо вдумуватися не потрібно. Час роботи – 2-3 хв. Після завершення нічого не обговорюємо, аркуші відкладаємо (до них повернемося пізніше).

1	Мене привітали багато моїх друзів і знайомих у день моїх іменин.		
2	Мені купили батьки не такий телефон, який я хотів.		
3	В інтернеті я побачив фотографію свого друга, що відпочивав на морі, і купу гарних коментарів до неї.		
4	Мені не телефонує товариш.		
5	Мій однокласник посів перше місце в олімпіаді з математики.		
6	Мені не вдається досягти успіху в спортивних змаганнях.		
7	Мій однокласник, якого я терпіти не можу, захворів – і не був присутній на святі.		
8	Виявилось, що одного мого знайомого хлопця зловили на крадіжці.		
9	Мені вдалося проїхатися «зайцем» в автобусі.		
10	У неділю лив дощ і було холодно, й батьки дозволили мені не йти на Святу Літургію.		
11	Я не вивчив і не написав домашнє завдання, але мені пощастило списати.		
12	Я цілий вечір просидів за книжками, пишучи реферат, а вчителька навіть не глянула на нього.		
13	Я найгірше в класі написав контрольну роботу.		
14	Не дружу ні з ким у класі, тому що немає тут осіб, гідних моєї дружби.		

РОЗКРИТТЯ ТЕМИ

Темою нашого заняття є один із головних гріхів і протилежна йому чеснота: смуток/униніє – радість у Святому Дусі. Але перш ніж розпочнемо говорити про головне, поговоримо про смуток і радість. Ці емоції відомі нам усім. Їх можемо переживати безліч разів на день, можемо проявляти їх своїми жестами, мімікою, а також в інтернеті, через соціальні мережі чи повідомлення. Невже в цьому є якийсь гріх? Отож...

Емоції – це непростий стан нашого організму. Він може проявлятися тілесними змінами, наприклад у диханні, пульсі тощо; або ж через хвилювання чи збудження. Емоції виникають щодо певної ситуації за-

галом і не мають прив'язки до конкретних осіб чи речей, на відміну від почуттів. Емоції можуть мінятися досить швидко і протікати досить інтенсивно. Видів емоцій є безліч.

Почуття – це переживання, ставлення до потреб інших людей, вміння «чути» себе та інших. Почуття є причиною позитивних чи негативних емоцій, вони виникають щодо чогось або когось. Наприклад: «Я сумую за другом» – це почуття, а «Мені сумно» – це емоція. Через почуття виявляється ставлення особистості до праці, подій, інших людей, до самої себе.

Радість – одна з першопочаткових емоцій. Вона є одним із двох полюсів емоції (іншим є сум/смуток), між якими коливається емоційне життя. Радість – це емоційний вираз великого щастя.

Кожна людина відчуває потребу в радісних моментах у своєму житті. Та якби людина постійно перебувала в стані радості, вона не змогла би співчувати іншим і неадекватно реагувала би на стан навколишнього світу. Усмішка радості на обличчі людини – найсуттєвіший з існуючих немовних сигналів.

Сміх є досить розповсюдженою ознакою радості і задоволення.

Але власне сам **гріх смутку (унінія)** – це не просто миттєва емоція, це стан людини, в якому вона перебуває.

Смуток має декілька облич¹:

– смуток смерті, покинутості й втрати (хвороби). Такий смуток мусить бути; він сповнений поваги...

– смуток, що є голосом нашого сумління, яке обурюється на зло, кривду і плач... Це той сум, коли людина страждає разом із братом, у якого розвалюється життя. Це смуток, який заставляє вийти зі свого теплового гніздечка і співстраждати. Такий смуток – святий! («Блаженні засмучені, бо будуть утішені»);

– смуток, як крапля смоли, в якій кожен промінчик світла втрачає свою силу. Він присутній, коли єдиною емоцією, яку людина відчуває, залишається розпач. І саме такий смуток – гріховний.

Смуток у першому і другому варіантах може бути навіть місцем зустрічі з чулим і тихим Богом, адже Бог страждав і страждає разом з людиною, яка відчуває такий смуток. Людині, яка страждає, не можна казати: «Будь радісна! Бо то гріх сумувати!» – їй потрібні не так слова утіхи, як близькість із Христом. Не все християнське життя є святом – маємо не мало проблем, болів, переживань, і це нормально.

¹ Джерело: <http://www.credo-ua.org/2015/12/148283>.

У катехизмі читаємо: «Найчастіше викликає його [гріх смутку] якась інша пристрасть, коли ми бажаємо чогось, але не можемо задовольнити цього свого бажання. Це породжує пригніченість, що веде до відчаю та навіть самогубства. А буває, що цей гріх походить від надмірної турботи за своє майбутнє, намагання людини панувати над своїм життям, покладаючись лише на себе, а не на Бога» (Катехизм «Христос – наша Пасха», 766).

Отже, роздумаймо разом.

Чому нам сумно?

Варіанти відповіді дітей:

- мені, просто, скучно і пора зайнятися чимось новим;
- я переживаю втрату когось чи чогось;
- я ображений і самотній;
- я не можу собі купити те, що хочу;
- я незадоволений собою, своїми успіхами;
- мене опановує страх перед майбутніми подіями;
- хтось є кращий, ніж я, і має більше, ніж я;
- я роблю щось недобре, і мій сум сигналізує про це.

○ Інтерактивна вправа

Ділимо учнів на три групи. Кожній групі даємо завдання, але так, щоб його не чули і не знали інші групи.

Завдання для груп:

1. Взяти ганчірки і протерти всі парти в класі (або добре вимити дошку, або ще щось).
2. Вирізати з паперу по одній фігурі кожному учаснику в групі.
3. Подумати разом і заспівати якусь відому пісню.

З кожною групою тихенько домовляємося, що за виконане завдання вони отримають винагороду (по дві-три цукерки чи тістечко).

Винагорода для всіх учасників обов'язково має бути однаковою.

Даємо час на виконання завдань. Запрошуємо отримати винагороду за свою працю. Наголошуємо, що хто як трудився, той таку плату і отримає. Спочатку отримують винагороду ті, які співали пісню, останні – ті, що витирали пил.

Розхвалюйте кожну групу і ніби ненароком скажіть: *Ну що ж, кожен отримав справедливо, працювали і трудилися всі... Чи всі задоволені?* Провокуйте учнів на виявлення обурення – одні працювали, а інші – сиділи співали чи бавилися...

Коли між учнями почнеться «бунт», запитайте, яка була домовленість з кожною групою? *Цукерки – мої, і я вирішую кому і за що їх*

дати. Я не зобов'язана перед вами оправдовуватися чи пояснювати, чому я так роблю. Хіба не так? А замість подяки, ви обурюєтесь, зли-теся і засмучуєтесь.

Послухайте, що на це сказав би Христос?

О Читання Святого Письма (Мт. 20, 1-16):

«Царство Небесне подібне до чоловіка-господаря, який рано-вранці вийшов найняти робітників у свій виноградник. Домовившись із робітниками по динарію денно, послав їх у свій виноградник.

А коли вийшов, близько третьої години побачив інших, що бездільно стояли на ринку. Він же їм сказав: Ідіть і ви в мій виноградник, що буде по справедливості, дам вам. І ті пішли. Коли ж знову вийшов, близько шостої та дев'ятої години, зробив так само.

Близько одинадцятої вийшовши, стрінув інших, що стояли, і сказав їм: Чого тут увесь день бездільно стоїте? Кажуть йому: Бо ніхто не найняв нас. Сказав їм: Ідіть і ви в виноградник.

Коли ж настав вечір, власник винограднику наказав своєму управителеві: Поклич-но робітників та роздай їм заплату, почавши від останніх аж до перших. Ті, що прийшли близько одинадцятої години, взяли по динарію. Коли приступили перші, думали, що більше дістануть. І вони взяли по динарію. А взявши, стали ремствувати на господаря, кажучи: Оті останні одну годину попрацювали, а ти зрівняв їх з нами, що зносили тягар і спекоту днини.

Той, відповідаючи одному з них, сказав: Друже, не кривджу тебе; чи не за динарія погодився зо мною? Бери своє та йди! Хочу бо й цьому останньому дати, що й тобі. Хіба не дозволено мені робити зо своїм, що захочу? Чи око ж твоє лукаве з того, що я добрий?!

Так то останні будуть перші, а перші – останні!»

Висновок

Ця притча, кажуть, є притчею про християнську заздрість, а заздрість досить часто спонукає до гріха смутку. Виноградник – Царство Небесне, ті, хто працювали, – покликані Богом до цього Царства. Ми, християни, покликані бути у Царстві Божому, кожен у свій спосіб і час: хтось вже змалку знайшов дорогу до Бога, а хтось лише в старості. Пригадайте розкаяного розбійника, розп'ятого біля Ісуса Христа:

лише при смерті він усвідомив Правду і почув слова: «Істинно кажу тобі: Сьогодні будеш зо мною в раї» (Лк. 23, 43). Хіба це не чудово, що Господь наш Милосердний і бажає, щоби всі були в Його Царстві? Навіть ті, які нам не до вподоби!

РОЗДУМИ З ДОСВІДУ

Гріх заздрості – один із вагомих причин людського смутку. І тут не йдеться про емоції. Бо, наприклад, коли моя подруга отримає більше балів на уроці, ніж я, то мені стане сумно за себе, – і це нормально, але наступним моїм почуттям має бути радість за подругу. Я не повинна обвинувачувати її, що це несправедливо, що я знаю краще, ніж вона, чи ще щось у тому дусі. Захистити себе і свої бали можна не принижуючи інших. Це правило діє не лише на уроках, а й в усьому християнському житті.

Одна катехитка пригадувала такий випадок зі свого дитинства. «Якось мій батько вболівав за нашу футбольну команду перед екраном телевізора, а вона не виправдовувала його сподівань. Я не дуже знаюся на футболі, але в певний момент, коментатор сказав: “Ну що ж... Залишається тримати кулаки, щоб *та інша команда*, зіграла погано”. І мій обурений батько вигукнув: “Та то ви грайте добре, а не бажайте, щоб інші грали погано!!!”. Цей вигук заліг у моїй пам’яті і виринає звідти, коли мене опановують заздрісні почуття».

Хтось отримав кращу оцінку, ніж я... Але не завжди оцінкою вимірюються знання – це по-перше. І по-друге – хай це буде мені спонукуючо краще вчитися. Якщо когось хвалять за певні заслуги, я порадію за цю людину й візьмуся шукати свої таланти та їх розвивати. Хтось має більше, ніж я, – але я маю предостатньо, щоб радіти і дякувати!

РАДІСТЬ У СВЯТОМУ ДУСІ

Радість у Святому Дусі починається у Бозі. Вона є чеснотою, яку потрібно шукати, плекати, виховувати й обов’язково ділитися з іншими. Людина, яка усміхається і добре себе почуває, не завжди має таку радість. Натомість, людина, яка терпить певну хворобу, переживає якісь життєві труднощі, може в собі мати цю чесноту. «Уважайте за найвищу радість, мої брати, коли підлягаєте різноманітним спокусам» (Як. 1, 2).

Радість у Святому Дусі – це радість таємнича, глибока, тривала. Це радість у надії.

«Радуйся, благодатна, Господь з тобою!» (Лк. 1, 28) – ці слова ангел промовив до Богородиці, коли звіщав їй радісну звістку про народження Спасителя, і ми також їх промовляємо у молитві. «Господь з нами» – з усвідомлення цих слів народжується наша РАДІСТЬ!

У хвилинах випробувань ми можемо її не відчувати. Але вона щоденно очищується у випробуваннях. Треба бути відважним у стражданнях і пам'ятати, що після всякої ночі сходить сонце. Радість, яка є у хрестах, у стражданнях виражається як внутрішній мир, як упевненість в тому, що нас супроводжує Ісус, що Він поруч... Надаймо своїм терпінням саме такого сенсу – і тоді віднайдемо радість у Святому Дусі.

«Нехай же Господь дасть нам всім цю радість у надії. А ознакою того, що ми її маємо, є мир», – стверджує папа Франциск.

«Якщо всупереч панівному в світі несприйняттю, болю, зраненості ти вибрав радість, приховану в стражданні, життя стає святом. Радість ніколи не заперечує смутку. Вона перетворює його на плодючий ґрунт, на якому незабаром зросте ще більша радість»².

Послухайте, що про радість і смуток каже італійський священник, святий Дон Боско.

Роздайте учням роздруковані примірники.

10 важливих думок Дона Боско³

1. Аби чинити добро, треба мати дрібку відваги, бути готовим витерпіти будь-яке приниження й ніколи нікого не принижувати, бути завжди доброзичливим.
2. Бути радісним, чинити добро і дозволити горобцям цвірінькати – ось найліпша філософія.
3. Найкращий друг – той хто, не питаючи причин твого смутку, може зробити так, щоб до тебе знову повернулася радість.
4. Сатана боїться радісних людей.
5. Жодна проповідь не така плідна, як добрий приклад.
6. Про ближнього треба говорити добре – або мовчати.

² Г. Ноуен, «Повернення блудного сина», С. 157.

³ Джерело: <http://www.credo-ua.org/2016/01/151041>.

7. Бути добрим не означає, що ти не скоюєш жодної помилки; бути добрим – означає, що ти маєш силу виправитися.
8. Відпочинемо в небі.
9. Сумний святий – ніякий не святий.
10. Виховання – це справа серця.

Нехай кожен учень вибере ту думку, яка для нього зараз є актуальною, близькою, яка його «зацепила». Хай діти подумують, які дії спонукають їх збільшувати чесноту радості у Святому Дусі?

ЯК НЕ ДАТИ СМУТКУ НАС ОПАНУВАТИ. ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ⁴

1. Будь активним! Займися спортом, знайди собі приємне й корисне заняття.

Часто в стані зтяжненого смутку (депресії) зникає бажання до будь-якої діяльності, бракує сили волі. Тому пропоную прислухатися до поради св. Єфрема Сирійського: «Не будь слабкий духом, бо ж не жити нам вічно на цьому світі. Якщо хочеш перемогти зневіру, берись, хоч ненадовго, до якоїсь фізичної праці, читай або молись багато». Для сучасної людини альтернативою фізичної праці є спорт.

2. Пам'ятай про цінність кожної миті життя. Хандра краде твій час!

Скільки в тебе є можливостей зробити цю хвилину незабутньою, поки ти лежиш у ліжку, залитий смутком!.. Львівський єпископ УГКЦ Венедикт Алексійчук дає чудову пораду тим, хто дозволяє собі багато плакати: «Наше життя – єдине і неповторне. А ми живемо так, немовби писали чернетку; а життя одне, і на чистовик його не перепишеш. Час нам подарований. Якби ми приймали кожну мить як унікальну, як могло би змінитися наше життя?» Вчися бути вдячним за кожний день. Навіть якщо тебе спіткала невдача, знай, що з Божою допомогою вона може стати тобі корисною.

3. Почни думати про труднощі інших людей.

Одного старця запитали: «Отче, а що таке смуток?» «Бути сумним – це постійно думати про себе», – відповів той корот-

⁴ Джерело: <http://old.dyvensvit.org/articles/106665.html>.

ко. Зацикленість на собі робить депресивні моменти безконечними. Насправді, навколо багато людей, які мають серйозніші проблеми і потребують підтримки. Слова з вірша польського священика Яна Твардовського особливо влучні:

«...Безвиходей просто нема на землі
хоч Бог замкне двері, та вікно відчинить
спинися поглянь
спадають із хмар
менші більші нещастя так потрібні для щастя
у звичайних речей спокою навчайся
і забудь що ти є коли кажеш що любиш».

4. Перестань порівнювати себе з іншими. Не заздри!

Інколи молода людина, посидівши у соціальних мережах, починає думати, ніби всі надзвичайно красиві, успішні, талановиті, щасливі – всі, окрім неї. Навалюються комплекси, самооцінка занижується, зникає бажання щось робити, бо все одно не вийде бути кращим, талановитішим. Починається депресія. Про такий стан чимало пише грецький святий Паїсій Святогорець: «Багато з нас не бачить власних дарів, бачать тільки дари інших, і їх охоплює заздрість. Вважають себе обділеними, скривдженими. Мучаться і перетворюють своє життя на кошмар. “Чому в нього є ці дари, а в мене нема?” – кажуть вони. У тебе є одні дари, в іншого – інші. Можливо Каїн мав дари більші, ніж Авель? Коли людина навчиться радіти успіхам інших, то Бог їй подарує набагато більше».

5. Шукай радості у дрібничках.

Один єпископ, переживши часи переслідувань нашої Церкви, пригадує, як сидів у холодній, сирій камері і тішився з того, що в крані була гаряча вода, бо в попередній камері такої розкоші не було. Подумай про те, що ти маєш багато причин для радості!

6. Не чекай, щоби тебе любили, – люби сам!

Буває, що ми почуваємося самотніми, обділеними любов'ю. Хочеться, аби нас розуміли, підтримували. Та інколи доводиться залишатися у своїй проблемі самотнім. Такий стан пригнічує і може перейти у тяжку стадію – зневіру. Ліками в цій ситуації стане порада самовідданої та жертвовної святої, Матері Терези з Калькутти: «Гордий шукає особливої любові до себе. Смирений любить сам, нічого не чекаючи взамін». Такі прості фрази і

компліменти, як «Мої вітання!», «Я така рада за тебе!» або «Цей колір тобі дуже личить!», можуть прояснити чийсь день, а також допомогти нам поглянути на інших та на самих себе не як на «об'єкти», а так, як кожного з нас бачить Господь.

7. Пам'ятай найголовніше – радість у Святому Дусі є Божою чеснотою.

Тому її джерело слід шукати у святих таїнствах Церкви та в молитві.

○ Молитва⁵

Господи, ніхто не хоче сумувати. Я хотів би уникнути смутку – і все ж деколи йому піддаюся. Коли інші мене не розуміють, коли страждаю від самотності, тоді з'являється смуток. Не знаю, чому Ти називаєш блаженними саме засмучених.

Можливо, ті, котрі приймають смуток, здатні пізнати справжню радість. Той, хто відганяє від себе сум, не вміє по-справжньому радіти. Смуток і радість – частинка мого життя. Разом вони надають йому смаку.

Коли дослуховуюся до свого суму, тоді у ньому віднаходжу силу. Тоді доторкаюся глибини своєї душі. Тоді відкриваю для себе сенс власного життя.

Сум через самотність, через змарновані можливості дає мені змогу усвідомити: єдина підвалина, на якій можу будувати своє життя, – це Ти, Господи. Тому переімени мій смуток у радість, яку не може зруйнувати навіть сірий будень.

○ Інтерактивна вправа

А тепер повернімося до тесту, який ми проходили на початку заняття.

Ділимося на малі групи 4-5 осіб.

Спільно у групі проаналізуйте тексти. Подумайте чи виправданий сум там, де ви поставили сумний смайлик, і чи справжня радість там, де ви поставили радісний? У наступній колонці, якщо потрібно, поставте ще раз смайлики, але вдумливо.

Результати праці в групах. Які були зауваження? У чому була трудність? Про яке твердження найбільше дискутували?

⁵ Джерело: Ансельм Грюн. Доторкнись, Молитви для молоді. – Львів: Місіонер, – 2007.

ВИСНОВОК

Завжди пам'ятаймо, що радість є ознакою людей Божих.

«Я буду Господеві співати поки життя мого, псалми співати-му, скільки буду жити. Хай буде приємна Йому моя пісня; у Господі я веселитимусь» (Пс. 104, 33–34).

«Усяка кара на хвилину здається не чимсь веселим, а сумним, та згодом тим, що на собі її зазнали, вона приносить мирний плід праведності» (Євр. 12, 11).

«Завжди радійте. Моліться без перерви. За все дякуйте: така бо воля Божа щодо вас у Христі Ісусі» (1 Сол. 5, 16–18).

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Катехит заздалегідь приготує невеличкі смайлики, на яких кожен учень напише своє ім'я і прізвище. Перемішайте їх у капелюсі (коробці, шкатулці...). І хай кожен витягне чийсь смайлик і вдома запише кілька втішних слів для цієї особи (*можна робити це таємно, не підписуючись*). На наступному уроці кожен подарує цей смайлик власникові.

ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ ПО ТЕМІ

○ Радість – це...⁶

Радість є частиною плоду Духа Святого. Вона є результатом і одним із проявів любові. Коли людина знає, що її люблять, у неї з'являється відчуття радості й задоволення навіть у складних життєвих обставинах.

Люди, які вміють любити, уміють і по-справжньому радіти. Натомість скупі, заздрісні та егоїстичні люди зазвичай нещасні та безрадісні. Люди, які живуть, дбаючи про свою громаду, допомагаючи своїм

---

⁶ Джерело: <http://slovovchitelyu.org/rubrik/metodika/radist>.

близьким та сусідам, і не зосереджуються тільки на собі, завжди знаходитимуть приводи для радості. Такі люди можуть відчувати смуток інших. І хоча вони поділяють біль своїх друзів і співпереживають з ними у їхніх проблемах, вони також можуть святкувати й радіти разом із ними.

Радість – це не відірване від реальності позитивне сприйняття навколишнього світу, яке ніколи не помічає болю й горя. Людина, що вміє радіти, здатна переживати й власний біль, і біль інших, але при цьому вона не втрачає надію.

Радість – це якість характеру, яка дає людині змогу сприймати життя позитивно навіть попри складні обставини й події. Така людина знає, що життя може бути важким, але не зосереджується на негативних думках.

Радість здатна поширюватися на інших. Що більше ти радієш, то більше радітимуть й інші люди навколо тебе. У першому столітті послідовники Ісуса часто збиралися разом, щоби допомагати одне одному виховувати в собі гідний характер. Ці зустрічі були сповнені заохочення й радості.

○ Словничок давньогрецької мови⁷

ηγαλλιαω (*егалліао*) – радіти

ηγαλλιασις (*егалліазіс*) – «прикрашати себе» радістю

ευφροσύνη (*еуфросунє*) – радість, стан радісного задоволення

χαίρω (*хайро*) – радіти, корінь цього слова χαρίς (*харіс*) означає «ласка» або «дар»

χара (*хара*) – радість

Усмішка

Бруно Ферреро

Жила колись усмішка, яка мандрувала світом. Це була щира, радісна, приязна усмішка. Була щаслива так, як може бути щасливою тільки усмішка, і час від часу наспівувала.

Одного дня вона прийшла у містечко, в якому рух був особливо напружений, мешканці також не знали спокою. Усмішка чемно стояла біля переходу, чекаючи на зелене світло, коли раптом дві машини зіткнулися. Різко загальмували біля краю

⁷ Джерело: <http://slovovchitelyu.org/rubrik/metodika/radist>.

тротуару. Дверцята відчинилися, і з першої машини вибіг чоловік з грізним виглядом. Раптом усмішка з'явилась на його обличчі, і воно проясніло. Розгнівана жінка, яка вийшла з другої машини, зціпивши зуби, здивовано зупинилась. Потім також усміхнулася.

– Вибачте, то моя вина, – сказала.

– Нічого, буває, – відповів чоловік. – Вип'ємо разом каву?

Усмішка продовжила свою мандрівку.

Солодко прикрасила лице працівниці на пошті, а люди в черзі почали розмовляти приязно.

Промайнула по обличчю вчителя, і учні почали уважно його слухати.

Затрималася на обличчі професора в клініці, і хворі стали почувати себе краще.

Потім дійшла до керівника закладу, до касирки у супермаркеті, до чоловіка, котрий повертався додому, до двох хлопчаків, які ворогували між собою.

Увечері усмішка поїхала з містечка. Почувалася трохи втомленою, але містечко було щасливе.

Усмішка є світлом, яке проходить крізь вікно твого обличчя і каже людям, що твоє серце вдома.

Отож, усміхнися! Ще раз!

Показний і гарний плід, коли перестав усміхатися, перетворився на сушену сливку!

*Катехитичне заняття підготувала
Валентина Демчук, катехит*

Катехитичне заняття

на тему:

«Пристрасть гніву та чеснота довготерпеливості»

Мета. Навчити бачити в собі розмаїття вияву гніву і показати цінність чесноти стриманості та довготерпеливості, як засобу протистояння та подолання гніву.

Необхідні матеріали:

- ✓ ватман,
- ✓ маркери кольорові,
- ✓ двосторонній скотч,
- ✓ ножиці,
- ✓ чисті аркуші А4,
- ✓ видрукувані історії, цитати і вислови.

Хід заняття

○ Завдання 1. Аналіз тексту

Сьогодні працюємо групами.

Ділимо учнів на п'ять груп і даємо кожній для подальшої праці по одній історії (із нижчеподаних).

В одній із книг «Автостопом по Європі» натрапляємо на таку історію.

Дівчина чекала на літак в аеропорту. Її рейс затримували – отож попереду кілька вільних годин. Вона купила книгу, пачку печива і сіла в крісло в залі очікування. Поруч було порожнє місце, де лежала пачка печива, а на наступному кріслі сидів чоловік і читав журнал. Вона взяла печиво, чоловік взяв теж! Її це розлютило, але вона нічого не сказала й продовжувала чита-

ти. І щоразу, коли вона брала печиво, чоловік продовжував теж брати. Вона лютувала, але не хотіла влаштовувати скандал в переповненому аеропорту. Коли залишилося тільки одне печиво, вона подумала: «Цікаво, що зробить цей невіглас?». Наче прочитавши її думки, чоловік взяв печиво, розламав його навпіл і простягнув їй половинку, не піднімаючи очей. Це була межа! Вона встала, зібрала свої речі і пішла... Пізніше, коли вона сіла в літак, відкрила торбинку, щоб дістати свої окуляри, і витягла... пачку печива... Жінка раптом згадала, що поклатала своє печиво в торбинку. А людина, яку вона вважала невігласом, ділилася з нею своїм печивом, не проявляючи ні краплі гніву, – просто з доброти. Їй було так соромно і не було можливості виправити свою провину.

Перш ніж гніватися, задумайтеся, може саме ви не праві.

Жив-був один дуже запальний і нестримний молодий чоловік. Одного разу його батько дав йому мішечок із цвяхами й наказав щоразу, коли той не стримає свого гніву, вбивати один цвях у стовп огорожі.

У перший день у стовпі було декілька десятків цвяхів. Наступного тижня він навчився стримувати свій гнів, і з кожним днем кількість забитих цвяхів зменшувалася. Хлопець зрозумів, що легше контролювати свій темперамент, ніж забивати цвяхи.

Нарешті настав день, коли він ні разу не втратив самовладання. Він розповів про це своєму батькові. Тепер батько звелів синові щоразу, коли той стримуватиметься від гніву, витягувати зі стовпа по одному цвяху.

Минав час, і настав день, коли син повідомив батькові, що в стовпі не залишилося жодного цвяха. Тоді батько взяв сина попід руку і підвів до огорожі:

«Ти непогано впорався, але бачиш, скільки в стовпі дірок? Він уже ніколи не буде таким, як раніше. Коли говориш людині щось погане, у неї залишається такий самий шрам, як і ці дірки. І неважливо, скільки разів після цього ти вибачишся, – шрам залишиться».

Пішов Гнів по білому світу – на людей подивитися та себе показати. Скрізь, де тільки пройде, – усюди сварки, ворожнеча, а то й цілі війни!

Одне шкода Гніву: не назавжди... Став він шукати причину і, врешті, дістався до монастиря. Огорожа невисока, ворота дерев'яні, ні гармат на стіні, ні рушниць у прорізах вузьких вікон.

«Ну, – думає Гнів, – з цим я легко впораюся. І не такі фортеці брав!»

Підійшов Гнів до воріт, а там воротар – тихий, скромний. Все «здрасуйте» та «вибачте». Почав Гнів його собою розпалювати, мовляв, брати його не поважають, раз він у лахмітті ходить і тільки на воротах служить, хоча з вигляду – давно єпископом бути пора! Потім, бачачи, що монах і вухом не веде, взявся тих, хто приходив в обитель, на нього нацьковувати. Але той знову ніяк не піддавався. Здивувався Гнів:

- Скажи хоч, як звати тебе?
- Смирення! – лагідно відповів воротар.
- І багато вас тут таких?

– Таких нікчемних і слабких, як я, тільки один. А решта – справжні монахи. Я тут тільки за порядком дивлюся. А вони моляться, щоб люди в любові та злагоді жили. І зачинив ворота. І зрозумів тоді Гнів, чому його влада на землі не може бути нескінченною.

Якось один чоловік прийшов до старця і, побачивши, що той дуже спокійний і умиротворений, попросив:

– Ти все знаєш. Ти завжди в доброму настрої, ніколи не гніваєшся. Допоможи й мені стати таким.

Кивнув старець і попросив знайти й принести йому картоплю та прозорий пакет.

– Коли хтось тебе розізлить чи образить, – мовив учитель, – візьми картоплину, напиши на ній ім'я свого кривдника, і поклади її у пакет.

- Це все, що потрібно зробити? – здивувався чоловік.
- Ні, не все, – відповів старець. – Цей пакет ти повинен за-

вжди носити зі собою. І щоразу, коли на когось злитимешся або ображатимешся, докладай у нього картоплину з ім'ям свого кривдника.

Чоловік погодився. Минуло небагато часу. Відчутно поважчав його пакет, куди чоловік постійно докладав картоплини. Стала не до снаги йому ця ноша. Та ще й, як на зло, картопля, яку він клав першою, почала псуватися. Деякі картоплини вкрилися гидким нальотом, деякі картоплини проросли, а деякі засмерділися.

Тоді знову прийшов чоловік до старого мудреця і каже:

– Це неможливо постійно носити з собою. По-перше, пакет став дуже важким, по-друге, картопля швидко псується і погано пахне. Придумай мені інше завдання для досягнення моєї мети.

Тоді старець відповів:

– Точно так само відбувається і в людській душі. Цього відразу й не помітиш. Діла наші переходять у звички; звички формують характер, а характер видає недоліки. Я лише зумів допомогти тобі з боку поглянути на цей процес. І щоразу, коли ти гніваєшся на когось, затаюєш зло й образу, згадай цей урок і подумки спитай себе, чи потрібен тобі цей вантаж.

Один з учнів запитав учителя, що робити людині в гніві, як себе вести, коли у ній закипають злість чи образа. У відповідь учитель розповів, що коли він був молодим, у нього був маленький човен, на якому він любив на самоті годинами плавати по озеру.

– Яюсь, коли я роздумував із заплющеними очима, – розповідав учитель, – у борт мого човна щось вдарилося. У страшному гніві я розплющив очі, збираючись вилаяти того, чий човен зіткнувся з моїм, але той човен був порожнім. Оскільки не було на кого виплеснути свій гнів, я знову заплющив очі й почав придивлятися до себе, до своїх почуттів. Цей момент я запам'ятав на все життя, тому що тоді я зробив перший крок на своєму Духовному шляху. Я заглянув усередину себе і зрозумів, що порожній човен мене багато навчив. З тих пір щоразу, коли я відчуваю, що в мені піднімається гнів, я сам собі кажу, що цей човен теж порожній.

Одного разу Чингісхан зі своїм улюбленим соколом і найближчим оточенням вирушив на полювання. Та попри азарт, який оволодів мисливцями, ніхто нічого не вполював. Розчарований Чингісхан, повертаючись до свого табору, відокремився від свити і поїхав самотою.

Він знемагав від втоми й спраги. Через посуху, що була того року, річки пересохли й ніде не можна було знайти ані ковтка води. Раптом він помітив тоненьку цівку води, що стікала зі скелі.

Він швидко зняв з руки сокола, дістав невелику похідну чашу, яку завжди возив зі собою, підставив її під цівку і довго чекав, поки вона наповниться. Але коли він вже хотів піднести чашу до рота, сокіл змахнув крилами і вибив її з рук господаря.

Чингісхан розгнівався й у гніві вбив сокола одним ударом.

Повелитель світу хотів знову наповнити чашу життєдайною вологою, але цівка перестала навіть крапати.

Вирішивши будь-якою ціною дістатися до джерела, він став підійматися на скелю. Знайшов джерело дуже швидко, але в ньому лежала мертва змія – найотруйніша в тих місцях. Якби він випив хоча б ковток цієї води, то неминуче загинув би.

Чингісхан повернувся в табір з мертвим соколом у руках і наказав виготовити на його честь статую з чистого золота, а на одному з крил вигравіювати напис:

«Коли твій друг здійснює вчинки, які тобі не до душі, він все одно залишається твоїм другом».

Через деякий час, на іншому крилі він наказав написати:

«Те, що робиться в гніві, не веде до добра».

Кожна група опрацьовує текст і готує невеликий його аналіз.
Час – 2-3 хв.

ГНІВ – ЦЕ БАЖАННЯ ЗЛА ТОМУ, **Х**ТО ОБРАЗИВ

Існує три основних види гніву:

- внутрішній – збентеження, роздратування;
- зовнішній – лайка, крик, лють, рукоприкладство, вбивство;
- злопам'ятність – бажання помсти, ненависть, ворожнеча, образа.

Бог дав людині гнів для захисту від диявола й гріха, а людина використовує гнів не за призначенням.

Подумайте, чи є різниця між гнівом мами на дитину (наприклад, якщо дитина пхає пальці в розетку) і гнівом людей, які ворогують...

А що каже Святе Письмо про гнів?

○ Завдання 2

Кожна група отримує цитату із нижчеподаних. Нехай прочитають і роздумають над ними. Час – 2 хв.

«Хто терпеливий, той великий розум має; а хто на гнів запальний, виявляє дурноту» (Прип. 14, 29).

«Ліпше миска капусти, та з любов'ю, ніж віл годований, та з ненавистю. Гаряча людина здимає сварку, а лагідна втихомирює незгоду» (Прип. 15, 17-18).

«І ввійшов знову в синагогу, а був там чоловік, який мав суху руку. Отож стежили за Ним, чи Він оздоровить його в суботу, – щоб його обвинуватити. І мовить Ісус до чоловіка, який мав суху руку: Стань посередині! А потім до них і каже: Годиться в суботу чинити добро чи зло, спасти життя чи погубити? Вони ж мовчали. Тоді, поглянувши на них гнівно, зажурений, що їхні серця закам'яніли, каже до чоловіка: Простягни лишень руку! І той простягнув, і рука його одужала» (Мр. 3, 1-5).

«Хто ж любить брата свого, той у світлі перебуває, і в ньому нема причини до падіння. Хто ж ненавидить брата свого, той у темряві, і в темряві він ходить, і куди йде, не знає, бо темрява у нього засліпила очі» (1 Йо. 2, 10-11).

«Кожен, хто ненавидить брата свого, – душогубець, а ви знаєте, що ніякий душогубець не має в собі життя вічного, що в ньому перебувало б. З цього ми спізнали любов, бо Він за нас поклав свою душу; і ми також повинні за братів душі класти» (1 Йо. 3, 15-16).

○ Завдання 3

Чи згодні ви з цими висловами?

Кожна група отримує вислів і має 2 хв. на обґрунтування.

⚙ Хвилина терпеливості у гніві запобігає годинам жалю за вчиненням.

⚙ Пристрасть робить людей сліпими.

⚙ Триматися свого гніву та образи – це все одно, що випити отруту і чекати, що від неї має загинути хтось інший.

⚙ Гнів – зброя безсилля.

⚙ Ілюстарція (ілюстрацію катехит може підібрати на свій розсуд)

ПІДСУМОК ПУРОКУ

Почувши та проаналізувавши з вами так багато ситуацій та почуттів, що їх супроводжують, виготовимо на ватмані візуальне зображення Поля духовної боротьби. Працюємо разом.

Тож, на вашу думку, які наслідки несе з собою гнів?

Відповіді аналізуємо і записуємо зліва на ватмані.

А що може протистояти гніву?

Відповіді записуємо справа на ватмані. І результат праці залишаємо у класі.

Катехитичне заняття підготувала
с. Теодосія Перепелко, мирноносця

Катехитичне заняття на тему: «Нудьга та бадьорість духу»

Мета. Усвідомити, в чому полягає гріх нудьги. Зрозуміти роль чесноти бадьорості духу в повсякденному житті. Ознайомитися з життям патріарха Йосифа Сліпого та заохочувати учнів до пошуку вищих і важливих цілей у кожній події, в кожному зусиллі та в праці.

Необхідні матеріали:

- ✓ Святе Письмо, посудина з оливою,
  - ✓ вирізані «сходинки» з ватману в двох екземплярах, ватман,
  - ✓ роздатковий матеріал з текстами, чисті аркуші, олівці, фломастери,
  - ✓ фотографія патріарха Йосифа Сліпого.
-

Хід заняття

Вступ

○ Інтерактивна вправа

Заздалегідь виберіть двох учнів для невеликої інсценізації.

Перший учень сидить за партою, перед ним розгорнутий підручник, зошит і ручка.

Перший учень встає і нервово та емоційно каже: І знову те навчання! Вічно те навчання! У школі – навчання, вдома – навчання! Мене вже нудить від самих слів: «Ти вже зробив домашнє завдання?» Скільки можна вчитися!!! Та ще й такі нудні предмети! Ну чому я не можу вчити лише те, що мені подобається? Навіщо витрачати час на те, що мені не потрібно?! Звісно, не хочеться отримати погану оцінку!!! ... Пауза... А головне – завтра ЗНОВУ ТЕ САМЕ!

Знесилений, перший учень береться за голову і сідає на стілець.

Нічого не вдієш, мабуть така моя доля... Як не зроблю домашнього завдання – доведеться вислухати цілу купу нотацій. Ні, вже краще зроблю, як від мене того вимагають.

Перший учень сидить і уважно слухає другого.

Другий учень спокійно читає: «...Працюючи не задля ока, щоб подобатися людям, а як Христові слуги, що з душі чинять волю Богу. Служіть охоче, як Господеві, а не як людям, свідомі того, що кожен одержить нагороду від Господа за те, що зробить доброго, чи то раб, чи вільний. І ви, пани, чиніть їм те саме: облиште погрози і знайте, що як для них, так і для вас є Господь на небі, який не зважає на особи. Нарешті кріпіться в Господі та в могутності Його сили. Одягніться в повну зброю Богу, щоб ви могли дати відсіч хитрощам диявольським» (Еф. 6, 6-11).

Перший учень радісно встає і каже: Але якщо я буду вчити ці нудні предмети, славлячи Бога, то вже зовсім інша річ! Та й, може, краще це робити з радістю, а не з наріканням, бо ж Господь дає силу з огляду на мої старання, а не на успіхи, і Він мене розуміє!!! Ура-а-а!

Перший учень радо сідає за уроки.

РОЗКРИТТЯ ТЕМИ

Мабуть, кожен упізнав себе тут. Учень швидко змінив своє ставлення до ситуації і оптимістично взявся до роботи. Та зазвичай, щоб робити радо те, чого не дуже любляємо, потрібно докласти зусиль.

Зверніть увагу на тему нашого уроку – **нудьга та бадьорість духу**.

Нудьга – це відносно спокійне переживання людини зниженого інтересу до будь-якої роботи. Це пасивний стан, який характеризується зниженням трудової активності.

Нудьга може перерости в депресію, яка проявляється у поганому настрої, низькій самооцінці, песимізмі, апатії, млявості, швидкій втомлюваності, всіляких нездужаннях, постійній невдоволеності, покинутості, безрадісності, відчутті нещасливості, пригніченості, тужливості, тривалому смутку та небажанні жити. Останнє, в дуже важких випадках депресії, призводить до самогубства. Депресія заподіює найсильніші психологічні, емоційні та фізичні страждання, які істотно знижують якість життя хворого, рівень його сімейної, соціальної та трудової адаптації. Схильність людини до депресії значною мірою визначається генетичною спадковістю.

У катехизмі читаємо: «Святі Отці називали нудьгу (грецькою *акедія*) виснаженням та втомою душі. Нудьга породжує відчуття спустошення, відрази, порожнечі життя, зневіри у власному спасінні. Людина піддається лінивству, стає знеохоченою та нездатною до духовної боротьби» (Катехизм «Христос – наша Пасха», 771).

Кажуть, праця облагороджує людину, але праця, благословенна Богом, не лише облагороджує, а й дає рясні плоди. Коли ставити собі за мету в навчанні чи будь-якій іншій роботі – визнання, славу, похвалу, кар'єрне зростання, то можна дуже швидко втратити натхнення (бадьорість духу) рухатися далі, працювати знову й знову. Вчитель у школі може упереджено ставитися до учня, занижуючи йому бали, на роботі задрість колег чи некомпетентність начальства можуть принижувати й нищити хорошого працівника. Тоді що? Впадати у відчай, нудьгу? Якби всі ті люди, що роблять добре свою роботу чекали від інших якоїсь похвали, визнання, то, мабуть, зло вже давно панувало би на нашій землі. Може, варто взяти себе в руки і побачити вищі цілі перед собою – примноження, розкриття своїх талантів, добро іншим людям, задоволення собою у праці – і приправити це все прославою Бога, щоб зібрати собі скарбів на небі. Тоді гріх нудьги не матиме жодних шансів опанувати людиною.

«Коли Господь та не будує дому, – дарма працюють його будівничі... Дарма устаєте рано засиджуєтеся допізна: усе ж їсте загорьований хліб!» (Пс. 127, 1-2).

«Чи ви, отже, їсте, чи п'єте, чи що-небудь робите, усе робіть на славу Божу!» (1 Кор. 10, 31).

«Істинно кажу вам: усе, що ви зробили одному з моїх братів найменших – ви мені зробили» (Мт. 25, 40).

«І все, що б ви тільки говорили й робили, – все чиніть в ім'я Господа Ісуса, дякуючи Богові Отцеві через Нього» (Кол. 3, 17).

○ Читання Святого Письма. Мт. 25, 1-13

Заздалегідь підготуйте оливу в посудині. Під час читання і під час пояснення звертайте увагу на відповідні моменти.

«Тоді Небесне Царство буде подібне до десятиох дів, що взяли свої ляmpi й вийшли назустріч молодому. П'ять з них були нерозумні, а п'ять мудрі. Нерозумні взяли з собою світичі, та не взяли оливи з собою. Мудрі ж узяли в посудинках оливу. Через те, що молодий був забарився, всі задрімали й поснули.

Та опівночі крик залунав: Ось молодий! Виходьте йому назустріч! Схопились тоді всі ті діви й приготували свої світичі. А нерозумні мовлять до мудрих: Дайте нам вашої оливи, бо наші світичі гаснуть. Мудрі ж у відповідь їм кажуть: Щоб часом і нам, і вам не забракло – підіть краще до продавців та й купіть собі.

І от як вони пішли купувати, прибув молодий, і ті, що були готові, ввійшли з ним у весільний покій, і замкнулись двері.

Нарешті приходять також інші діви й кажуть: Господи, Господи, відчини нам! А Він у відповідь їм мовить: Істинно кажу вам: Я вас не знаю.

Чувайте, отже, не знаєте бо ні дня, ні години».

Пояснення

Наречений у цій притчі – це Господь. А час очікування Його приходу – це час, який Він дарує нам усім, час, сповнений милосердям та терпеливістю перед Його остаточним приходом, час чуйності, час, коли ми повинні підтримувати вогонь у лампадах віри, надії і любові, мати серце відкрите для добра, краси та істини, – час, щоб жити по-Божому, тому що не знаємо ні дня, ні години, коли повернеться Христос.

У цій притчі можна відчитати заховану чесноту бадьорості духа. Нерозумні діви і мудрі відрізнялися між собою лише тим, що немудрі не взяли зі собою оливи. Що може означати та олива і чому вони її не взяли? Може, насправді, немудрі діви були дуже мудрі в справах земних і вважали за непотрібне брати з собою зайвий вантаж? Може вони хотіли схитрувати і потім позичити оливу? Цього нам притча не каже, але можемо логічно дійти висновку, що та олива – щось, чого не можна буде позичити в інших. Неможливо буде в когось позичити особисті відносини з Богом, неможливо позичити дружбу з Господом, неможливо буде в когось позичити «декілька кілограмів» благодаті. «Олива» – твій особистий досвід! Він буде дорогоцінним скарбом, перепусткою у Боже Царство. Цей досвід, схожий на крила, і що доросліша людина, то міцнішими вони мають ставати! Від нас вимагається бути завжди готовими до зустрічі, до прекрасної зустрічі з Ісусом.

○ Приклад

Часто ми захоплюємося людьми, які досягли певних висот, – спортсменами, футболістами, співаками, акторами чи людьми менш яскравих професій, але активними й сповненими енергії. Хочемо бути схожими на них, наслідуємо їх манери, купуємо речі з їхнім зображенням, а дехто просто «фанатіє» від кумира. Що нас у них приваблює? Може, слава? Успіх? Багатство? Краса?

Приймаємо відповіді дітей.

А може це лише зовнішня обгортка? Що всередині? Мусимо задуматися над тим, що за кожним результатом у будь-якій галузі є приховані зусилля, праця, бадьорість духу. На цю тему послушайте оповідання.

Кінь імператора

Бруно Ферреро

Жив колись у далекій провінції Китаю художник, який проводив дні, намагаючись малювати те, що бачив. Він був таким великим майстром, що міг намалювати озера, скелі, птахів і гори одним швидким мазком. Тому художник прославився у своїй місцевості, а також за її межами, і, врешті, про нього дізнався імператор. І ось одного дня імператор у супроводі найстаршого сина й багатьох придворних з'явився на порозі хатинки митця. Для нього це була велика честь. Зворушений художник вклонився імператорові аж до землі.

І той промовив:

– Мені казали, що ти, – найліпший художник у моїй імперії. Хочу, щоб ти намалював мені такого коня, якого ще ніхто в світі не бачив.

– Добре, пане, – скромно відповів митець.

– Скільки часу тобі потрібно?

– Десять років, володарю.

– Десять років, щоб намалювати коня?

– Щоб намалювати гарного коня, пане.

– Добре, почекаю. Повернуся сюди рівно через десять років.

Імператор зі своєю свитою швидко зник в імлі.

Минуло десять років. Настав призначений день. Імператор, як і обіцяв, з'явився біля дверей художника.

– Я прийшов забрати свого коня. Де він?

Художник приніс великий, цілком чистий аркуш паперу.

В очах імператора й придворних з'явилися подив, гнів і невдоволення. Вони не змогли промовити і слова.

Кілька секунд художник зосереджувався, а тоді вмочив пензля у фарбу. Швидко рухаючи рукою, намалював такого гарного коня, що імператор не стримався, аж скрикнув від краси і благородства малюнка. Тут усе було досконале: чіткі лінії, гармонія форм, елегантність руху й, наче живі, очі коня. Врешті імператор звернувся до художника:

– Я ніколи не бачив кращої картини. Думаю, що ніколи й не з'явиться схожа. Вітаю тебе. Твоя дружина і діти житимуть щасливо. У присутності ось цих свідків обіцяю подарувати їм замок, озеро й ліси. Але тебе, чарівниче пензля, буде покарано смертю. Звелю відрубати тобі голову, бо ти познущався з мене, кажучи чекати десять років на картину, яку намалював за кілька секунд.

Художник, не промовивши жодного слова, похилив голову й дозволив закувати себе ланцюгами. Його рідні, які все це бачили, гірко заплакали.

Тим часом малий син імператора, що був дуже допитливою дитиною, забрів аж на горище хатини художника. Те, що він там побачив, спонукало покликати батька. Коли імператор піднявся на горище, то завмер: всюди – на підлозі, на стінах, у кутках, були аркуші, шматки, клаптики паперу, на яких зображено тисячі коней. Протягом десяти років художник вдень і вночі тренувався, щоби подарувати імператору гідну його величі картину.

Часто ми бачимо лише кінцевий результат, але не зауважуємо того, що йому передувало.

Кожен успіх є результатом великої праці, старань і зусиль.

Є такі люди, які не лише багато працюють, а й інших спонукають до праці. Поспілкувавшись із ними, співрозмовник відчуває бурхливе море позитиву, який ніби заряджає всіх довкола. Якщо у вас є така людина – бережіть її, цінуйте і вчіться від неї.

Зараз ми познайомимося з такою людиною, життя якої надихає.

○ Інтерактивна вправа

Мета. На прикладі життя патріарха Йосифа Сліпого, застановитися над своїм життям. Отримати заохочення до пошуку благородних цілей. Віднайти й плекати в собі чесноту бадьорості духа.

Прикріпіть на видноті фотографію патріарха Йосифа Сліпого.

Прикріпіть до дошки виготовлені заздалегідь паперові «сходинки» з написами назв текстів, знизу вгору: «Родинне тепло», «Навчаючись», «Початок Хресної Дороги», «Бадьорість духу попри все...», «Геройство до кінця...»

Вгорі напишіть: «Крізь терни до зірок» – девіз Йосифа Сліпого.

Розглянемо життя великої постаті в історії нашої Церкви і держави – патріарха Йосифа Сліпого. Його непростий життєвий шлях можна погрупувати такими «сходинками», які крок за кроком провадили патріарха до Господа.

Ділимо учнів на кілька груп. Роздаємо тексти⁸ із завданнями, чисті аркуші, фломастери, олівці. Даємо чітко визначений час.

⁸ Джерело: Оля Жаровська. Йосиф Сліпий. Визначні постаті. – Львів: Свічадо, 2016.

Текст 1**Родинне тепло**

Народився Йосиф Сліпий 17 лютого 1892 року в селі Заздрість, на Тернопільщині, у багатодітній сім'ї Івана Коберницького-Сліпого та Анастасії Дичковської. Йосиф був наймолодшим із братів. Батька митрополит пам'ятав як дуже працюючого господаря, який пильнував, аби в усьому панував лад. Разом із родиною Іван Коберницький-Сліпий брав активну участь у парафіяльному житті. Був щедрим до вбогих – нікого не відпускав із хати з порожніми руками. А про те, «щоби діти провадили себе добре, гарно вчилися, жили зі всіма в згоді, ходили до церкви і до школи, працювали, – це було для нього самозрозумілою річчю». Коли ж спроваджував дітей з дому до школи чи до гімназії, завжди нагадував їм, аби не забували про молитву, про опіку Божої Матері, добре поводитися й уникали поганого товариства. Коли ж виникали якісь непорозуміння між батьком і дітьми, то за дітей, як правило, заступалася мама. Її тонка душевна вдача, благочестива поведінка, любов до Бога і до ближніх очевидно закарбувалися в душі Йосифа. «Слухаючи не раз від матері оповідань про строге життя, – розповідав митрополит, – я висипав зерна гречки чи іншого збіжжя, клякав на них оголеними колінами і говорив “Отче наш”... Впродовж мого усього життя, слава Богу, я ніколи не стратив був віри і не опускав сповіді... Пригадую собі також, як я вже як студент теології і питомець Духовної Семінарії приїхав зі Львова додому до Заздрості, і змучений положився, тоді мати спитала: “Чи ти вже помолився?”».

До господарських справ Йосифа залучали з малих літ. Вчився він багато і старанно. Щонеділі і в свята ходив до церкви. Щодня вдосвіта, йдучи попри церкву на заняття, Йосиф вклякав перед Розп'яттям і молився. Навчаючись у гімназії, Йосиф мав відвагу відстоювати як українські, так і релігійні позиції. Він багато працював сам і завжди допомагав тим, кому навчання давалося важче.

Завдання. Охарактеризуйте батька і матір Йосифа, опишіть, які були обов'язки всіх членів сім'ї.

Текст 2**Навчаючись...**

Закінчивши Тернопільську гімназію з відзнакою, юний Йосиф Сліпий міг здобувати будь-який світський фах, але він відчував покликання до священства, тому вступив до Львівської семінарії. Тут помітив його виняткові здібності й по-божність митрополит Андрей Шептицький і спровадив Йосифа на студії богослов'я в Канізіяnum – у римо-католицьку міжнародну семінарію Петра Канізія в Інсбурці (Австрія), де Сліпий навчався з 1912 по 1918 роки. 30 вересня 1917 року в Уневі відбулися священні свята Йосифа Сліпого за участю митрополита Андрея. Продовжуючи навчання, вже як священник, у Римі здобуває ступінь «Magister Aggregatus». Подорожував Італією, вивчаючи мистецтво, історію та архітектуру. Вдосконалював знання мов: німецької, французької, італійської, російської та англійської. Вчився і здобував досвід, щоб присвятити себе розвитку науки в Україні.

У тридцять років, 1922 року, отець-доктор Йосиф Сліпий став викладачем догматики у Львівській семінарії. Його запал до наукової праці передавався студентам. Він став засновником Богословського наукового товариства, яке згуртувало науковців греко-католиків. Очолював видання багатьох наукових збірників, брав участь у наукових конференціях у країнах Західної Європи. З 1925 року – ректор Львівської Духовної семінарії і декан богословського факультету. А згодом – ректор Богословської академії. Успішно урядуючи в різних напрямках, Йосиф Сліпий знавав багато труднощів. Про цей період згадує: «Мушу сказати, що таких прикостей я мав багато зі всіх боків, і дякую Богові, що я то все переніс, і дивуюся, що я то міг перенести. Кожний мав якісь претенсії – і батьки питомців, і професори, і капітула, і польське правительство, і націоналісти, і редакції, і противники целібату... Так, що не раз вже вичерпувалися всі резерви духовних і фізичних сил, і гадав я кинути всю імпрезу та й кудись забратися. Однак багато людей розуміло цілу справу, прихильно ставилися і підбадьорювали, щоби не кидати... і не було іншої ради, як, незважаючи на прикості, далі нести свій хрест».

Завдання. Запишіть досягнення Йосифа Сліпого.

Текст 3

Початок Хресної Дороги

1939 рік – Друга світова війна і початок Хресної дороги Української Греко-Католицької Церкви. 22 грудня, у свято Непорочної Діви Марії, відбулася таємна хіротонія єпископа Йосифа Сліпого – він стає єпископом-помічником митрополита Андрея із правом наступництва Львівського митрополитичого престолу, хоч і відкрито проголошено цю подію аж 14 січня 1942 року, після відступу радянської армії. Із приходом німецьких військ, вдалося відновити працю Богословської академії та Духовної семінарії. Але і тут не обійшлося без жертв, зокрема – переслідування євреїв. Йосиф Сліпий активно допомагав у їх переховуванні.

Після смерті митрополита Андрея Шептицького 1 листопада 1944 року, Йосиф Сліпий стає його наступником. Намагається налагодити взаємини з радянською владою, але натомість їх представники розпочали інформаційну війну, вдаючись до фальсифікації історії Української Церкви. У ніч з 10 на 11 квітня 1945 року митрополита Йосифа Сліпого арештовують. «Для мене почався шлях в'язня. Та не для мене одного; я був одним із сотень тисяч стариків, жінок, дітей і немовлят... Моє слабе і схорване тіло було в руках супротивників-переможців, моя душа була вільна, вона блукала серед моїх вірних і здригалася на вид їхнього нещастя, нужди, болів і терпіння... Сотні тисяч невинних людей, вірних, мирян, духовників і владик викинуто з землі і гнано серед невимовних умов у невідоме» – Йосиф Сліпий.

За відмову зректися єдності з Римом і перейти в Православну Церкву винесли вирок – 8 років виправно-трудоваго лагерів. Про перебування у київській в'язниці владика згадує: «Мене водили на слідство день і ніч, так що я буквально падав з ніг і мене мусіли підтримувати, ведучи до слідчого судді, при тому голодував, бо давали на день трохи юшки і 300 грамів хліба... А голодування, безсоння і часті довготривалі допити можуть допровадити людину до безум'я; то велика ласка Божа, що я витримав ті всі муки».

Згадує спів'язень митрополита Франц Гробауер: «Я здогадувався, що він – священик; на це вказувала його зовнішність: достойна постать, повна гідності поведінка, посивіла борода. І справді я не помилявся... Він сидів утомлений на своєму наплечнику й чекав, як усі інші, що з нами зроблять...»

Пригадує Остап Станіславський: «Митрополит... своєю поставою, щедрістю, добрим серцем і силою свого духа піддержував інших на силах, а також і мене. Інколи одержував незначні посилки з харчами, якими він завжди ділився зі своїми спів'язнями. Своєю великодушністю і взірцевою поведінкою митрополит здобув серед в'язнів великий авторитет. ... Митрополит нагадував мені людину з душею первісного християнина, з усіма цінними прикметами, вірний своїй Церкві і народові».

Сповнюючи свої душпастирські обов'язки серед тюремників, владики, як і інші ув'язнені священники, постійно наражався на немилість з боку керівників табору.

Спогади блаженнішого Івана Хандона про життя митрополита в домі інвалідів: «Я побачив митрополита під час того, як він віз у залізній бочці воду, одягнений він був у фуфайку та чоботах. Мене вразило, що людина, перед якою схилився світ, знаходиться тут у такому жалюгідному стані». У такій нестерпній атмосфері митрополит продовжував таємно душпастирювати, дбав про розвиток Церкви не лише в Україні, а й у Росії і на Сибіру, засновуючи нові адміністративні одиниці. За що і платив новими обшуками, конфіскацією майна, допитами, переселенням з одного пункту в інший.

Зі спогадів польського священника Йосифа Кучинського: «Кардинал Сліпий робив велике враження на всіх. Був справжній патріарх, обороняв нас, коли міг, і всі каторжники його любили за його любов і відвагу».

Завдання. Запишіть, з якими труднощами довелося зустрітися митрополитові Йосифу і як саме він їх долав.

Текст 4

Бадьорість духу попри все...

Митрополит дуже любив природу, про що зокрема свідчать мальовничі описи рідних теренів у «Споминах». Навіть на засланні, він у лісі збирав взірці флори й фауни і пересилав їх у посилках сестрам милосердя св. Вінкентія, щоби вони передали їх у музей. Працює владики також над «історією вселенської Церкви на Україні», листується з поодинокими осо-

бами, пише послання до отців василіян, студитів, редемптористів, сестер василіянок і сестер служебниць, священників, семінаристів, підтримуючи та закликаючи їх бути витривалими у вірі в час переслідувань, коли багатьох «було зачислено до лиходіїв» (Іс. 53, 12), коли закрадається сумнів, чи Господь не забув про свою Церкву... Митрополит закликає прийняти свій хрест, мужньо його нести і служити в неволі, аби якомога більше душ могли скористати в цих обставинах. Просить бути непохитними у переконанні, що цими терпіннями долучаються до послідовників Христа... Ось фрагменти теплих пастирських слів Христового в'язня з краю мерзлоти і страждання: «Та дроз проймає тіло й дух в'яне, коли приходиться згадати непоборимі труднощі, тисячі миль далекої дороги, студінь і ... морози. Як пробитись крізь ці сніговії, вюги і заметілі? Але серце, повне любови, не знає меж і стриму і несеться бодай думкою понад вічні мерзлоти, тундри і тайги, пустирі і праліси, щоби занести Вам благовість Христового Різдва, звернувши увагу на належне проведення Свят, відірвати Вас, бодай на хвилину від буденних занять і клопотів і піднести з горя Вашу Душу, але щоби принесло втіху, мир і щастя, та додало сил до нових подвигів і жертв».

1954 року Йосифа Сліпого знову арештовують. Приводом стали рукописні послання до вірних на Різдво і Великий піст та копії історичних нарисів.

Другий арешт, нелюдські умови життя позначилися на здоров'ї Йосифа Сліпого. Його турбують відморожені ноги, переламані кістки, хронічне запалення легенів та інші хвороби. Його вигляд можна описати як вигляд виснаженого, «немічного тілом» та «батьорого духом» (Мт. 26, 41). Зі спогадів: «Перед нами стояв 68-літній в'язень-каторжанин, який пройшов допити і знущання, катування і морення голодом, але незламний на душі й у вірі. Поблагословив нас, погладив мене по голові і поцілував. Ми дуже плакали, коли побачили Стрийка таким. Сорочка – латка на латці. Стрийко одразу сказав: “Не плачте. Не можна. Треба вірити і надіятися на ласку Божу”. Митрополит був вдячний Богові за ті 17 років заслання: за дар служіння, за терпіння і його плоди, за вишкіл духа, за свідчення Христа і ширення Його Царства саме в цих важких історичних обставинах.

Завдання. Запишіть, як саме митрополит підтримував у собі чесноту бадьорості духу.

Текст 5

Геройство до кінця

12 січня 1963 року рішенням Верховної Ради СРСР, за клопотанням Апостольської столиці та за підтримки Президента Америки Джона Кеннеді митрополита Йосифа Сліпого звільнено з ув'язнення. Умова – він має покинути Радянський Союз. Дуже боляче митрополит переживав, що не зможе бути зі своїм народом. Та геройство не полягає лише в тому, щоб умерти за ідею, але також геройством є жити для неї, коли за всяку ціну хочеться свідчити свою віру.

До Риму митрополит прибув дуже хворим, лікарі не могли навіть встановити діагнозу. Та попри те, він не лише одужав, а й продовжував своє архипастирське служіння, працюючи для повалення радянської системи та згуртування вірних греко-католиків у світі.

11 жовтня 1963 року Український львівський архієпископ Йосиф Сліпий виступив з доповіддю на зібранні II Ватиканського Собору. Перед очима усіх присутніх з'явився не мученик, а кремезний старший чоловік, вірний пастир власного народу, який усім своїм зовнішнім виглядом, усією силою духу уособлював Українську Греку-Католицьку Церкву – закатовану, замордовану ворогами, але ніким нескорену, воскреслу...

Урочисто 22 лютого 1965 року Йосиф Сліпий став четвертим кардиналом за всю історію України. Цей титул мав об'єднавчий характер. Своєю присутністю, кардинал оживляв релігійне та церковне життя, працюючи невтомно над об'єднанням усіх українських греко-католицьких структур під керівництвом синоду і Глави Церкви.

Відвідуючи вісімнадцять країн, Й. Сліпий доносив мету: триматися разом вірою в Христа, однією мовою, культурою, пошаною до українських народних традицій та богослужінь. З його ініціативи виникає мирянський патріархальний рух, основне завдання якого – сприяти утвердженню патріаршого устрою УГКЦ. До цього руху долучались і священники. З 1967 року він почав видавати журнал «Патріархат». Дбав про розвиток науки і духовного життя УГКЦ за межами України: видає перші декрети про заснування Українського католицького університету ім. Климента Папи Римського і собору Святої Софії в Римі: «...коли глядітимете на собор Святої Софії і будете паломничати

до нього, як до рідної Святині, і молитву приноситимете в ньому, пам'ятайте, що цей Собор оставляю вам як знак і символ знищених і збещених українських храмів Божих... Нехай же цей отут Собор Святої Софії буде для вас знаком відродження й побудови нових храмів Божих в місцях вашого перебування!». Він відкриває філії УКУ у Вашингтоні, Лондоні, Чикаго, Філадельфії, згуртовуючи і плекаючи інтелектуальні сили Церкви. Відновлює працю Богословського наукового товариства, видання журналів «Богословія», «Дзвони», «Нива»; сприяє виданню наукових праць з історії України, Церкви, культури, мистецтва, літератури. Засновує у 1967 році першу українську греко-католицьку парафію в Римі. Згодом при цій парафії створено музей українського мистецтва і готельний комплекс. «З усіх сил намагався я шукати виходу з цього майже безвихідного становища, щоб підняти Церкву і Нарід з руїни, щоб їх відродити. Треба було знову починати працю відродження в самому корені, від самих основ. А основи я бачив в науці, молитві, праці і християнському праведному житті».

У Римі 7 вересня 1984 року патріарх Йосиф відійшов до Господа. Папа Іван Павло II, прощаючись із тілом, сказав: «Це був великий чоловік. Він змагався за справедливу справу».

27 серпня 1992 року тлінні останки патріарха Йосифа Сліпого перенесли з Риму до Львова і перепоховали у крипті собору Святого Юра. Світла і непоборна постать патріарха нині заохочує нові покоління до жертвовної праці для добра Церкви та українського народу; зворушує серця вдячністю Богові за дар життя цього великого подвижника та ісповідника, «в'язня Христа ради».

Завдання. Запишіть, чому Йосиф Сліпий, за словами папи Івана Павла II, «...був великим чоловіком».

Кожна група коротко представляє свою працю.

○ Завдання

Ділимо учнів на дві нові групи: кожна група ділиться на дві – першу і другу. Перші підгрупки утворюють одну нову групу, а другі – другу.

Група 1 роздумує над такою ситуацією. Якби патріарх Йосиф Сліпий прийшов до нас на урок, які поради він дав би нам? В сім'ї, в навчанні, у праці, в труднощах, у терпінні? Можна використовувати попередні напрацювання. Група записує ці поради на аналогічних, як на дошці, «сходинках». Вкінці група представляє свою працю і прикріплює свої «сходинки» як сходинки до Бога кожного з нас.

Група 2 зображає на ватмані малюнок на тему: «Патріарх Йосиф Сліпий своїм прикладом веде нас до Христа». Використовуємо такі символи – *дорога, хрест, серце, усмішка, руки, камінці, терни, зірка тощо*. (Це можуть бути і готові рисунки, щоб діти могли вирізати їх і приклеїти в потрібному місці). Група представляє і пояснює малюнок.

Висновок

Обираючи девіз «Через терни до зірок», Йосиф Сліпий, напевно, висловлював певні сподівання щодо свого служіння як єпископа і майбутнього предстоятеля Церкви. Він розумів, що його чекають оці терни терпіння й ісповідництва, але глибока віра в Бога, віра в те, що Провидіння Господнє повинно зберегти Церкву, засновану самим Спасителем, що її не може знищити ніхто, дозволили йому вибрати такий оптимістичний лозунг. Патріарх не втрачав надії, тому що своїм духовним зором бачив оте світло, оті зорі, які стали для нього орієнтирами, щоби не згубитися серед колючого терня жадливих випробувань. Його життєва доля й справді стала втіленням цього девізу. Це справжнє диво, що людина, яку безбожний режим випускав, небезпідставно сподіваючись на його обмежену дієздатність чи навіть швидку смерть, зміг ще так довго прожити і присвятити ці роки служінню своєму народові та Церкві. Йосиф Сліпий, попри твердість характеру, не боявся переглядати і коригувати свої власні погляди. До кінця життя він продовжував працювати над собою і готовий був вчитися від інших.

Сьогодні нашим завданням є пізнавати його ідеї та вчинки, вивчати той досвід, який мала Церква у його час, і думати, як його застосувати сьогодні. Ми не маємо підстав нарікати, а повинні бути вдячними і маємо робити все, щоби ті дари, якими Господь обдарував наш народ у минулому через служіння наших церковних достойників, допомагали нам краще жити тепер і сміливо рухатися вперед⁹.

⁹ Джерело: <http://www.credo-ua.org/2015/02/129763>.

○ Завдання. Чеснота бадьорості духу

Отже, на основі інформації, яку ви отримали, слухавши і працювавши на занятті, сформуємо тепер поняття чесноти бадьорості духу.

Найперше, подумайте, які є слова, схожі за значенням (синоніми) до чесноти бадьорості духу, і запишіть їх.

Очікувані відповіді: натхнення, працьовитість, зібраність, піднесення, організованість, наполегливість, ентузіазм, кріпость, «рушійна сила».

Катехизм каже: «Чеснота бадьорості духа або тверезіння дає людині можливість відновляти свої духовні сили й надалі вести духовну боротьбу з допомогою Божої благодаті» (Катехизм «Христос – наша Пасха», 773).

Святе Письмо каже: «Не завдавай душі своїй жалю, не муч себе думами сумними... Щедре й добре серце насичене буде і користатиме з свого харчування» (Сир. 21, 35).

«Живи мене, о Господи, імени Твого ради, у справедливості Твоїй виведи з скорботи мою душу» (Пс. 143, 11).

«Ні про що не журіться, але в усьому появляйте Богові ваші прохання молитвою і благанням з подякою» (Флп. 4, 6).

Отже, бадьорість духа – це чеснота, що спонукає людину до праці, це чеснота, що надає нового змісту тій роботі, котру виконуємо. Вона – ніби крила, що несуть нас до вічності...

ЯК НЕ ЗГУБИТИ БАДЬОРІСТЬ ДУХА. ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ

Відволікайтеся від проблем.

Щоразу, коли вас долає поганий настрій, апатія необхідно обов'язково змусити себе робити якусь розумову або фізичну роботу. Або просто переключитися на інший вид діяльності, зробивши це через «не можу», зібравши всі свої сили і внутрішні можливості.

Радійте життю.

Постарайтеся бачити прекрасне в найпростіших, повсякденних речах. Нехай вас радує хороша погода, схід сонця, шурхіт осіннього листя під ногами – отримуйте задоволення від самого життя. Серед поганого і хорошого прагніть частіше бачити хороше. Тоді ваша позитивна налаштованість буде створювати

навколо вас таку ж світлу обстановку. Пам'ятайте, що не тільки матеріальне благополуччя може дати вам радість, спокій і задоволення. У багатьох людей, які добилися визнання, матеріального успіху, пропадає відчуття смаку до життя і відчуття дрібної радості. Вони постійно бояться втратити те, що вже здобули від життя, намагаючись придбати все більше і більше, і, врешті-решт, приходять до того, з чого починали. Більшість багатих людей у душі глибоко нещасні й самотні.

Не скаржтеся.

Намагайтеся стримувати своє бажання без потреби поскаржитися близьким і знайомим з приводу невдач і труднощів у вашому житті. Бо що більше ви повторюєте нарікання на нікчемність свого життя, то більше самі в цьому переконуєтеся. Можна так полюбити скаржитися навколишнім на життя, що це може повністю зруйнувати рішучість зберігати бадьорість духу і досягати поставленої мети.

Нікому не заздріть і не скупіться.

Потрібно викинути зі своїх думок заздрість, ненависть, недоброзичливість, жадність. Необхідно визначити для себе, що ці якості завдають мені величезної шкоди. Також це руйнує нервову систему, знижує імунітет, призводить до раннього розвитку атеросклерозу. Так ви ніколи не зможете уникати депресії, позбавите себе можливості реалізувати хороші справи, творчі задумки.

Вмійте співчувати людям.

Постарайтеся якщо не полюбити по-християнськи, то принаймні пошкодувати людей, які завдають вам неприємностей. Хоча робити це теж потрібно в розумних межах. Любячи або жаліючи таку людину, ви все ж захистіть себе від неї.

Шукайте помилки в собі.

Життя – це постійна боротьба, яку людина веде насамперед із самою собою. Кожному, звичайно, хочеться бачити причини своїх помилок і невдач в інших, але найбільш плідотворним буде пошук у самому собі.

Визначте свою мету.

Визначивши свою мету в житті, вам простіше буде зберігати бадьорість духу. Адже що більше віддаєш себе, то більше і повертається.

Більше усміхайтесь.

Постарайтеся усміхатися не тільки коли вам добре, а й навіть коли погано. У цьому дуже багато позитивного.

Працюйте над собою.

Намагайтеся працювати над собою постійно, не відступаючи перед труднощами. Правильно і постійно працюючи над собою, ви обов'язково досягнете поліпшення свого духовного, душевного і фізичного стану.

Боріться зі страхом.

Він може бути з якого-небудь конкретного приводу або ж так званий несвідомий страх. Постійний страх виливається в хронічний стрес. Не допускайте цього.

Ставте реальні цілі.

Завжди варто пам'ятати, що ми – звичайні люди, намагатися правильно оцінити свої можливості й ставити собі реальні цілі та завдання. Також важливо навчитися отримувати користь із втрат.

Вибачте своїм кривдникам.

Постарайтеся не тримати зла в своєму серці. Не можна постійно пам'ятати про те, що хтось колись вам чимось нашкодив. Пробачайте своїм недругам, простіть їм у своєму серці, і ви самі відчуєте полегшення.

Не сваріться з оточуючими.

Намагайтеся не сваритися, не сварити інших, не дратувати інших, але й не дозволяйте, щоб і вас дразнили. Старайтеся обмежити спілкування з неприємними вам людьми.

Будьте завжди з Богом.

Запросіть Його в своє життя. Хай Він стане вашим другом і радником – і побачите великі позитивні зміни в собі і навколо вас. З Божою допомогою кожен може стати професором університету, добрим лікарем, талановитим журналістом тощо.

Пам'ятайте, ніхто не зможе жити за вас, займатися спортом, спілкуватися з іншими людьми, вибирати свій життєвий шлях. Отже, якщо ви хочете упродовж життя зберегти бадьорість духу й уникнути депресії, то доведеться трохи попрацювати.¹⁰

¹⁰ Джерело: <http://ladyespro.ru/vidnosini/psihologija/25197-jak-zberigati-badorist-duhu-i-unikati-depresii.html>.

○ Молитва¹¹

Митрополит Андрей Шептицький, звертається до дітей такими словами: «Коли молитесь, дорогі діти, – подумайте і про цілу Церкву, і про весь Український Нарід, і про ціле село чи місто, у якому живете, і просить для всіх Божої ласки з неба».

Просимо Тебе, Боже, за весь наш Народ, за наше місто (село), просимо для всіх нас Твоїх щедрих ласк і примноження чесноти бадьорості духу.

Також прийми мою особисту молитву, Господи!

Щодня я поспішаю до школи, аби дізнатися про щось нове.

Часом складається враження, що моя голова лусне від надміру інформації і знань.

Боже, не розчаровуйся у мені тоді, коли я кажу: «Як мені набридла та школа!»

Допоможи мені бути витривалим і наполегливим, сумлінним, чесним і веселим.

І ще, Господи, прошу Тебе: Ти сам будь моїм учителем у цій дивовижній школі, що називається життя...

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Дайте відповіді на питання:

1. За що я люблю школу?
2. Ким я хочу в майбутньому стати? Чому?
3. Про що я мрію?
4. Чи маю я план, як досягти тих цілей, які я собі ставлю? Запишіть свої конкретні кроки до досягнення мети.
5. Що означає для мене – мати бадьорість духу?

¹¹ Джерело: «Сто талантів», №8 (53), жовтень 2010 р.

ДОДАТКОВИЙ МАТЕРІАЛ ПО ТЕМІ

Жила собі дівчинка Леся, їй було 13 років. Вона хотіла добре знати німецьку мову. Іноземні мови давалися їй без великого зусилля. Однак учитель німецької вперто ставив їй дуже низькі бали. Леся закінчила навчальний рік, маючи надзвичайно незадовільну оцінку з німецької мови. Дівчина відчувала неабияку злість через несправедливість учителя. Адже вона докладала стільки зусиль, а все марно! Інші діти мали слабші знання, зате вищі бали. Коли Лесю запитали, ким вона хоче стати, дівчинка сміливо відповіла: «Викладачкою німецької мови!» Клас дружно розсміявся. Не було смішно тільки Лесі, вона чітко поставила собі мету. Дівчина на канікулах купила 21 диск для вивчення німецької мови та добру граматику для початківців. «На зло» вчителеві все літо самотужки вчилася цієї мови. Настав вересень. На першому ж уроці вчитель викликав Лесю до дошки і почав ставити їй складні запитання німецькою. Леся була добре підготовлена. Учитель опитував її 45 хвилин, клас сидів приголомшений, а Леся вперше отримала найвищий бал! Однокласники дружно привітали її і подякували за боротьбу. Ця дівчинка навчилася у школі не скорятися несправедливості.¹²

*Катехитичне заняття підготувала
Валентина Демчук, катехит*

¹² «Сто талантів», №8 (53), жовтень 2010 р., С. 15.

Катехитичне заняття

на тему:

«Марнославство та смиренномудрість»

Мета. Усвідомити суть гріха марнославства та возвеличити чесно-ту смиренномудрості. Виховувати повагу одне до одного, заохочувати до плекання в собі чесноти смиренномудрості.

Необхідні матеріали:

- ✓ надруковані великим шрифтом окремі склади в двох екземплярах,
  - ✓ два ватмани із зображенням,
  - ✓ фломастери, олівці,
  - ✓ музичний супровід,
  - ✓ тексти для кожної групи,
  - ✓ надрукована молитва для кожного учня.
-

Хід заняття

Вступ

Перш ніж ви дізнаєтеся, про що ми говоритимемо на нашому занятті, пропоную попрацювати і самим здогадатись, якою ж буде тема уроку.

○ Завдання

Ділимо учнів на дві групи. Роздаємо надруковані великим шрифтом окремі склади:

Першій групі – МАР, НА, СЛА, ВА (*Марна слава*)

Другій групі – СМІ, РЕН, НЯ, ЦЕ, МУД, РІСТЬ

(*Смирення це мудрість*)

Потрібно скласти словосполучення і відгадати, про який гріх і чесноту йдеться. Група, яка перша справиться із завданням, допомагатиме катехитові – зачитуватиме тексти Святого Письма на уроці.

ПОНЯТТЯ МАРНОСЛАВСТВА

Отже, що таке марнославство?

Приймаємо відповіді учнів.

Марнославство – негативна риса в людині, коли вона намагається показатися іншим у вигідному світлі й уникає таких ситуацій та обставин, за яких вона могла би зробити негарне враження.

Марнославство – прагнення добре виглядати в очах оточуючих, потреба в підтвердженні своєї переваги, іноді супроводжується бажанням чути від інших людей лестощі.

Катехизм «Христос – наша Пасха» каже: «Марнославство – це пристрасть до земної, людської слави та всіляких почесей» (774).

Катехит прикріплює на видному місці силует людини з написом «Марнославна людина».

Спробуємо дати відповідь на запитання: **Якою є марнославна людина?**

Саме слово «марнославство» вже висловлює собою глибоку суть – марна слава. Роздута порожнеча навколо людини. Марнославство виникає у людини, яка ще перебуває в пошуку самої себе. Воно виникає там, де немає внутрішньої наповненості. Заглушуючи поклик серця, людина підміняє сенс свого життя марнославством, тимчасово заповнюючись ним. Не усвідомлюючи сенсу і суті свого життя, людина не сприймає себе повноцінно. У душі постійно виникають питання: «Хто я?», «Навіщо я?». Але дуже часто така людина плутає самоствердження із самовдосконаленням. Починаючи самостверджуватися в навколишньому світі, тобто жити, спираючись не на рух душі, а на те, що вигідно, зручно, престижно, людина намагається досягти результатів тільки в зовнішньому житті. Але залишаючи осторонь свої внутрішні потреби, вона почуває себе незадоволеною, і тоді на допомогу приходять марнославство, яке породжує залежність від чужої думки й оцінки.

Марнославна людина – це людина, яка боїться того, що про неї подумают і скажуть люди. Вона боїться бути відкинутою і готова купити схвалення будь-якою ціною. Людина наповнюється похвалою оточуючих і всіляко починає вимагати поваги від інших.

Така людина постійно ходить у масці. Вона грає придуману нею самою роль. У ній немає природності, з нею не цікаво спілкуватися, оскільки все спілкування у неї будується на показ. Так створюється

«дволикість»: однією ця людина є для сторонніх, іншою – для своїх. Брехливе, корисливе приховування своїх справжніх рис є лицемірством. Відчуття власної гідності залежить від думки натовпу. Ця людина, зазвичай, оточує себе тими, хто підживлює її марнославно, й уникає тих, хто відкрито вказує їй на недоліки. Вона штучно створює собі зручне коло наближених. Така людина зазвичай викликає подив і посмішку. Щоби поставити себе вище в очах інших, марнолюбна людина «козирає усіма своїми козирами» і відчуває радість в успіху. Вона пишатиметься, досягши видного місця, незалежно від того, якими шляхами воно отримано. При цьому марнолюбний не тільки відчуває радість, приймаючи ці факти як доказ своєї значимості – його радість впливає з відчуття переваги над іншими й одержує відповідне зовнішнє вираження.

Якщо така людина не може досягти переваги у чомусь великому і серйозному, то вона знайде привід, щоб чим-небудь пишатися. А тих людей, до яких їй далеко, принижуватиме, шукатиме нагоди розказати всім про їхні невдачі, радітиме збудь-яких їхніх помилок. Однак, щоб прикувати до себе симпатії, марнолюбні люди можуть бути ласкаві, люб'язні, формуючи цим помилкову думку в оточення, мовляв, вони є людьми з великим соціальним почуттям. Невдачу ворога вони сприймають як особисту удачу. Марнославний завжди готовий знецінити чужі успіхи й досягнення упередженою критикою. Заздрість не дозволяє бути об'єктивним. Марнолюбний не тільки критикує конкретних осіб, а й часто критично ставиться до людей загалом, до «юрби», і судить про них звисока. Таке спотворене відчуття переваги над людьми має найрізноманітніші прояви.

Катехизм вчить: «Корінь марнославства – в залежності людини від думки про неї інших людей. Виявами марнославства є нетерпимість до критики, небажання визнати свої помилки, постійне бажання похвали від інших людей. Марнославно виявляється як у вихвалянні своїми матеріальними здобутками, розумовими здібностями чи талантами, так і в хизуванні своїми духовними досягненнями» (Катехизм «Христос – наша Пасха», 774).

○ Завдання

Внизу, під вивішеним силуетом, запишемо спільно **характеристики марнославної людини**. Хто бажає, може записати біля силуету свою оцінку. Хто хоче, може розмалювати силует.

Під час виконання організуйте музичний супровід (наприклад, щось із класики, нейтральне, не веселе).

Очікувані відповіді, характеристики: бажає марної слави, зверхня, пихата, нецікава, невпевнена, нетерпелива, неправдива, критична, лицемірна, неуважна до інших...

Марнославство різною мірою властиве всім людям. Пастки марнославства розставлені усюди. Це як непередбачений життєвий іспит: пройдеш або не пройдеш крізь марнославство. Під час життєвих невдач, у моменти сильної невпевненості людина часто захищається роздутою важливістю – марнославством, – щоби в очах інших виглядати «не гірше за всіх».

Можна сказати, що коріння марнославства родом з дитинства.

Кожній дитині знайомі такі висловлювання: «Що люди скажуть?», «Що подумають інші?», «Ти повинен бути не гіршим». Ще з дитинства нас орієнтують не так на внутрішні потреби, як на оцінку оточення. Виростаючи, людина не вміє слухати і чути себе. Вона не знає, чого сама хоче. Сучасна людина може бути дуже добре адаптована соціально, але всередині – глибоко нещасна. Тому що їй нічого не цікаво, вона не розуміє, де шукати захист...

А захист знайдемо в Бозі, в чесноті **смиренномудрості**.

ПОНЯТТЯ СМИРЕННОМУДРЕНОСТІ

Силует «Марнославна людина» катехит прикриває новим силуетом – «Смиренномудрість у людині». Він уже чіткіший і з усмішкою.

Дайте відповідь, що таке смиренномудрість?

Приймаємо відповіді учнів.

«Чеснота смиренномудрості робить людину здатною сприйняти ту славу, якою прославляє її Господь Бог, а не людина. Коли людина смиренно приймає себе такою, якою вона є в Божих очах, вона стає справді мудрою... Святий Ісаак Сирієць навчає: «Смиренномудрість – це риза божества. У неї зодягнулося воплочене Слово й через неї промовляло до нас у нашому тілі. Кожен, хто зодягнеться в неї [смиренномудрість], уподібниться до Того, хто зійшов зі своєї висоти» (Катехизм «Христос – наша Пасха», 776)»

«Хтось зі старців сказав: «Найперше потрібна нам смиренномудрість, щоби бути готовими на кожне слово, яке чуємо, сказати: «прости!»; бо смиренномудрість ламає всі стріли ворога й супротивника»... А що приводить нас до смирення, про це сказали отці. Бо в

Патерику написано: «Один брат запитав у старця: «Що таке смирення?» Старець відповідав: «Смирення є ділом великим і божественним; шляхом же до смирення служать тілесні труди, звершувані розумно. Також вважати себе нижчим від усіх і постійно молитися Богові – це шлях до смирення. Саме ж смирення божественне і незбагненне»».¹³

Смиренність – «це знання “свого місця” у середовищі, знання своїх реальних можливостей (причому не занижуючи і не завищуючи їх). Це – мужнє прийняття себе зі своїми здібностями й помилками. Тому смиренній людині прислуговує мудрість. Хто вихваляється, той не задовольняється своїми реальними навиками, і тому потребує саморекламами, аби бути «переоціненим»».¹⁴

Послухайте, що про смиренномудрість говорили святі:

Святий Єфрем:

- «Без смиренномудрості марні всякі подвиги, всяка стриманість, усякий послух, всяка убогість, всяка вченість».

Антоній Великий:¹⁵

- Якщо людина не матиме крайнього смирення усім серцем, усім розумом, духом, душею і тілом, то Божого Царства не успадкує.

- Полюби смирення, і воно покриє всі твої гріхи. Не заздри тому, хто робить поступ, а краще май усіх людей вищими за себе, аби сам Бог перебував з тобою.

- Стережися, щоб якесь твоє діло не зробило тебе знаним.

- Якщо хтось докоряє тобі безневинно за якийсь гріх, упокорся – і отримаєш вінець.

- Вироби собі навичку, аби твій язик у всіх випадках, повсякчас і кожному братові говорив «прости мені».

- Люби трудитися... Тримай стуленими свої вуста – й досянеш смирення. Воно приверне відпущення всіх твоїх гріхів.

- Насамперед не май себе за когось, – і це породить у тобі смирення, воно ж – науку, наука – віру, вона – уповання, уповання – любов, а останнє – послух, який породить незмінну сталість.

¹³ Джерело: Авва Доротеї – Поучення і послання. – Львів: Свічадо, 2005.

¹⁴ Джерело: <http://www.credo-ua.org/2012/03/59911>.

¹⁵ Джерело: http://www.savona.org.ua/?page_id=414.

- Той, хто бореться за подвиг мовчання, хай не думає, що цим звершує якусь чесноту, а хай зберігає в серці переконання, що мовчить, тому що є не гідний говорити про смиренномудрість.

Святі Варсанутій та Йоан:

- У будь-яких випадках вдаватимемося до смирення, бо смиренний лежить на землі, а той, що лежить, чи ж може кудись упасти? Той, що перебуває на висоті, впаде легко.

Істинні праведники завжди вважали себе недостойними Бога і мали себе за окаянних і негідних Божої опіки.

Преподобний Ніл Синайський:

- Молитва смиренного прихляє Бога, а прохання гордого Його ображає. Слово смиренного – лагідний лік душі, а слово гордого сповнене пихи.

О Читання Святого Письма

Учні допомагають читати лише тексти, а коментує катехит.

Уривок 1. Мт. 9, 27-31

І як Ісус відходив звідти, слідом за ним пустилися два сліпці й кричали: «Помилуй нас, сину Давидів!» І коли Він увійшов до хати, сліпці приступили до Нього, а Він спитав їх: «Чи віруєте, що я можу це зробити?» – «Так, Господи!» – кажуть йому ті. Тоді Він доторкнувся до їхніх очей, мовивши: «Нехай вам станеться за вашою вірою!» І відкрились їхні очі. Ісус же суворо наказав їм: «Глядіть, щоб ніхто не знав про це».

За тлумаченням Йоана Золотоустого, Теофілакта та інших, причиною заборони сліпцям розповідати про їхнє зцілення було смирення Спасителя, який не хотів, аби слава Його ширилася і заважала Його проповіді...¹⁶

Цікаво, а чи кожен із нас, коли робить якесь діло, варте похвали, слави, здатен сказати – «не кажи про це нікому»?

¹⁶ Толковая Библия Лопухина.

Уривок 2. Мт. 11, 29

«...Навчіться від мене, бо я лагідний і сумирний серцем, тож знайдете полегшу душам вашим».

Справді, ніщо так не завдає душі спокою і тиші, як лагідність і смиренномудрість. Для того, хто цього досяг, це благо дорожче від будь-якої діадеми, корисніше від усякого блиску і слави. Бо що може бути блаженніше, ніж людина, вільна від марної земної слави? Христос вчить нас своїм прикладом.

Уривок 3. Єр. 9, 22-23

Так говорить Господь: «Хай не хвалиться мудрий мудрістю своєю, хай не хвалиться сильний силою своєю, хай не хвалиться багатий своїм багатством. Ні! Хто хвалиться, хай хвалиться тим, що розуміє і знає мене, що я – Господь, який творю милість і суд, і справедливість на землі; мені бо це до вподоби, – слово Господнє».

Уривок 4. 2 Кор. 12, 9-11

...Та Він сказав мені: «Досить тобі моєї благодаті, бо моя сила виявляється в безсиллі». Отож, я краще буду радо хвалитися своїми немочами, щоб у мені Христова сила перебувала. Тому я милуюся в немочах, у погорді, у нестатках, переслідуваннях та скорботах Христа ради; бо коли я немічний, тоді я міцний. Я, хвалившись, видався безумним!».

Молимося на Літургії перед Святим Причастям словами апостола Павла: «Христос Ісус прийшов у світ, щоб спасти грішних, з яких я – перший» (1 Тим. 1, 15). («... Що Ти еси воістину Христос, що прийшов у світ грішників спасти, з яких перший я»). Не сусід, не однокласник, не бідніший чи багатший за мене, не той, що відбуває покарання за тяжкий злочин, а я. Так про себе мовить апостол, і так ми молимося в молитві. Бо перед Богом і мною в молитві немає інших перепон, ніж власні гріхи, не чийсь, тому перед моїм Богом я є той, кому треба виправдовуватися перед Ним, я – найбільший грішник для себе! Тут, у цій сфері, треба бути егоїстом, і це буде правильно!

Бо саме в тому й полягає смиренномудрість, коли хтось, маючи чим звеличуватися, упокорює себе і поводить ся скромно. Тоді він і підіймається на істинну висоту за обітницею Господа, котрий говорить: «...хто принижується, буде вивищений» (Лк. 14, 11).

Уривок 5. Рим. 12, 10

«Пошаною один одного випереджайте».

○ Завдання

А тепер напишемо риси людини, що плекає чесноту смиренномудрості. Також можна домалювати силует відповідними кольорами. *Вмикаємо оптимістичну мелодію, і учні пишуть та малюють на ватмані.*

Очікувані записи: достойна, цікава, весела, приємна, дружелюбна, молитовна, мирна, тиха, та, що дозволяє іншим бути першими, слухає інших, знає себе і свої можливості, працює над собою...

○ Інтерактивна вправа

Ділимо учнів на три групи. Даємо тексти із запитаннями. Після опрацювання група зачитує текст і дає свою відповідь.

Завдання. Прокоментувати текст і дати відповідь на запитання.

Текст 1

– Як ти не можеш зрозуміти?! Ти ж знаєш, що таке працювати на когось; що таке жити все життя в сорока квадратних метрах; що таке мати сім'ю і виживати! Розумієш, я відчуваю, що можу більше добитися в житті, щоб про мене пам'ятали, що був такий от...

Так завзято пояснював свій вибір поїхати з маленького містечка в столицю молодий хлопчина своїй нареченій, залишаючи її. Мовляв, тут для нього немає перспективи, а там – нове, краще життя. І жодні вмовляння коханої, ні ультиматум, що стосункам кінець, ні твердження, що в житті є важливіші речі, – не діяли. Плани були захмарні. Він розбагатіє, налагодить бізнес, повернеться до неї, і все в них буде добре.

Хлопчина й справді добився висот, та по дорозі згубив найцінніше – любов коханої та свою душу.

Запитання. Чи не зависока ціна за славу?

Текст 2

Чи доводилося вам, дітям, колядувати? Колись і я ходила з однолітками по селу. Діти не завжди розуміють, чому треба колядувати, але завжди радіють цьому. От і ми ходили, співали, навіть не підозрюючи, що цим прославляємо новонародженого

Ісуса. Постукали в одну хату. Ми не знали, хто тут живе, але світилося, і нас впустили всередину. То була велика рідкість, бо переважно колядували біля вікна чи вхідних дверей. Коли ми закінчили виспівувати свою колядочку, розглядаючи господарів, статечний пан звернувся до нас, мовляв, чи знаємо, хто він такий. Ми звісно захитали заперечливо головами. І тоді почалося: як це ми не знаємо, хто він такий? Та він – той-то і той-то (не пам'ятаю вже), відомий співак, і як це його в селі не знають?! То була ціла лекція... Ми розгублено і винувато кліпали очима. Пам'ятаю, як сильно хотілося звідти втекти... І коли, нарешті, нам було дозволено йти геть, ми якийсь час ішли мовчки, не знаючи, що казати. Ми, дітлахи, не зрозуміли, що відбулося? В чому ми винні?

Запитання. А ви зрозуміли?

Р. С. Донині так і не знаю, що це був за співак з нашого села...

Текст 3

Хто любить співати, той зрозуміє. Такому неважливо – гарно він співає чи ні. Але діти так потребують похвали! От і зі мною було таке.

Співала я в сільському дитячому хорі. Кажуть, що так собі співала. Керівник – наша шкільна вчителька з музики. В класі я посідала по співу лише четверте місце. Перше – дочка директора, друге – дочка вчительки, третє – син сільського голови, ну, логічно, що тоді аж я. І в хорі те саме. Але там ще кілька дітей переді мною в списку. Службу Божу ми співали по черзі з дорослим хором: одну неділеньку – ми, іншу – вони. Читали діти також і Апостола (співано!) і коли були якісь величніші свята – Різдво, Великдень, празник, – то мені цю місію не доручали, бо я була далеко по списку. Одного разу, перед якимось великим святом, зібралися два хори разом на «пробу», тобто репетицію. І коли вирішували, хто з дітей має читати Апостола, один чоловік з дорослого хору сказав: «А мені найбільше подобається, як читає вона». І назвав моє ім'я. У цей момент я ніби тілом піднялася на висоту – так це було неочікувано приємно. На його коментар ніхто не відповів. Настала мертва тиша. А потім – розмова про щось інше. Та мені було байдуже. Досить було цих тихих слів...

Запитання. Поясніть поведінку дорослих.

Після обговорення у групах представник груп ділиться своїми висновками.

Висновок

Не забуваймо, що смиренномудрість складається з двох слів – смирення і мудрість. Християнське смирення – це свідчення правди, і насамперед – правди про себе самого. Правда ж ніколи не принижує, ані не применшує, а возносить і очищує.

Необхідно дуже пильно слідкувати за своїми духовними подвигами, щоби не позбавити себе небесної нагороди, очікуючи на похвалу від людей. «Не збирайте собі скарбів на землі, де міль і хробацтво нівечить, і де підкопують злодії і викрадають. Збирайте собі скарби на небі, де ні міль, ані хробацтво не нівечить і де злодії не пробивають стін і не викрадають» (Мт. 6 19-20).

Ці слова стосуються марнославства. Воно – злодій, що викрадає. Одному Богові належить слава і честь, а ми, Його улюблені діти, використовуємо подаровані нам дари, для збільшення і розбудови Його Царства. Це буде найкращим завданням – використовуючи чесноту смиренномудрості, бути Божим посланцем!

○ Молитва

Уривок з молитви митрополита Андрея Шептицького про Божу мудрість.

Текст молитви варто роздати кожному учневі.

Великий і всемогутній Боже! Зішли на мене з високих святих своїх небес і від престола своєї святої слави Твою святу мудрість, що сидить поруч Тебе. Дай мені мудрість Твого уподобання, щоб я в житті умів те, що Тобі миле, гаряче бажати, мудрого шукати, у правді признавати і досконало виповняти на славу й честь Твого святого Імени, «на хвалу слави Твоєї ласки».

Дай мені, Боже, мудрість мого стану, щоб усе що я сповняв, чого бажаєш, дай мені розуміти мої обов'язки, дай мені мудрість моїх обов'язків і дай мені їх виконати так, як треба і як належить на славу Твою і хосен моєї душі. Дай мені мудрість Твоїх доріг і мудрість ходити стежками Твоєї святої волі; дай мені мудрість поведження і неповодження, щоб я вмів не вивищатися в одних і не упадати в других; дай мені мудрість радості і мудрість смутку; нехай тішуся лише тим, що до Тебе веде, нехай смучуся лиш тим, що від тебе віддалює. Дай мені мудрість всього, що

переминає і всього, що триває; нехай перше в моїх очах маліє а друге росте; дай мудрість праці та мудрість відпочинку; нехай мені буде розкішшю праця для Тебе, а втомою відпочинок без Тебе. Дай мені мудрість щирого і простого наміру, мудрість простоти, мудрість щирости. Нехай серце моє звертається до Тебе й у всьому шукає Тебе упродовж цілого життя. Дай мені мудрість послуху для Твого закону, для Твоєї Церкви. Дай мені мудрість убожества, щоб я ніколи не оцінював дібр інакше, як відповідно до їх дійсної вартости: дай мені мудрість чистоти відповідно до мого стану та покликання; дай мені мудрість терпеливости, мудрість покори; мудрість веселости й поваги, мудрість Господнього страху; мудрість правдомовности і добрих діл; нехай буду терпеливим без ніякого нарікання, покірним без найменшого удавання, веселим без немірного сміху, поважним без суворости; щоб я боявся Тебе без спокус розпуки; щоб я був правдомовний без тіні двоязичности; нехай мої добрі діла будуть вільні від самоуподобання. Дай мені мудрість, ближніх у потребі напаминати без самовивищення; дай мені будувати словом і ділом без лицемир'я, дай мені, Боже, мудрість чуйности, уваги й обережности; нехай мене не зводить на бездоріжжя ніяка пуста гадка; дай мені мудрість благородности, нехай мене ніколи не повалить ніяке брудне й недостойне прив'язання; дай мені мудрість правости, нехай мене ніколи не зводить з дороги обов'язків ніякий самолюбний намір; дай мені мудрість мужества і сили, нехай мене не звалить ніяка буря; дай мені мудрість свободи, нехай мене ніколи не поневолить ніяка насильна пристрасть! Амінь.

*Катехитичне заняття підготувала
Валентина Демчук, катехит*

Катехитичне заняття

на тему:

«Пристрасть гордості та чеснота покори»

Мета. Навчити бачити в собі прояви гордості та розвивати вміння протиставитися цим проявам, плекаючи вдячність Богові – як один із способів боротьби з гордістю та один із способів розвитку чесноти покори. Здобувати навички правильної самооцінки та вміння її аналізувати.

Необхідні матеріали:

- ✓ ватман,
  - ✓ маркери кольорові,
  - ✓ двосторонній скотч,
  - ✓ ножиці,
  - ✓ чисті аркуші А4,
  - ✓ листочки із записаними на них проявами пристрасті та чесноти.
-

Хід заняття

Історія

Багато років тому Диявол нарешті вирішив організувати у Пеклі виставку всіх інструментів своєї майстерності і виставити їх на загальний огляд. Все виклав у скляних вітринах і до кожного інструмента прикріпив ярлички, щоб усі знали, що то і яка його вартість. Яка ж це була колекція! Тут був і блискучий кинджал Заздрості, і важкий молот Гніву, і капкан Жадібності. На наступній полиці виблискував лук Пристрастей, а поряд були красиво розкладені вогненні стріли Обжерливості, Захланності і Ревнивості. На окремому стенді він розклав різноманітні сітки Брехні... Також там була зброя Смутку, Грошолюбства та Ненависті. Все лежало дуже красиво і кожен відвідувач виставки милувався цим.

А на окремій полиці, на найкращій підставочці стояв кілочок, непоказний та пошурганий від частого вжитку. На ньому був ярличок «Гордість». Дивно, але він коштував дорожче, ніж усі інші інструменти разом узяті. І запитали Диявола, чому він так цінить цей кілочок? На це отримали таку відповідь:

– Це єдиний інструмент у моїй колекції, на який я можу цілком покластись, якщо всі інші будуть безсилями. І він з ніжністю погладив цей кілочок... – Якщо мені вдасться вбити цей кілок у голову людини, – продовжив Диявол, – то він відкриє двері і для всіх інших інструментів...

○ Метод «Протиставлення»

На одному аркуші ватману робимо напис «Гордість», на іншому – «Покора».

Працюємо з ватманом «Гордість». Нехай діти з вашою допомогою подумують і запишуть усі знані прояви гордості (як допомогу чи альтернативу, подаємо написи з проявами гордості). Коли перший ватман буде заповнений, переходимо до іншого – «Покори», але його заповнюємо як протилежність «Гордості» (наприклад: ревнивість – довіра, злість – прощення і т. д.). У процесі записування ведіть живу бесіду й обговорюйте все записуване.

- Якими кольорами ви зробили б напис «Гордість»? Чому?
- А якими кольорами «Покора»? Чому?

Прояви гордості

злість, гнів	лицемірство	користолюбство, жадібність, скупість
ненависть (до інших і до себе)	підлесливість	смуток, нудьга
звинувачення (інших і себе)	брехня, обман	сумніви, непевненість
критика (інших і себе)	череводогоджування, обжерство	помста
претензії (до інших і до себе)	хвалькуватість	страх, тривога
зневага і неприязнь (до інших і до себе)	злослів'я, злодумство	розчарування

перелюб, розпуста	образливість	роздратування
ревнощі	осуджування (інших і себе)	невдоволеність (іншими і собою)
зздрість	саможаління	досада

Ватмани прикріплюємо на стіну і залишаємо у класі.

ДЛЯ ПРИЗАДУМИ

Так що ж таке гордість?

Багато людей вважає, що гордою є та людина, яка вважає, що має різні здібності та достоїнства, а скромною чи покірною – та, яка вважає себе цілковитим «бездарем». Чи так це є насправді?

Знання власних достоїнств чи дарів не суперечить скромності та покорі. Мало того, людина повинна знати свої дари, задатки, щоб повноцінно їх використовувати. Один із мудреців сказав: «Людина, яка не знає своїх недоліків, – не знає, що треба виправляти. А людина, яка не знає своїх достоїнств, – не усвідомлює тих інструментів, які вона має для праці над собою...».

На івриті слово «гордість» походить від слова «висота», «піднімання». Тобто «гордий» – це людина, яка, опираючись на свої достоїнства, задатки (справжні чи уявні), підносить себе над іншими і зверхньо ставиться до інших людей.

Багато наших рис є вроджені: ми не доклали зусиль для їх здобуття; розум, таланти, краса... – усе це нам дане. Але й тим, чого людина досягнула сама, теж не варто гордитися, бо з Божої волі ти це отримав на добро не лиш для себе, а й для ближніх. Тому попереду будь-якого нашого оцінювального думання має бути вдячність Богові.

УМІННЯ КРИТИЧНО СЕБЕ БАЧИТИ

Як ми на себе дивимося?

Кожен себе якось оцінює. Самооцінка може бути зависокою чи занизькою. Існують різні види психологічних тестів, які допомагають нам побачити, як ми себе оцінюємо.

О Тест «Самооцінка»¹⁷

Пропоную провести тест, а також замислитися над тим, чому саме такі питання нам ставлять. Пам'ятаймо, що тест – не діагноз, не фініш, а тільки можливість працювати над собою.

Тест складається з 32 суджень. На кожне треба відреагувати за чотирибальною системою:

- 4 бали – *дуже часто*;
- 3 бали – *часто*;
- 2 бали – *інколи*;
- 1 бал – *рідко*;
- 0 балів – *ніколи*.

1. Мені хочеться, щоб мої друзі мене підбадьорювали.
2. Я постійно відчуваю відповідальність за доручену мені роботу.
3. Я турбуюся за своє майбутнє.
4. Багато хто мене ненавидить.
5. Я володію меншою ініціативою, ніж інші.
6. Я турбуюся за свій психічний стан.
7. Я боюся виглядати дурнем.
8. Зовнішній вигляд інших набагато кращий, ніж мій.
9. Я боюся виступати з промовою перед незнайомими людьми.
10. Я допускаюся помилок.
11. Як шкода, що я не вмю як слід розмовляти з людьми.
12. Як шкода, що мені не вистачає впевненості у собі.
13. Мені хотілося б, аби мої дії частіше схвалювали інші.
14. Я надто скромний.
15. Моє життя безкорисне.
16. Багато хто неправильної думки про мене.
17. Мені ні з ким поділитися своїми думками.
18. Люди чекають від мене багато.
19. Люди не дуже цікавляться моїми досягненнями.
20. Я трохи бентежусь, ніяковію.
21. Я відчуваю, що багато людей не розуміють мене.

¹⁷ Інформація запозичена з книги: Тернопільська В. І. Психологія для старшокласників (від самопізнання до соціальної відповідальності): Навч. посіб. / В. І. Тернопільська ; М-во освіти і науки України; за ред. М. В. Левківського. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с.

22. Я не почуваю себе в небезпеці.
23. Я часто хвилююсь і даремно.
24. Я ніяковію, коли вхожу до кімнати, де вже сидять люди.
25. Я себе постійно відчуваю скутим.
26. Я думаю, що люди говорять про мене за моєю спиною.
27. Я впевнений, що люди майже все сприймають набагато легше, ніж я.
28. Мені здається, що зі мною має трапитись яка-небудь неприємність.
29. Мене хвилює думка про те, як люди ставляться до мене.
30. Як шкода, що я не такий комунікабельний.
31. У суперечках я висловлююся лише тоді, коли впевнений у своїй правоті.
32. Я думаю про те, чого очікують від мене друзі.

Аби визначити рівень самооцінки, необхідно додати всі бали.

0–25 свідчить про високий рівень самооцінки, за якою людина правильно реагує на зауваження інших і рідко сумнівається у своїх діях.

26–45 свідчить про середній рівень самооцінки, за якого людина рідко страждає від «комплексу неповноцінності» і лише час від часу намагається підладнатися під думку інших.

46–128 вказує на низький рівень самооцінки, за яким людина хворливо переносить критичні зауваження на свою адресу, намагається завжди рахуватися з думками інших і часто страждає від «комплексу неповноцінності».

○ Метод «Акумулятор»

Як бачать нас інші?

Можна провести лише з тими дітьми, які вже трохи знають одне одного.

Кожен отримує аркуш чистого паперу. Пише на ньому своє ім'я. Всі передають аркуші по колу, і кожен вписує на кожному аркуші якусь позитивну рису чи дар, що характерні відповідній особі. Коли аркуші повернуться до своїх власників, вони також записують там якийсь свій дар чи якусь рису.

ПІДСУМОК УРОКУ

Бачимо, що корінь гордості – віддалення від Господа. А наближення до Нього робить людину покірною та скромною. Пам'ятаймо: колос, налитий зерном, пригинається до землі, і гілка дерева, яка щедро вкрита плодами, теж схиляється. Покірна та скромна людина вміє бачити, за що бути вдячною Богові, та дякувати Йому...

○ На завершення уроку

Візьмімо заповнені аркуші, уважно в тишині перечитаймо написане про нас. Подумаймо, як є багато за що дякувати Богові, а ще більше є того, за що ми ніколи і не здогадувалися Йому дякувати...

*Катехитичне заняття підготувала
с. Теодосія Перепелко, мироносиця*

Інтерактивні
ігри

✦ Японський кросворд

Коли ви розгадаєте кросворд, то побачите малюнок, що вкаже на те, чим саме кожнісінька чеснота мусить бути приправлена, щоб оминати здалеку гріх.

								1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
								1	4	6	7	8	8	8	8	8	8	7	6	4	1	
								4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4
					3	3																
			1	1	1	1																
1	3	1	1	3	1																	
	1	5	1	5	1																	
		1	6	6	1																	
		1	1	3	1																	
		1	1	3	1																	
		1	1	1	1																	
			1	9	1																	
			1	7	1																	
			1	5	1																	
			1	3	1																	
			1	1	1																	
				1	1																	
					1																	

(Відповідь – серце)

Як розв'язувати японські кросворди

У японських кросвордах зашифровані зображення. Цифри в рядках і стовпцях позначають кількість зафарбованих клітинок. Порядок розташування зафарбованих полів відповідає порядку цифр. Наприклад, якщо в ряді стоять цифри 1 і 6, це означає, що лівіше має бути зафарбована одна клітинка, а потім шість. Інтервал між ними – мінімум клітинка. Якщо клітинок у ряді чи стовпці більше, ніж таких, які треба зафарбувати, то визнач, де поле точно повинно бути зафарбованим. (Починай там, де цифри більші). Спробуй, це дуже цікаво!

✦ Гра «Знайди пару»

Мета. Закріпити знання головних гріхів і протилежних їм чеснот.

Для гри приготуйте два контейнери, заповнені гречкою чи рисом, картон великого формату з таблицею (див. нижче), 16 невеликих паперових згорточків (в кожному вписаний один гріх (8 шт.) або одна чеснота (8 шт.) – без номера), їх заховайте в контейнери з крупою, двосторонній скотч – щоб прикріплювати розгорнуті згортки до таблиці.

Ділимо учнів на дві команди. Визначаємо лінію «Старт» і на певній однаковій відстані ставимо два повних контейнери.

Правила. Кожен учасник команди по черзі біжить до контейнера, шукає згорточок, повертається до команди, розгортає його і прикріплює до таблиці, відповідно до номера. Тоді біжить наступний гравець. І так, доки всі згортки не будуть на своїх місцях. Виграє та команда, яка швидше впорається із завданням і правильно заповнить таблицю.

Певні додаткові правила визначає катехит, відповідно до вікової категорії дітей. Наприклад: однією рукою шукати згорток, не підказувати учаснику, куди саме прикріпляти чесноту чи гріх і т. ін.

	Гріхи	Чесноти
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		

Відповіді

	Гріхи	Чесноти
1	обжерливість	поміркваність
2	розпушта	ціломудреність
3	грошолюбство	жертвність
4	смуток / уніє	радість у Святому Дусі
5	Гнів	довготерпелівість
6	Нудьга	бадьорість духу
7	Марносластво	смиреномудрість
8	Гордість	покра

✦ Гра «Яка я чеснота?»

Мета. Закріпити знання про головні чесноти. Заохочувати до свідомої відповідальності за свою команду.

Ділимо клас на дві групи. Оголошуємо змагання!

Правила. Кожна група, порадившись, вибирає по чотири людини з команди-суперника, котрі виконуватимуть певне завдання для своєї групи. Вони залишаються в команді, аж поки настане їхня черга відповідати.

Якщо дітей багато, можна ще додатково вибрати двох суддів.

Катехит заздалегідь готує «корони» з написами головних чеснот: «поміркуваність», «ціломудреність», «жертвовність», «радість у Святому Дусі», «довготерпеливість», «батьорість духу», «смирennemудрість», «попора». Одягає на голову по черзі вибраним учням так, щоб власник корони не бачив, «яка він чеснота».

Після цього учень питає свою групу: «Підкажіть, яка я чеснота?»

Учасники групи, до якої належить учень, намагаються підказати йому назву чесноти, а він – якомога швидше відгадати. Виділіть певний час – наприклад, одну хвилину. Судді можуть стежити за часом та дотриманням правил.

Зауваження. Група не має права називати чесноту, яку відгадує, всі повинні говорити по черзі, не можна викрикувати, потрібно поважати одне одного.

Можна застосувати пантоміму, замість словесного пояснення відгадуваної чесноти.

Переможе та команда, котра назве правильно і швидко свої чесноти. За порушення правил – дискваліфікація.

Нагородіть переможців гарною оцінкою, листівками чи ін.

✦ Гра «Пастка»

Мета. Гра розвиває реакцію, спритність і навчає про небезпеку надмірного ласування.

Правила. Двоє ведучих тримають товстий шнурок зав'язаний петлею на рівні стола. Отвір петлі повинен бути завширшки з долоню. На столі стоїть пакетик зі смаколикком. Дитина намагається швидко взяти смаколик зі столу через петлю. Ведучі ловлять учасника гри, швидко зтягуючи петлю.

✦ Гра «Полічи до п'яти»

Мета. Гра розвиває мислення, увагу, стриманість.

Завдання. Діти діляться на дві команди. Команди сідають одна навпроти іншої. Посередині розташовані пронумеровані картки, з прихованого боку написані бали від 1 до 20 або 30. Гравець однієї команди вибирає картку з будь-яким номером, і показує бали на звороті. Якщо команда правильно відповість на запитання ведучого, то отримує кількість балів, що на звороті картки. Якщо ні, то право відповіді належить іншій команді. Головною умовою гри є порахувати до 5, перш ніж команда відповість на запитання. Рахувати потрібно усім гравцям вголос. Запитання повинні бути дуже легкі. Наприклад: «Як називається будівля, в яку приходимо, щоб помолитися?» і т. ін.

✦ Гра «Чи знаєш ти назви постів?»

Повторюємо пости за допомогою м'ячика. Кидаємо м'яч дитині, називаючи свято, а дитина називає піст. *(Можна повторювати те саме з різними дітьми, поки не закріплять знання).*

1. Піст перед Воскресінням Господнім.
2. Піст перед Різдвом Ісуса.
3. Піст перед святом Успення Пресвятої Богородиці.
4. Піст перед святом апостолів Петра і Павла.
5. День перед Різдвом Ісуса Христа.
6. День перед Воздвиженням Хреста Господнього.
7. День на Усікновення голови Івана Хрестителя.
8. День перед Богоявленням.

✦ Гра «Збережи серце»

Правила. Діти чіпляють на груди біле паперове серце і стають в коло. В середині кола стоїть ведучий із зав'язаними очимаі замащеними в графітному порошку руками.

За своїм же сигналом він намагається замастити чиєсь серце рукою. Діти в колі повинні уникнути цього, не розірвавши кола. Якщо ведучому вдається доторкнутись і замастити гравця, вони міняються місцями і гра продовжується.

Висновок гри. Важко уникнути нечистоти, треба ухилитися від нагод і зберегти серце чистим.

✦ Притча з обговоренням «Дзеркало неба»¹⁸

(Для молодших дітей)

Неподалік села, що потопало в зелені та квітах, примістилося маленьке озерце. У блискучій поверхні його блакитної води відбивалося небо. І здавалося, що то не озерце, а чарівний діамант лежить на м'якому килимі лугів. Удень у його кришталеві чисті води заглядало сонечко, а вночі над ним зустрічалися зорі з місяцем. Деревя, квіти і трави тремтіли від радості, втішаючись тим шматочком неба, що впав додолу і перетворив це забуте на землі місце на райський куточок.

Але одного разу на ставок налетів табун диких гусей. Їхнє пронизливе гелготання зруйнувало тишу і спокій у тому дзеркалі неба. Гуси були дуже практичними створіннями. Їх не зворушували подуви легкокрилого вітру, їм було байдуже до чудових відображень у блискучій поверхні озера. Вони кинулися в воду і в пошуках їжі почали кроїти дно озера. «Їсти і товстіти», – це була їхня улюблена фраза. Хляпанина, бруд, крик... Пір'я і болото навкруги. Жаби, риби та всі інші жителі озера за кілька хвилин зникли в ненаситних волах гусей. Поверхню озера покрив намул із розритого дна.

Увечері, коли в долину повернулася тиша, перша зірка даремно шукала своєї домівки на землі, і місяць у каламутній воді не зміг побачити свого срібного обличчя. Озерце стало просто великою калабанею, у якій не було нічого живого.

Вітер поніс цю вістку хмарам. Хмари розповіли її зорям, місяцю й сонцю. У кронах верб заплакали соловейки, затужили жайворонки. У цьому закутку села вже не було видно неба.

Катехит зачитує притчу і запрошує до обговорення. Ставить запитання учням.

1. До чого можна порівняти чисте озеро? (*Життя, душа людини...*)
2. Хто захоплювався його чистотою і прозорістю? (*Місяць, зорі...*)
3. До чого можна порівняти качок? (*Слова, люди, думки...*)
4. Чи можливо направили шкоду, завдану качками? (*Неможливо або потрібен час...*)

¹⁸ Бруно Ферреро. Десять Божих заповідей. – Львів : Свічадо, 2016. – С. 16-17.

Людина схожа на чисте озеро, бо Господь спочатку її творить такою. Грубе втручання гріха в наше життя може призвести до хаосу. Особливо це стосується гріхів розпусти, нечистоти. Саме цей гріх часто безпосередньо торкається не тільки душі, а й тіла. Цим він може завдати невинної шкоди людині. Тому Церква застерігає нас берегти своє серце від цього гріха.

«Блаженні чисті серцем, бо вони будуть бачити Бога» (Мт. 5, 8).

*Матеріали підготували
Наталія Мельничук
і Мар'яна Чернецька*

Офіційні джерела

про головні гріхи
та протилежні їм
чесноти

Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха» про головні гріхи і протилежні їм чесноти

758. Гріх – це перш за все стан особи, який виявляється у вчинках, а гріховний вчинок – це свідоме й добровільне порушення Божої заповіді. Порушення ж навіть одної Божої заповіді означає порушення всього Божого Закону. «Бо хто весь закон дотримає, а прогрішиться лише в одному, – стає у всьому винуватий. Бо хто сказав: “Не чини перелюбу”, сказав також: “Не вбивай”. Коли ж не чиниш перелюбу, але вбиваєш, ти стаєш порушником закону» (Як. 2, 10). Як одна хвороба може спричинити іншу, так і один гріх веде до іншого. Святий Йоан Дамаскин наголошує на вісьмох лихих помислах, які породжують гріхи: обжерливість, розпуста, грошлюбство, смуток, гнів, нудьга (церковнослов'янською «униніє»), марнославство, гордість (див. Йоан Дамаскин, *Про вісім духів злоби*, 1). Їх називаємо головними гріхами, оскільки вони є корінням усіх інших гріховних учинків.

759. Потреба в їжі та питті природна для людини; їжа необхідна для підтримання життя. Проте пристрасть до їжі спотворює природну потребу людини й призводить до гріха обжерливості, коли їжа стає самоціллю. Є різні вияви цього гріха. Перший із них – це *надмірність у їжі та питті*. Святі Отці навчали, що їжа, спожита понад міру, шкодить душі. Другий вияв обжерливості – це *пошук у їжі та напоях насамперед насолоди*. Нестриманість у їжі та питті призводить до непогамованості також у всьому іншому, оскільки перенасиченням тіла людина намагається втамувати голод і спрагу душі. Святий Йоан Касіан зауважує, що «ми ніколи не зможемо опанувати потягу до земних страв, якщо наша душа... не віднайде більшої радості від споглядання Бога» (Йоан Касіан, *Правила*, 5, 14).

760. Подолати гріх обжерливості можна за допомогою чесноти поміркованості в їжі та в питті, якої досягаємо постом. Святий Йоан Золотоустий навчає: «Господь наш є милосердний та лагідний, тому не вимагає нічого, що було б понад наші сили. Він не вимагає від нас ут-

римуватись від їжі та закликає до посту не задля нього самого чи для того, щоб залишити нас без харчування. Він наказує нам це для того, щоб ми, відклавши житейські турботи, трудилися в речах духовних» (Йоан Золотоустий, *Гомілії на книгу Буття*, 10, 1).

761. Статевий потяг є природним для людини. Суть гріха розпусти полягає в *нестримному та невпорядкованому пошуку тілесної насолоди*, коли людина керується самолюбством і бажанням догодити собі, часто – ціною своєї гідності та гідності іншої особи. Розпуста призводить до інших гріхів: дошлюбних та позашлюбних статевих зносин, статевого рабства й зведення людини до товару. Ця пристрасть є небезпечною не тільки для тіла, а й для душі, бо поневолює людину та руйнує здатність любити. Тому духовні Отці наголошують на потребі постійної боротьби з цією пристрастю.

762. Святий Кирило Єрусалимський стверджує, що рішуча відмова від розпусти є суттєвим елементом християнської віри у воскресіння тіла: «Хто вірить, що тіло призначене для воскресіння, той піклується цими своїми ризами й не забруднює їх нечистотою. Хто не вірить у його воскресіння, той полишає його на поталу нечистоті та зловживає ним як чимось чужим для себе» (Кирило Єрусалимський, *Катехизи*, 18, 1-3).

763. Особа досягає чистоти статевого життя чеснотою ціломудрості. Ця чеснота узгоджує статевий потяг із любов'ю до ближнього. Чистота допомагає людині керувати своїм статевим потягом та відновлює гармонію тіла, душі й духу.

764. Грошолюбством називається *пристрасть до грошей і матеріальних благ*. Святі Отці навчали, що любов до багатства не притаманна людині від природи, а виникає як викривлене прагнення людини до вічного життя (пор. Йоан Золотоустий, *Гомілії про статуї*, 2, 5). Пристрасть до збагачення, яка опановує особу, робить її рабом грошей; збагачення стає самоціллю і веде до інших гріхів. Така пристрасть породжує оману самодостатності людини в її покладанні лише на матеріальні блага. Святий Йоан Золотоустий навчає: «Не багатство зло, а любов до накопичення і грошей. Щось одне – грошолуб, а щось інше – заможний. Грошолуб – не заможний; він у всьому має нужду і тому не може бути заможним. Грошолуб є сторожем свого майна, а не його власником; рабом, а не володарем» (Йоан Золотоустий, *Гомілії про статуї*, 2, 5). Преподобний Йоан Ліствичник вважає, що грошолюбство й жадібність є ідолопоклонством, оскільки в такому засліпленні людина покладає всю надію лише на земні блага (див. Йоан Ліствичник, *Ліствиця духовна. Слово 1*. Див. Йоан Ліствичник, *Ліствиця духовна. Слово 166*).

765. Через чесноту жертвності й милостиню людина стає здатною належно управляти своїми матеріальними благами та багатіти в Бога. Святий Йоан Золотоустий закликає: «Нехай у вашому домі зберігається не золото, а те, що дорожче від усіх багатств, – милосердя і чоловіколюбність. Це дає нам сміливість перед Богом, а золото... допомагає дияволу впливати на нас... Озброй проти нього свою правницю... усе багатство твоє склади в умі, нехай небо, а не скриня та дім зберігають твоє золото... Навіщо нам, занедбавши себе, усі свої турботи скеровувати на те, чого ми, відходячи звідси, не зможемо взяти з собою, тимчасом як є нагода збагатитися так, що не тільки тут, а й там виявимося заможніші від усіх?» (Йоан Золотоустий, *Коментар на Послання до римлян. Гомілія 1, 14, 11*).

766. Святі Отці, згідно з навчанням апостола Павла, розрізняли спасенний смуток людини за свої гріхи і смуток як пристрасть: «Бо смуток задля Бога чинить спасенне каяття, якого жалувати не треба; а смуток цього світу – смерть спричинює» (2 Кр. 7, 10). Смуток як пристрасть виявляється двояко. Найчастіше викликає його якась інша пристрасть, коли ми бажаємо чогось, але не можемо задовольнити цього свого бажання. Це породжує пригніченість, що веде до відчаю та навіть самогубства. А буває, що цей гріх походить від надмірної турботи за своє майбутнє, намагання людини панувати над своїм життям, покладаючись лише на себе, а не на Бога. Святий Василій Великий навчає, що смуток є ознакою слабкодушних, оскільки вони втрачають душевну рівновагу та завдають собі душевних терзань і можуть остаточно втратити надію на Бога (пор. Василій Великий, *Гомілія про вдячність, 5-6*).

767. Дух-Утішитель є джерелом чесноти християнської радості, яка визволяє від пристрасті смутку. Він дарує людині радість досвіду близькості Бога. Апостол Павло закликає: «Радуйтеся завжди у Господі; знову кажу: Радуйтеся! Хай ваша доброзичливість буде всім людям відома. Господь близько! Ні про що не журіться, але в усьому проявляйте Богові ваші прохання молитвою і благанням з подякою» (Флп. 4, 4-6).

768. Гнів як пристрасть – це не лише почуття злости. Це стан особи, яка агресивно захищає своє існування без надії на Бога зі шкодою для ближнього. Святі Отці виділяють три види гніву: 1) *гнів, який падає всередині*. Це стан душі, коли людина втрачає внутрішній спокій, її опановують почуття злости, образи та роздратування; 2) *гнів, що виявляється у словах і вчинках*, у грубому, позбавленому лагідності й лю-

бові слові. Найпоширенішими виявами такого гніву є спалахи люті, навмисне приниження ближнього, нанесення йому образи, лихослів'я. Святий Йоан Золотоустий навчає: «Якщо ти завдаєш образи, тоді ти є переможений, але не людиною, а – що набагато ганебніше – низькою пристрасстю, бо тобою заволодів гнів; коли ж ти змовчиш, то ти переміг» (Йоан Золотоустий, *Коментар на Послання до римлян. Гомілія 1, 22, 3*); 3) *гнів, який горить тривалий час, або злопам'ятність*. Такий гнів особливо руйнівний для особи, оскільки вона тоді свідомо відмовляється простити образу або кривду, горить жадобою помсти.

769. Гнів є дуже небезпечною пристрасстю, бо породжує насильство, вбивства, розбрат, війни. У «Пастирі» Єрми гнів названо ангелом зла, який панує над людиною: «Коли гнів чи злість опановує тебе, то знай, що він [ангел злоби] є в тобі» (Єрм, *Пастир. Заповіді, 6, 2*).

770. Через чесноту довготерпеливості, яку ще називаємо лагідністю, тихістю, людина стає невразливою на людський гнів, оскільки відчуває себе захищеною Господом. «Не палай гнівом на злочинців, творящим беззаконня не завидууй [...]. Вповай на Господа й чини добро, щоб жити на землі й безпечним бути [...]. Спокійним будь у Господі, надійсь на Нього» (Пс. 37, 1-7). Святий Йоан Золотоустий навчає: «Якщо ми виявили довготерпеливість, то станемо непереможними, й ніхто, від малого до великого, не зможе нам зашкодити» (Йоан Золотоустий, *Коментар на Послання до римлян. Гомілія 1, 23, 4*).

771. Святі Отці називали нудьгу (грецькою *акедія*) виснаженням та втомою душі. У смутку людина недооцінює могутності Господа, а в нудззі – Його милосердя. Смуток змушує людину покладатися лише на власні сили, тимчасом, як нудьга взагалі позбавляє надії. Святі Отці називали нудьгу «бісом полуденним» (пор. Пс. 90, 6), який гасить насагу до духовного розвитку людини. Нудьга породжує відчуття спустошення, відрази, порожнечі життя, зневіри у власному спасінні; нудьга призводить до психічного та фізичного виснаження людини. Людина піддається лінивству, стає знеохоченою та нездатною до духовної боротьби.

772. Євагрій Понтійський описує вияви нудьги так: «[Полуденний біс] навіює відразу до того місця, де перебуває аскет, до його життєвого стану, до фізичної праці, ба навіть ще більше – переконує, що любов між братією зникла й ніхто вже більше не може його потішити... Спричиняє бажання змінити місце перебування на інше, де нібито можна легко знайти те, чого прагнемо... Тривалий мир та невимовна радість

наповнюють душу після завершення цієї боротьби» (Євагрій Понтійський, *Практичні глави*, 12). Боротися з нудьгою допомагає молитва, праця, а також постійний труд над собою (аскеза).

773. Чеснота бадьорості духа або тверезіння дає людині можливість відновляти свої духовні сили й надалі вести духовну боротьбу з допомогою Божої благодаті. «Тому, підперезавши стан вашого ума, тверезі, надійтеся повнотою на благодать, що вам буде принесена в об'явленні Ісуса Христа» (1 Пт. 1, 13). Святий Ісаак Сирієць навчає: «Якщо будемо дотримуватися закону тверезіння та розсудливості у віданні, плодом чого є життя, то боротьба з нападами пристрастей зовсім не завдасть шкоди уму» (Ісаак Сирієць, *Слово* 38, 18).

775. Прив'язаність до земної слави унеможливорює духовне зростання людини, оскільки підміняє пошук слави Божої пошуком слави людської. Навчаючи про марноту дочасної слави, святий Йоан Золотоустий запитує: «Якщо ти очікуєш воскресіння та [вічної] нагороди, то навщо шукаєш слави в житті дочасному?.. Отже, причиною усіх бід є марнославство. Воно бажало б накинути власне ім'я навіть полям, лазням і спорудам. Яка користь зі всього цього, о чоловіче, якщо незадовго, коли вдарить тебе гарячка й душа відійде, залишишся нагий і покинутий? Що більше, будучи нагий від всякої чистоти, будеш зодягнений у несправедливість, крадежі, скупість, зойки та ридання, сльози сиріт, змови та обман?.. [Якщо так], то неминуче залишишся поза [вічною славою] і вже пізно буде каятися за ті тягарі, якими обтяжив себе...» (Йоан Золотоустий, *Гомілії на книгу Буття*, 22, 6-7).

776. Чеснота смиренномудрості робить людину здатною сприйняти себе як створіння Творця і жити не для себе, а для Бога. Коли людина смиренно приймає себе такою, якою вона є в Божих очах, вона стає справді мудрою. Смиренномудренна людина приймає все те, що Бог їй посилає, і все робить на славу Божу. «Шукайте перше Царство Боже та Його справедливість, а все те вам докладеться» (Мт. 6, 33). Святий Ісаак Сирієць навчає: «Смиренномудрість – це риза божества. У неї зодягнулося воплочене Слово й через неї промовляло до нас у нашому тілі. Кожен, хто зодягнеться в неї [смиренномудрість], уподібниться до Того, хто зійшов зі Своєї висоти» (Ісаак Сирієць, *Слово* 53, 2).

777. Гордість – найнебезпечніша пристрасть і матір усіх гріхів. Саме через гордість сатана відпав від Бога, і саме гордість зруйнувала багаторічні зусилля не одного подвижника. Гордість є ідолопоклонницьким самообожненням людини: особа вивищує себе понад інших людей

і ставить себе на місце Бога. Горда людина закрита на Божу благодать: «Бог бо гордим противиться, а покірливим дає благодать» (1 Пт. 5, 5). Святий Августин навчає, що гордість є джерелом усякого зла, і для того, аби побороти всі інші гріхи, треба позбутися їхньої першопричини – гордості: «Чому існує так багато зла? Бо існує гордість. Вилікуй гордість – і не стане жодної злоби. Саме для того, щоб була усунута причина всіх бід, тобто гордість, понизив Себе та став покірним сам Син Божий» (Августин Іпонський, *Коментар на Євангеліє від Йоана*, 25, 16).

778. Горда людина зазвичай не бачить свого гріха; вона самолюбна; їй важко пробачити когось і важко просити пробачення, важко поступитися в суперечці; вона відкидає будь-який авторитет. Така людина часто спалахує гнівом, є злопам'ятною, постійно осуджує інших людей, заздрить їхнім успіхам. Гордість підступно опановує навіть тих, хто, здобувши чесноти, уважає себе, а не Бога, причиною досягнутого.

779. Найдієвішим засобом боротьби з гордістю є вправлення в покорі, яка відкриває людину до Бога та ближнього й робить її здатною прийняти Божу переображуючу та визволяючу силу. Апостол Павло проголошує: «Ми руйнуємо задуми і всяку гордість, що повстає проти спізнання Бога, і беремо в полон усякий розум на послух Христові» (2 Кр. 10, 4-5). Завдяки чесноті покори людина стоїть у правді перед Божим лицем. Тому християнська покора не принижує людину, а дозволяє їй пізнати справжню гідність дитини Божої. Святий Йоан Золотоустий навчає: «Хто поклав покору як фундамент своєї доброчесності, той може безпечно зводити будівлю до будь-якої висоти. Вона [покора] є найсильнішою огорожею, непорушною стіною, нездоланною фортецею; вона підтримує всю будівлю, не дозволяючи впасти... робить її недосяжною для всіляких нападів... і завдяки їй чоловіколюбний Бог виливає на нас щедрі дари» (Йоан Золотоустий, *Коментар на книгу Буття. Гомілія 36, 7*).

774. Марнославство – це пристрасть до земної, людської слави та всіляких почестей. Корінь марнославства – в залежності людини від думки про неї інших людей. Виявами марнославства є нетерпимість до критики, небажання визнати свої помилки, постійне бажання похвали від інших людей. Марнославство виявляється як у вихвалянні своїми матеріальними здобутками, розумовими здібностями чи талантами, так і в хизуванні своїми духовними досягненнями.

Витяг з книги «Життя у Христі: моральна катехиза»¹⁹

Вісім головних гріхів

А. Обжерливість

83. Потреба у їжі і питті природна для кожного живого організму. Їжа є необхідною для підтримання життя у тілі. Але часто ми їмо не лише задля підтримання життя, а з любові до самого процесу споживання їжі. Власне ця любов до їжі і може перетворюватися в обжерливість. Є різні типи цього гріха. Перший із них – це любов до надмірності у їжі. У кожної людини є певна особиста норма, зумовлена потребами її організму та способом життя. Святі Отці вважали, що з-за столу треба виходити із легким почуттям голоду і що вся їжа, спожита понад міру, шкодить душі. Цей тип обжерливості може проявлятися у сильному переїданні чи в постійній необхідності щось жувати протягом дня. Другий тип – це насолода смаком їжі. Любов до вишуканих смаків та делікатесів може перетворюватися на пристрасть і бути шкідливою. До гріха обжерливості відносять також пияцтво. Надмірне споживання алкоголю згубно впливає на волю людини та її вчинки, руйнуючи тим самим не тільки людську душу, але також суспільне становище людини.

Б. Розпуста

84. Сексуальний потяг є нормальною функцією, властивою людському організмові. Однак суть гріха розпусти полягає не у самому факті існування такого потягу, а в постійному пошуку насолоди, яку

¹⁹ Джерело: Життя у Христі: моральна катехиза / Упор. о. д-р С. Шевчук. – Львів : Вид-во УКУ, 2004. – 180 с.

він за собою несе. Коли сексуальне життя людини стає тільки засобом отримання насолоди, воно тягне за собою інші провини чи гріхи. Розпуста починається егоїзмом та бажанням догодити собі, часто – ціною щастя іншої особи. Тому духовні отці наголошують на необхідності боротися із цією пристрастю до кінця життя.

В. Срібролюбство

85. Срібролюбством називається любов до матеріальних благ, а особливо – до грошей як таких. Прагнення до багатства саме по собі не є властивим природі людини. Його коріння можна шукати в інстинкті самозбереження, що є прагненням повноти життя в Бозі. Однак необхідно визнати, що нерідко бажання до збагачення переходить усі розумні межі. Для декого воно є самоціллю, а для декого – засобом здобуття чогось іншого, наприклад, влади чи слави. Найрозповсюдженішим варіантом є той, коли людина бажає і влади, і слави одночасно. Проявами цього гріха є також скупість та зажерливість.

Г. Сум

86. Слово «сум» означає стан смутку, скорботи чи стурбованості і завжди пов'язується із якимись тривогами та викликає загальне почуття дискомфорту в душі. Святі Отці розрізняли сум-пристрасть та сум-скорботу людини за свої гріхи. Другий вид смутку можна вважати єдино дозволеним для християнина.

Існують два типи суму-пристрасті. Перший тип найчастіше викликаний іншою пристрастю: гнівом, розпустою, срібролюбством чи марнославством. Коли ми бажано задовольнити свою пристрасть, але не можемо цього зробити, то входимо у стан смутку, який може перетворитися навіть у відчай та самогубство. Другий тип суму походить від надмірного переживання про свою долю, а також – від надмірних турбот. Зайве піклування про своє майно, ближніх, про своє майбутнє також є виявом цього гріха. Подібні турботи не тільки гріховні, але й даремні. Вони походять з маловір'я та надмірної гордості. Забуваючи про свою неміч, ми думаємо, що тільки своїми силами можемо чогось досягнути. Найкращою відповіддю на цей гріх є слова євангелиста Матея (Мт. 6, 26-27): «Гляньте на птиць небесних: не сіють і не жнуть, ані не збирають у засіки, а Отець ваш небесний їх годує! Хіба ви від них не вартісніші? Хто з вас, журячись, спроможен додати до свого віку хоч один лікоть?»

Г. Гнів

87. Гнівом називається не тільки бурхливий вияв злості, спрямований на ближнього. Гнів – це злісний стан душі. Буває три види гніву:

- гнів, який палає всередині. Таким гнівом називається не тільки прихована злість, що не виявляється у словах та вчинках, – це постійний стан душі, який не обов'язково має бути спрямованим на якийсь визначений об'єкт. Образа – це також внутрішній гнів.

- гнів, що виявляється у словах та вчинках. У будь-якому грубому, невічливому, позбавленому лагідності й любові слові проявляється наш гнів. Найпоширенішою формою такого гніву є спалахи люті.

- гнів, який горить протягом довгого часу, або злопам'ятність. Такий вид гніву найбільш противний Богу, оскільки Господь наголошує на тому, щоби щиро прощати образи.

Гнів у будь-якому вигляді – це дуже небезпечна пристрасть, оскільки веде до чоловіковбивства.

Д. Нудьга

88. Нудьгу святі Отці називали виснаженням та втомою душі. Різницю між сумом і печаллю доволі важко виявити, оскільки нерідко перша пристрасть переходить у другу. Однак, якщо людина, яку здолав сум, недооцінює могутності Господа, то людина у нудьзі – недооцінює Його милосердя. Сум заставляє сподіватися лише на власні сили, тоді як нудьга взагалі відбирає надію. Сум можна подолати, коли забрати його причину, а нудьга, як правило, не має конкретної причини. Нудьга має також хронологічну залежність – посилюється у полудень, тому в аскетичній літературі її називають «бісом полуденним». Нудьга породжує почуття втоми, гідоти, жалю за втраченим часом, переконуючи людину, що вона не може спастися і що її зусилля та праця пішли на марно; нудьга приводить людину до фізичного виснаження, спричинює хвилювання душі та запаморочення розуму. Людина стає малодушною, вразливою та нездатною до духовних зусиль і подвигів. Нудьга може бути такою, яка наганяє сон і виявляється у лінивстві тіла та душі, а буває такою, яка виганяє з дому, і людина починає віддаватися розвагам, боячись самотності, бо самотність веде її до першого типу нудьги. Боротися із нудьгою допомагає праця, а також постійне зусилля над собою, щоб не попадати під вплив нудьги.

Е . Марносластво

89. Марносластво – це любов до земної, щоденної слави та бажання всіляких почесей. Думка про нас інших людей – ось дзеркало, перед яким стоїть більшість, роблячи себе такими, якими їх хочуть бачити інші. Симптоми марносластва: нетерпимість дорікань, критики, небажання визнати свої помилки, постійне бажання похвали та думки про реакцію інших людей на якийсь учинок чи думку. Марносластво виявляється як у вихвалюванні своїми матеріяльними здобутками, розумовими здібностями чи талантами, так і в бажанні марної слави через свої духовні досягнення. Цей другий тип марносластва особливо характерний для неофітів та монахів.

Є. Гордість

90. Гордість – найнебезпечніша пристрасть і мати всіх гріхів. Саме через гордість сатана відпав від Бога і саме гордість призводила до краху багаторічні зусилля багатьох святих. Коли зникає гордість, залишається тільки смирення перед Господом і любов до Нього.

Гордий зазвичай не бачить свого гріха, він вразливий і самолюбний, йому важко пробачити і важко просити пробачення, важко поступитися в суперечці, він не любить слухати ні рівних собі, ані старших від себе. Він не любить наказового тону, надаючи перевагу смиреним проханням. Він часто спалахує гнівом, пам'ятає спричинене йому зло і постійно осуджує інших людей. Буває гордість, яка проявляється в небажанні визнати чийсь переваги, а буває гордість, що підступно опановує тих, хто вже досягнув якихось духовних чеснот. Найкращим засобом боротьби з гордістю є вправляння у покорі, яка відкриває людину до Бога, робить її здатною сприйняти Його переображуючу та визволяючу силу.

На християнському Сході вчення про гріх має терапевтичний характер. Духовні отці, аналізуючи гріховні стани та їх прояви, ставили собі за мету вилікувати грішника від цієї хвороби, вказати йому дорогу до одужання і справжньої свободи. Таке духовне зцілення у Христі за допомогою діянь Святого Духа робить християнина знову повноцінним та здатним до діяльності у Христі.

Єфрем Сирійський²⁰

Про вісім головних пристрастей і боротьбу з ними

ПОДВИЖНИЦЬКІ НАСТАНОВИ СВЯТОГО ЄФРЕМА СИРІЙСЬКОГО

1. Знай, що є вісім пороків, з яких постає все лихе: черевоугодництво (обжерливість), розпуста (блуд), грошолюбство, гнів, сум (печаль), нудьга, марнославство, гордість. Саме з ними повинна боротися кожна людина.

2. Ти ж, якщо хочеш перемогти *черевоугодництво*, полюби здержливість, май страх Божий – і переможеш.

3. Якщо хочеш перемогти *розпусту*, полюби чування і бажай безнастанно перебувати з Богом, завжди пам'ятай про смерть... – і переможеш.

4. Якщо хочеш перемогти *грошолюбство*, полюби бідність і не будь марнотратним.

5. Якщо хочеш перемогти *гнів*, стань лагідним і великодушним; пам'ятай, скільки зла вчинили юдеї Господеві нашому Ісусу Христу, однак Він як Бог чоловіколюбний не гнівався на них, натомість молився за них: *Отче, відпусти їм цей гріх, не знають бо, що роблять* (Лк. 23, 34).

6. Якщо хочеш перемогти *сум*, ніколи не журися про дочасне; якщо тебе ображають словом, турбують або безчестять, – не журись, а навпаки – радій. Сумуй лише тоді, коли согрішиш; але й тоді знай міру, щоб не впасти у відчай і не загинути.

²⁰ Слово 55, Ч. 2, С. 599-600.

7. Якщо хочеш перемогти *нудьгу* (униніє), берись, хоч ненадовго, до якої-небудь фізичної праці, читай або багато молися.

8. Якщо хочеш перемогти *марнославство*, не люби ні похвали, ні почестей, ні гарного вбрання, ні головування, ні першості, натомість люби, коли тебе ганяють і безчестять, зводять на тебе клепаки; сам собі докоряй, що ти согрішив більше, ніж будь-який інший грішник.

9. Якщо хочеш перемогти *гордість*, то що би ти не робив, не кажи, що сам це робиш – своєю працею, своїми зусиллями. Але коли постиш чи чуваєш, спиш на долівці, співаєш псалми чи б'єш багато поклонів, кажи, що діється це з Божою поміччю і Божою опікою, а не твоєю власною силою і не твоїм старанням.

а) Про боротьбу з черевогодництвом²¹

14. Краще їсти заради Господа і дякувати Богові, аніж не їсти й осуджувати тих, що їдять і вдячні Господу.

15. Приступив ти до трапези? Їж хліб, а не осуджуй ближнього, щоб через осуд не пожирив ти брата свого.

16. Будь здоровим у вірі та їж усе, що тобі подають у Господі. Якщо подано щось, чого ти не хочеш їсти, не відсилай це з трапези, коли інші хочуть їсти та дякувати Богові.

17. Приступив ти до трапези? Їж, як людина, і не позирай на всі боки, як неук.

33. Усіх дров у лісі замало буде, щоб наситити вогонь; таке саме ненаситне й тіло – скільки йому не годи.

б) Про боротьбу з пристрастю розпусти²²

49. Не дозволяй очам своїм блукати по всіх усядах, не приглядайся до чужої вроди, щоб через очі не здолав тебе супротивник твій.

60. Не слухай непристойних розмов, щоб не осквернити ума свого. Як дим шкодить очам, так непристойне слово – душі.

62. Кожний, хто любить чистоту і невинність, стає храмом Божим.

64. Як пахощі звеселяють нюх, так і Дух Святий звеселяється чистотою й перебуває в людині невинній.

²¹ Том I, С. 139-598.

²² Ч. 1, 2, 3.

65. Як свиня радіє з болота, так біси радіють з блуду й нечистоти.

66. У чистоті міститься велике світло, радість, мир і терпіння; а в блуді – журба, туга, ненаситний сон і морок.

в) Про боротьбу з грошлюбством²³. *Шукайте перше Царства Божого та його справедливості, а все те нам докладеться* (Мт. 6, 33). Якщо не шукаємо його насамперед, то очевидно, що й не дбаємо про це. *Отже, залиши на Господа свою турботу, і Він тебе підтримає* (Пс. 54, 23).

123. Хто любить золото – не буде виправданий, а хто любить Господа – буде благословенний. Хто покладає надії на золото – пропаде, а хто на Господа надіється – спасеться.

124. Якщо полюбиш гроші, підеш звідси з нічим; якщо возлюбиш убогість, – не втрадиш небесного багатства.

132. Золото не дає терпеливості; віра – надійне підґрунтя тому, хто її набув.

134. Хай твоя рука не протягується, щоби брати, а для того, щоб давати (Сир. 4, 31).

135. Пристрасть грошлюбства найнебезпечніша, бо вона – *корінь усього лиха* (1 Тим. 6, 10). Чи не хочете знати, чим викорінюється ця пристрасть? Тим, щоб усім серцем і всією душею покласти надію на Бога.

г) Про боротьбу з гнівом²⁴

138. Хто проганяє від себе гнів і роздратування – далекий від війни і заколоту, завжди має спокійний дух, веселий вигляд і здоровий розум, – він є оселею Святого Духа.

139. Лагідний, якщо його й ображено, – радіє, якщо зневажено, – дякує; гнівливих приборкує любов'ю; коли сипляться на нього удари – не метушиться; коли з ним сваряться – спокійний; коли підкорюють – веселий; коли понижують – радіє, не вражає його чужа гординя, заслугами своїми не чваниться, з усіма мирний, начальству покірний, до будь-якої справи готовий, не лукавий, не заздрісний.

²³ Ч. 1, 2, 3.

²⁴ Ч. 1, 2, 3.

140. Хто не знає заздрощів, той і не домагається почестей; з тими, що радіють, – радіє; допомагає тим, що трудяться; тішиться тими, які йдуть доброю дорогою; хвалить тих, що живуть добродібно; не заздрить, не має в собі суперництва, всілякому успіхові й усілякій добрій справі іншого радий.

143. Хто іншого обмовляє – сам собі виносить вирок. Такий пашиє жаром наклепництва, ненависті, тож справедливо його вважають братовбивцею.

147. Хто тримає на серці злопам'ятство, годує змія у грудях своїх.

155. Краще усмішкою покласти край роздратуванню, аніж лютувати.

160. Дратівливість у людині – прірва для неї; хто поборов у собі роздратування – оминув цю прірву.

163. Людина дратівлива й галаслива – щедра на клятви, а мовчазна – розумна.

168. Будь миротворцем, щоб удостоїтися назви сина Божого.

169. Пожива для вогню – дрова; пожива для роздратування – зарозумілість.

172. В людині лагідній і смиренній спочиває дух премудрості; хто йде дорогою премудрості, того любить Господь.

176. Поспішай прийти до брата, який образив тебе, і покайся перед ним від чистого серця, бо Господь повелів відпускати братові гріхи до *семидесяти раз по сім* (Мт. 18, 22).

177. Приймай, брате, покаєння від брата, як від Божого посланця, щоб не принизити Того, хто послав його, і не накликати гніву Божого на себе.

179. Не тримай зла на брата свого, бо написано: *Дорога злопам'ятних веде до смерті* (Прип. 12, 28).

180. Не можеш стерпіти образи? Мовчи – і заспокоїшся.

182. Не тримай ненависті в серці своєму ні до кого, не відповідай злом на зло; але здобудь любов, яку *Божественне Писання* ставить вище від будь-якої чесноти, бо порівнює її з самим Творцем: *Бог є любов* (1 Йо. 4, 8).

185. Радіти з успіхів ближнього – ознака досконалості; прояв лихості й схильності до лукавства – сум і незадоволення, коли хвалять іншого.

д) Про боротьбу із сумом²⁵

191. Того, хто терпеливо зносить наклепи чи образи, можна порівняти з тим, хто зачинив лева у звіринці; а хто відповідає на злослів'я й образи, – подібний до людини, яка сама себе ранив зброєю.

193. Не засмучуй свого серця, бо *смуток цього світу – смерть спричиняє, а смуток задля Бога дає тобі життя вічне* (2 Кор. 7, 10).

195. Не завдавай смутку своєму серцю, але втішай себе в Господі.

197. Лукава душа, коли їй лестять, – пишається, а коли ображають, – скаженіє; добра душа і з лестоців не радіє, і від образ не лютує.

198. Терпіння, поєднане з любов'ю, – безмежне.

199. Надійся на Господа в день скорботи, щоб Він спас тебе в день гніву.

200. Не насміхайся з чужих прикрощів, не радій з чужої розпусти, щоб не прогнівити Господа і не позбутися Його заступництва в день скорботи.

201. Не думай, що потерпаєш від скорбот більше від інших. Хто живе на землі, не уникне повітря; так і людину, яка живе на цьому світі, не можуть не спокушати скорботи й хвороби. Хто зайнятий земним, від земного зазнає скорботи, хто стремить до духовного – від духовного. Але останні назовуться блаженними, бо їхній плід буде щедрим у Господі.

205. Як у горнилі вогнем випробовуються золото та срібло, так у напастях пізнаються з Божою поміччю душі смертних.

208. Великодушно терпи, коли тебе ображають і лихословлять: називають тебе злим – вважай, що називають добрим; називають негідним – вважай, що благоугодним. Завжди пам'ятай, що *служі Господньому слід бути не сварливим, а до всіх привітним* (2 Тим. 2, 24).

209. Коли спіткає тебе недуга, не вдавайся до ворожитів і людського заступництва; краще терпи і чекай милості від Бога, щоб Він

²⁵ Ч. 1, 2, 3.

сам усе владнав; бо й тіло, буває, потребує напоумлення. Все будемо робити в ім'я Господнє, бо Він піклується про нас (1 Пт. 5, 7). Коли людина хворіє, душа її над усе починає шукати Господа. Тому й скорбота принесе користь, якщо тільки людина дякуватиме за неї, кажучи: *Приймали ми добро від Бога, а лиха то й не приймати? Нехай ім'я Господнє буде благословенне!* (Йов 2, 10; 1, 21).

211. Якщо прийшов до нас смуток, чекаймо наближення радості. Згадаймо мореплавців. Коли здійметься вітер і сильна буря, вони борються з хвилями й чекають тихої погоди; а коли настане тиша, пам'ятають про буревій; мореплавці завжди пильні, щоб, коли зненацька зірветься вітер, бути наготові, аби не скинув він їх у море. Так і ми повинні робити. Коли надійде смуток і скрута, чекаймо полегшення й помочі від Бога, щоб доки смуток триватиме, не заподіяли собі смерті думкою, що вже нема нам надії на спасіння. Так само й коли радіємо, маємо бути готовими до скорботи, щоб і в радощах не забувати про сльози.

215. Якщо людину в жалобі потішає духовна особа, то це їй – на велику користь.

е) Про боротьбу з нудьгою²⁶

226. Той, хто ремствує, – до жодного діла не здатний, ні до чого не має бажання. Він ледачий і завжди має наготові привід, аби ухилитися від роботи, та ще й інших розбещує словами: «Нащо це, пощо те? З того нема жодної користі».

227. Ледачий, коли кличуть його до псалмоспівів, дратується; коли будять на чування, каже, що болить живіт і голова. Коли роблять зауваження, відповідає: «Повчай ліпше себе», коли напоумляють, кричить: «Сам знаю».

228. Людині, що може працювати, недобре їсти чужий хліб у лінощах, адже Апостол говорить: *У всьому я вважав на себе, щоб вам не бути тягарем, і вважатиму й далі* (2 Кор. 11, 9).

239. Найважче ярмо – нудьга, особливо разом із зневірою: плоди її сповнені смертоносною отрути.

241. Чи є хто лівіший від того спраглого, який сидить біля джерела й руки не простягне, щоб напиться? Чи є хто лівіший від людини, яка має книгу, але лінується читати?

---

²⁶ Ч. 1, 2.

247. Щоб прокормити себе, – працюймо в надії на Бога. Не журись, що треба трудитися; багатьох із тих, які нічого не роблять, гнітять те, що не мають чим журитись. Вчися працювати, щоб не вчитись просити милостиню. Не будь лінивим до роботи. *Господь близько* (Флп. 4, 5).

ж) Про боротьбу з марнославством²⁷

262. Хочеш мати добре ім'я? *Виконуй свої діла в покорі* (Сир. 3, 17).

263. Не в тому чеснота – бути зневаженим і не відчувати цього; але ось чеснота – відчувати це й зносити заради благочестя. Бо сказано: *Лінивого сварять, а він не йме сорому* (Прип. 20, 4). *Осінь пройшла, і не оре лінивий; у жнива проситиме, та не матиме нічого* (Прип. 20, 4).

264. Любов до слави – душевна недуга, лукава пристрасть.

265. Написано: *Нехай вихваляє тебе інший, а не власні уста, чужий хто-небудь, а не твої губи* (Прип. 27, 2). І ще: *Що горно для срібла, а для золота – горнило, те для людини уста, які її хвалять* (Прип. 27, 21).

266. Усім віддавай шану заради Господа та не домагайся почестей собі – і здобудеш благодать у Бога.

268. Тайно тримайся, улюблений, Божих заповідей – і Господь віддасть тобі явно.

269. Не дивуйся, коли бачиш, що людина на землі досягла високих почестей; але подивляй того, хто зненавидів земну славу.

270. Дивись, щоб, прагнучи надмірних почестей, не накликати на себе безчестя; істинна честь для людини – все робити з Богом; велике безчестя – переступати заповіді.

273. Той, хто вправляється у чеснотах, аби догодити людям, мурує своє спасіння не на камені, а на піску; тільки-но лине дощ, розіллються ріки і здіймуться вітри (спокуси), – завалиться він від помислів. Такого, якщо він і не падає, а живе як годиться, розпирають гордоці; коли ж впаде, то зневірюється.

275. Нічого не повинні ми робити про людське око, але тільки від щирого серця, адже Бог знає приховане й таємне, і лише від Нього одного сподіваємося на винагороду.

²⁷ Ч. 1, С. 150-600.

з) Про боротьбу з гордістю²⁸

277. Гордий не терпить чиєїсь вищості; тоді він або заздрить, або стає суперником братові своєму. Суперництво і заздрість підтримуються одне одним, тож хто має одну з цих пристрастей – має обидві.

282. Як лік проти гордості часто перечитуй такі та подібні до них місця Писання:

Як зробите все те, що вам наказано, кажіть: Ми слуги непотрібні, виконали те, що повинні були зробити (Лк. 17, 10).

Коли хто думає, що він є щось, бувши нічим, – обманює себе самого (Гал. 6, 3).

Що в людей високе – осоружне Богові (Лк. 16, 15).

Навчіться від мене, бо я лагідний і сумирний серцем, тож знайдете полегшу душам вашим, – каже Господь (Мт. 11, 29).

Він згадав нас у нашому приниженні й визволив від ворогів наших (Пс. 135, 23).

Покорився я – і спас мене (Пс. 114, 5).

Осоружний Господеві кожен гордий серцем (Прип. 16, 5).

284. Хто сам себе звеличує – готує собі безчестя; а хто смиренно-мудро служить ближньому – прославиться.

294. Небезпечно покладати надії на самого себе; хто ж надіється на Господа – спасеться.

300. Хочеш бути великим? – Стань найменшим від усіх (Мр. 9, 35).

306. Велике діло – знайти людину покірну й терпеливу: доброта її безмежна.

315. Не дай мені, Владико, такого серця, якому осоружне упокорення і батьківське напоумлення; віддали від мене гордовиті помисли; бо Ти, Господи, *погрозив гордим* (Пс. 119, 21).

319. І Богові, і людям ненависна гординя; а хто любить смирення, того підносить Господь.

---

²⁸ Ч. 1, 2, 3.

326. Де б ти не був, що б не робив, нехай з тобою перебуває смиренномудрість. Як тіло потребує одяжі незалежно від того, тепло чи холодно надворі, так і душа завжди мусить бути вбраною у смиренномудрість. Краще бути голим і босим, аніж без смиренномудрості; бо хто її любить, того Господь зодягає.²⁹

---

²⁹ Джерело: http://www.truechristianity.info/ua/books/st_yefrem_05.php.

Розповіді,
завдання,
коментарі

Біблійні розповіді з роздумами про гріхи та чесноти

Мати, щоб не ховати

«І немов той чоловік, що, пускаючись у дорогу, прикликав своїх слуг і передав їм своє майно. Одному він дав п'ять талантів, другому – два, а третьому один, кожному за його здібністю, і від'їхав. Той, що взяв п'ять талантів, негайно пішов і орудував ними, і придбав других п'ять талантів. Так само і той, що взяв два, також: придбав два других. А той, що взяв лише один, пішов, викопав у землі яму та й сховав гроші пана свого.

По довгім часі приходять пан слуг тих і зводить з ними обрахунок. Приступив той, що узяв був п'ять талантів, і приніс других п'ять талантів: Мій пане, – каже, – ти мені дав п'ять талантів, – ось я придбав других п'ять талантів. Сказав до нього його пан: Гарзд, слуго добрий і вірний. У малому ти був вірний, поставлю тебе над великим. Увійди в радість пана твого.

Приступив і той, що взяв був два таланти та й каже: Пане; два таланти передав ти мені. Ось других два я придбав. Сказав до нього пан його: Гарзд, слуго добрий і вірний! У малому був ти вірний, поставлю тебе над великим. Увійди в радість твого пана.

Приступив і той, що взяв був лише один талант, і каже: Пане, знав я тебе, що ти жорстокий чоловік: пожинаєш, де не сів, і визбируєш, де ти не розсипав. Тому, зо страху, я пішов і закопав талант твій у землю. Ось він – маєш твоє. Озвався його пан і каже до нього: Лукавий слуго й лінивий! Ти знав, що я пожинаю, де не сів, і визбирую, де я не розсипав. Тож треба було тобі віддати мої гроші торговцям, і я, повернувшись, забрав би своє з відсотками. Візьміть, отже, талант від нього й дайте тому, хто має їх десять. Бо кожному, хто має, додасться, і він матиме над міру; а в того, хто не має, заберуть і те, що має. А нікчемного слугу того викиньте в темряву кромішню. Там буде плач і скрегіт зубів» (Мт. 25, 14-30).

❖ Півроку тому дирекція школи оголосила конкурс для учнів шостих–восьмих класів на кращий проект патріотичного кутка з нагоди ювілею 25-ліття незалежності України. Всі одинадцять класів з ентузіазмом взялися за втілення своїх ідей на папері. Адже нагородою для переможців мала стати спільна поїздка класом на зимовий гірськолижний відпочинок! І ось неочікувана перемога дісталась 8-В. Радоцям школярів не було меж! Проте тепер однокласників чекала клопітка робота: вони мали виготовити те, що спроектували на папері. Кожен учень повинен вибрати ту частину праці, яка відповідає його здібностям та можливостям. І тут виявили прикрий факт, що лише Марко, Тетяна, Оля та Надія ...талановиті. А точніше, лише ці учні захотіли розкрити свій талант. Решта чотирнадцять переконували, що ніхто з них не вміє робити того, що потрібне для виконання та завершення спільної справи. Проте навряд чи в цьому була причина. Мабуть, усе-таки лінивість та нудьга взяли гору над бажанням попрацювати. І якби не старання чотирьох учнів, то весь 8-В замість перемоги та похвал отримав би щось цілком протилежне.

На щастя, у притчі про таланти лише один слуга ніяк не використав грошей, що їх залишив пан для трьох своїх працівників. Двоє інших слуг, «закотивши рукави», негайно взялися до роботи – і примножили таланти, якими в ті часи називали важкі золоті або срібні злитки. Вони так добре використали все, що їм довірили, що невдовзі могли похвалитися подвоєнням тієї суми, яку отримали. Натомість останній слуга був надто обережний зі скарбом, що йому залишив пан. Він боявся зізнатися своїм друзям про великий подарунок від щедрого добродія і використати його для спільного добра. Зайва обережність і страх ризикувати згодом перейшли у бездіяльність та безрадне ставлення до грошей: слуга закопав їх уночі, щоб ніхто не бачив і не відшукав, щоби нічого з ними не робити. Бідолаха думав, що, віддавши все цілим і непорушеним, втішить цим «жорстокого» пана. Однак, на своє превелике здивування, позбувся не лише коштів, а й доброго ставлення господаря, який назвав його лукавим та лінивим. Втратив він і свободу, адже за таке ставлення до свого таланту його кинули до в'язниці.

Наляканий слуга зовсім не знав власника, на якого він усе життя працював. Адже, назвавши пана жорстоким, він так і не зрозумів, що господар з любові віддав йому значну суму грошей.

Для нас сьогодні талант – це не гроші чи великі злитки дорогоцінного металу. Це особисте завдання, яке Бог довірив кожному. Ми самі відповідаємо за його добросовісне виконання. Приховувати від інших свої таланти – означає закопувати їх у землю. Це ніби мати вдома дуже вартісну і рідкісну кулінарну книгу, але боятися її розгортати, щоби не знищити. І навіть знаючи, що всередині на тебе чекає безліч рецептів смачних і корисних страв, далі щодня їсти лише сухий хліб. Або купити дороге і модне взуття, але жодного разу не взутися, боячись, що пил і каміння знищить його гарний вигляд.

Більшість учнів 8-В повелися подібно. Вони не захотіли розкривати свій талант, а чекали, що хтось зробить все замість них. Та чи заслужили такі учні на зимову поїздку в гори разом із тими, котрі справді попрацювали?³⁰

Бути першим

«Яків же та Йоан, сини Заведєя, підходять до нього та й кажуть йому: Учителю, хочемо, щоб Ти нам зробив те, чого попросимо. Він же їм відповів: Що хочете, щоб я зробив вам? Зволь нам, – ті йому кажуть, – щоб ми сиділи: один праворуч, другий ліворуч від Тебе у Твоїй славі» (Мр. 10, 35-37).

Їхню заповітну мрію Він міг здійснити відразу. Але ці двоє апостолів довго не наважувалися просити про щось свого вчителя. І ось коли Ісус з учнями простували до Єрусалиму, Яків та Іван нарешті заважилися. Христос був стривожений, бо знав, що саме тепер у столиці Його зловлять, засудять та вб'ють, розіп'явши на хресті. Ісус Христос уже давно готувався до цієї події, щоб через свої страждання й смерть спасти цілий світ. Однак із Його учнями все було навпаки. Апостоли чомусь уперто сподівалися, що в Єрусалимі вони на чолі з Учителем влаштують політичний переворот і проголосять Ісуса новим головою держави.

Перед входом до брам міста Вчитель зрозумів, що тепер настав час відверто сказати своїм вірним друзям про те, що невдовзі їм буде дуже важко. Адже Його смерть змусить їх почуватися самотніми та покиненими, людьми, які тремтять від страху перед переслідуваннями. Проте це випробування триватиме зовсім недовго. За кілька днів вони знову зустрінуться з Воскреслим Спасителем.

³⁰ Джерело: «Сто талантів», № 10 (65), грудень 2011.

Саме тоді, коли зажурений Ісус готувався вимовити ці пророчі слова, брати Яків та Іван наважились озвучити своє дивне прохання. Воно було приблизно таким: «Учителю, зроби нас своїми найголовнішими радниками, аби ми мали найбільшу владу в Твоєму царстві після того, як Ти посядеш царський трон». Ісусові стало прикро через те, що найближчі учні зовсім Його не розуміли. Адже Він цілих три роки навчав своїх послідовників, що Його царювання почнеться тоді, коли Він помре на хресті. А ще Господь навчав, що в Його Царстві найвище стоятиме той, хто чинитиме якнайбільше добра, служитиме ближнім і допомагатиме всім потребуючим. І навпаки: хто захоче панувати та мати владу над іншими, посяде останнє місце.

...Мирон із дитинства мріяв стати не будь-ким, а... президентом України. Тому коли дорослі зверталися до хлопця зі запитанням про його майбутню професію, він гордо відповідав: «Готуюся стати найкращим президентом у світі!» Для цього Мирон ще у дитсадочку ретельно готувався до школи. Хоча до першого дзвоника було ще дуже далеко, однак майбутній першокласник уже впевнено вмів читати і рахувати до ста.

Та ось Мирон досяг підліткового віку. За цей час він багато чого навчився і почав серйозно замислюватися про здійснення своєї дитячої мрії. Щоправда, тепер ця мрія про президентство виглядала для нього досить примарною та смішною. Він навіть не любив згадувати про своє чудернацьке бажання. Проте Мирон не раз роздумував, чому йому так мріялося стати президентом. Чи, бува, не тому, що він хотів бути в центрі уваги, першим, лідером? І справді, хлопець пристрасно бажав, щоб йому аплодували та низько кланялись.

Та з роками Миронове бажання здобути популярність і владу щодня маліло. Адже йому не подобалося, як його давній друг Роман вивищується над іншими через те, що найкраще з усіх у школі грає у футбол. Також не втішав приклад однокласниці та відмінниці Ганнусі, яку вперше за останніх чотири роки клас не вибрав старостою і вона через це образилася на всіх. Виглядало, що вона не уявляла собі життя без влади.

Правду кажуть, що ненаситне бажання влади означає, що людина «хворіє» на марнославство і ставиться до інших так, неначе вони зобов'язані їй служити та виконувати будь-які бажання. Тому тоді, коли апостоли Іван та Яків звернулися зі своїм проханням до Ісуса, вони немов визнали, що у їхніх серцях є спрага панування над інши-

ми. Натомість Ісус одразу дав їм зрозуміти, що Його послідовникам не личить сперечатися, хто кращий, та вивищуватися.

Насправді цей урок призначений не лише Якову та Івану. Господь хотів, аби Його учні в усі часи наслідували той приклад любові до інших, який Він показав їм. Адже Ісус «не вважав за здобич свою рівність з Богом, а применшив себе самого, прийнявши вигляд слуги» (Флп. 2, 6).³¹

Правда про себе

«Для деяких, що були певні про себе, мовляв, вони справедливі й ні за що мали інших, Він сказав цю притчу: “Два чоловіки зайшли в храм помолитись: один був фарисей, а другий – митар. Фарисей, ставши, молився так у собі: Боже, дякую Тобі, що я не такий, як інші люди – грабіжники, неправедні, перелюбці, або як оцей митар. Пощу двічі на тиждень, з усіх моїх прибутків даю десятину. А митар, ставши здалека, не смів і очей звести до неба, тільки бив себе в груди, кажучи: Боже, змилуйся надо мною грішним! Кажу вам: Цей повернувся виправданий до свого дому, а не той; бо кожний, хто виноситься, буде принижений, а хто принижується, – вивищений”» (Лк. 18, 9-14).

«Пихи повні міхи...» – таке українське прислів'я чудово личило би до поведінки одного учня, який навчався в 6-Б. цей хлопець страшенно любив хизуватися перед учителями та учнями. Тому й прозвали його в класі «Марко-Хвалько». Достатньо було вчителеві запитати учнів: «Чи знаєте ви?..» або «Чи вмієте ви?..», як Марко одразу «вистрибував» зі стільця та демонстративно всіх переконував у тому, що він серед учнів – найкращий: усюди був, усе бачив і все на світі знає. Підліток хотів виглядати «найкрутішим», щоб здобути авторитет серед ровесників; натомість виходило все навпаки – друзі чомусь почали його сторонитися, а інші хлопці таку поведінку просто висміювали. Нав'язлива хвалькуватість підлітка відштовхувала та дратувала. З часом хлопець не просто бажав «блиснути» знанням у колі знайомих, а почав свою пихатість переплітати з брехнею та підлабузництвом. Марко так звик до цього, що вже й сам не розрізняв, де він говорить правду, а де обманює. Одно-

³¹ Джерело: «Сто талантів», № 6 (61), літо 2011.

го разу, згідно зі своєю розповіддю, Марко був одночасно в двох місцях: допоміг батькові відремонтувати автомобіль у майстерні та їздив із дядьком на риболовлю, де самотужки зловив рибу довжиною понад метр...

Фарисей з Ісусової притчі теж був хвальком. Цей «побожний» чоловік, зайшовши до храму, неначе забув, що означає молитися. Замість того, щоб покірно схилити голову перед Творцем, фарисей, мов на ринку, почав викладати свій «товар»: гордість, пиху, зневагу... Адже цей чоловік уявляв себе найкращим з усіх: він і двічі на тиждень суворо постив, з усіх прибутків давав десяту частину на храм, жив поборно й виконував усі приписи закону. Можливо, він демонстративно навіть допомагав убогим. «Якщо мене порівняти з грабіжниками та лиходіями або ж із цим митарем, що також зайшов до храму, – думав фарисей, – то я майже святий». Але цей чоловік не любив людей і не відомо, чи любив Бога. Проте точно любив себе. Йому здавалося, що за його «досягнення» навіть Бог має йому аплодувати!

Митар збирав податки й часто поводився з людьми жорстоко, адже того, хто не міг сплатити мита, кидали до в'язниці. Однак у глибині серця він розумів, що чинить недобре, тому його молитва була зовсім іншою. Йому не було чим хвалитися перед Господом. Чоловік усвідомлював свою грізність і слабкість, тим самим визнаючи святість і силу Бога, який один міг би допомогти йому змінитися на краще. Він почувався нікчею та лиходієм, таким, хто заслуговує лише на осуд та критику. Адже його руки ніколи не давали милостині, тіло не знало труднощів посту, однак серце митаря було повне покаєння.

Бога не вражають наші досягнення. Його вражає наше смирення і любов. Тому, розповідаючи цю притчу, Христос каже, що «виправданий до свого дому» повернувся митар, а не фарисей.

Бо так, як і люди, Бог любить щирість і правду, якою сумною вона не була би. Марко-Хвалько та загорділий фарисей наївно думали, що коли будуть найкращими зі всіх людей, то здобудуть визнання. Щоправда, сучасний юнак Марко прагнув привертати увагу, змішуючи правду з брехнею, і цим намагався здобути авторитет у колі своїх однокласників. А у фарисеевих «гімнах самопрослави», на його думку, не було брехні. Він вважав, що говорить Богові щирю правду про себе, адже цей чоловік справді суворо дотримувався закону. Однак чи це та правда, якої чекав від нього Бог та люди? Він обманював себе, вважаючи, що чинить все необхідне для святості, адже добрі вчинки без любові в серці не варті похвали...

Бог дивиться на «вміст» нашого серця – чи наповнили ми його безкорисливою любов'ю, чи робимо добрі вчинки, аби «потішити» свій егоїзм і пиху? Чи наше серце глухе на докори сумління, чи воно рясніє краплинками доброти й щирого жалю за свої погані вчинки? Зазирни до свого серця, не бійся сказати Богові правду...³²

Уміти нахилитися

«Обмивши їм ноги, вбрався знову в одіж, сів до столу та й каже до них: “Чи знаєте, що я зробив вам? Ви звете мене: Учитель, Господь, і правильно мовите, бо я є. Тож коли вмив вам ноги я – Господь і Учитель, – то й ви повинні обмивати ноги один одному”» (Йо. 13, 12-14)

Дороги Палестини не були вистелені бруківкою. Країна, де проживав Ісус Христос дві тисячі років тому, була бідною. Тому шляхи, по яких пересувалися люди, нічим не відрізнялися від знайомих нам польових доріг, вкритих піском, пилом або й болотом. До того ж, багато земляків Ісуса зовсім не мали взуття. А якщо хтось і міг ним похвалитися, то це взуття радше нагадувало звичайні підосви, що трималися стіп за допомогою двох вузьких ремінців. Саме такі сандалі оберігали ноги від ран та забоїв. Однак вони зовсім не захищали ноги своїх власників від бруду. Тому й не дивно, що на порозі майже кожного дому гостей ласкаво вітав господар, найперше пропонуючи їм скористатися з наповненої водою посудини, глечиком і чистим рушником. Така поведінка була виявом надзвичайної гостинності й пошани до гостя. Якщо власник дому був заможнішим, то хутко кликав рабів, які без зайвих слів розуміли своє завдання – ретельно помити ноги прибульцям.

Цього вечора під час Тайної вечері Ісус був зажурений. Не тільки через те, що наближалася година Його страждання й смерті на хресті. Він сумував теж з приводу того, як поводитися апостоли. Євангеліє каже, що тоді, як Спаситель мав сказати останні слова своїм учням, «знялась між ними й суперечка, хто з них має вважатися за більшого» (Лк. 22, 24). Ця суперечка свідчила про те, що найближчі учні Ісуса так і не почули, не прийняли до своїх сердець правди, на якій неодноразово наголошував Христос: найбільшим є лише той, хто вміє низько нахилитися. Тоді Ісус, аби ще раз на власному прикладі підтвердити своє вчення, бере посудину і рушник, стає на коліна та починає вмивати

³² Джерело: «Сто талантів», № 6 (70), травень 2012.

ноги апостолам. А опісля запитує онімилых від здивування чоловіків: «Чи знаєте, що я зробив вам?»

Вчитель праці у цій звичайній сільській школі був надзвичайно доброю і чуйною людиною. Можливо, саме через своє лагідне ставлення до учнів йому зовсім не вдавалося змусити їх до будь-якої роботи. А тут ще й директор, користуючись нездатністю свого підлеглого сказати «ні», перед Великодніми святами доручив йому організувати велике прибирання шкільної території. Вчитель трохи подумав і цього разу вирішив діяти так: він порівну розподілив роботу серед учнів, однак найбруднішу і найважчу частину праці залишив собі. Під час прибирання хтось із учнів раптом вигукнув: «От і роботоньки набрав собі Валентин Олексійович!» На що вчитель, витираючи піт із чола, відповів: «Служіння іншим зовсім не принижує людину, а навпаки – вивищує її. Це шлях до справжнього успіху». Ці слова стали для нього пророчими. Адже з ініціативи учнів пана Валентина нагородили почесним званням «Найкращий учитель року». Однак найголовнішим своїм здобутком він вважав те, що завоював перше місце у серцях багатьох школярів.

Неправильно думає той, хто каже, що авторитет можна завоювати силою. Той, хто хоче навчити чогось інших, повинен здобувати його лише власним прикладом доброти і покори. Мабуть, тому найбільш безуспішним є такий вчитель, батько чи мати, які ніколи не підтвердили на власному прикладі того, чого навчають словом, чого вимагають від своїх дітей, учнів, підлеглих. Усім «нижчим за рангом» така поведінка не лише не подобається, а й дратує та відштовхує.

Ісус Христос був Сином Божим, а терпляче ставився до хиб і помилок своїх учнів. Був усезнаючим, але на Тайній вечері з покорою помив ноги апостолові Юді Іскаріоту, який вже цієї ночі зрадить Його. Був господарем всесвіту, а не цурався виконувати працю слуг та невільників.

Так Ісус на власному прикладі показав своїм учням, та й кожному з нас, що служіння є одним із проявів любові. Тому не варто боятися «нахилитися до ніг» якоїсь людини: надати допомогу тому, хто її потребує, зробити якусь послугу людині, яка не може віддячитися, підтримати відкиненого, потішити засмученого. Служити – це означає жертвувати свій час, здібності й уміння. Служити також означає з любов'ю торкнутися серця іншої людини та наповнити її життя світлом і радістю.³³

³³ Джерело: «Сто талантів», № 4 (59), квітень 2011.

Цар Давид скаче і танцює

Чи ти любиш радіти? Так, щоб з радості скакати, танцювати і весело гукати на повний голос? Коли таке з тобою востаннє траплялося? Може тоді, коли несподівано відмінили контрольну з алгебри або тоді, коли батьки нарешті купили тобі те, про що ти довго мріяв? А чи ти радієш так відчайдушно, коли у глибині свого серця відчуваєш, що Господь тебе любить? Ні, скажеш, такого не може бути. Перед Богом треба поводитися стримано і поважно. Безперечно, буває, що треба, але трапляється і так, як це було у випадку з біблійним Давидом...

Міхалі, жінка Давида, спостерігала за цією подією з вікон царських палат. Найкращі мужі Ізраїлю вносили у Єрусалим ковчег Господній – той, у якому переховували кам'яні таблиці з Божими Заповідями. Процесія наблизилася до брами міста. Чути було веселі вигуки й звуки труб. Де цар Давид? Міхалі вдивлялася в різнобарвний натовп і нарешті побачила... Вона не могла повірити своїм очам. Її чоловік, цар над Ізраїлем, зняв свій пишний одяг і, оперезаний простесеньким лляним ефодом, скакав і танцював перед ковчегом. Світив тілом, неначе якийсь гульвіса чи божевільний. Міхалі «зневажила його в своїм серці» (2 Сам. 6, 16).

Вона не могла сприймати такого царя, але бідний ізраїльський народ славив Давида. Очі простих людей побачили, мабуть, те, чого не могла побачити ця пишна жінка. Побачили людину, чоловіка, який усім серцем, усією душею і всією силою любив Господа (див. Втор. 6, 5). Ця любов «розпирала» його, породжувала неймовірну радість і відчуття щастя. Давид і душею, і тілом славив Творця. Він танцював перед Господом, віддавав Йому хвалу. Прославляв Бога за все, що сталося з ним, простим пастухом, якого Господь покликав бути царем. Давид мав за що дякувати і не соромився робити це таким емоційним видовищним способом.

А з чим тобі асоціюється танець? Можливо, тільки зі суботньою дискотекою, де нема місця на прославу Господа, а навпаки – дуже часто відбувається те, на що, мабуть, Богові сумно дивитися... Ти задумався колись про те що можеш своїм тілом прославляти твого Творця? Можеш танцювати навіть тоді, коли поруч нема нікого, коли ніхто тебе не бачить – тільки ВІН. Співай Йому пісні і псалми, радій, бо Господь тобі дав безцінний дар – життя. Нехай твій голос прославляє, а твої ноги і руки танцюють для Нього...

Про танець Давида прочитаєш у главі 6 Другої книги Самуїла.³⁴

³⁴ Джерело: «Сто талантів», № 5, травень 2007, С. 8.

Заздрісна сестра

Ти, напевне, знаєш, що стосунки між братами та сестрами не з простих. Навіть у найдружнішій сім'ї можуть траплятися прикрі ситуації, особливо тоді, коли першу скрипку починає грати заздрість. Несподівано потрапляєш у полон думок на кшталт: «Він знову кращий, його більше люблять», «Як так – я завжди залишаюся в тіні, всі бачать тільки її!», аж до зовсім банальних: «Чому нові штани купили йому, а не мені?». Справді, заздрість може відібрати всю радість життя. Так сталося з Марією, старшою сестрою Мойсея.

Мабуть, ти знаєш одну з найпопулярніших біблійних історій, що описана на початку другої глави Книги Виходу. Єгиптяни наказують вбивати новонароджених ізраїльських хлопчиків. Дочка фараона знаходить на річці кошик, а в ньому – немовля. Це частина плану синового спасіння, який придумала мати хлопця. За ходом подій спостерігає Марія, її молодший братик вже не повернеться на виховання у свою сім'ю. У майбутньому він стане великим Мойсеєм. Його сестра – пророчицею. Їхній середній брат Арон – найближчим помічником Мойсея і першим священиком. Усі троє непересічні, вибрані Господом. Марія раділа переходу через Червоне море і прославляла Бога за чудесне визволення з неволі (див. Вих. 15, 20-21). Вона вірно йшла з Мойсеєм Божими стежками. Бачила багато чого, пережила немало. І раптом її серце, а також серце Арона заповонила заздрість: «Чи тільки ж до Мойсея промовляв Господь? Хіба й до нас не говорив він?» (Чис. 12, 2).

Звісно, Господь говорив і до них, напевно, не раз. Але спокуса приходиться до кожного. Прийшла і до пророчиці Марії, і до священика Арона. Прийшла до сестри, яка з дитинства піклувалася про того, кому тепер заздрить. Вони – сестра і брат – почали гупо заздрити особливому становищу Мойсея. Начебто забули, що це сам Господь його вибрав. А Мойсей «був собі вельми тихий чоловік, понад усіх людей на світі» (Чис. 12, 3). Чи ж не безглуздо заздрити людині, яка ніколи не вивищувалася? Але такою завжди буває заздрість – безпідставною, невиправданою, нелогічною...

Господь посилає Марії проказу – видимий знак її гріха. Бо заздрість, як і будь-який інший гріх, нарешті вдаряє в того, хто грішить. Але поруч є Мойсей, молодший брат, який, не дивлячись ні на що, любить сестру. Молиться, просить відвернути покарання – й

Бог вислуховує свого приятеля. По семи днях проказа минає, і Марія може повернутися до повноцінного життя. Чи зрозуміла вона цей урок? Біблія про це не пише. Але важливо, щоб ти навчився чогось із цієї історії.

Господь обдаровує кожну людину талантами – меншими та більшими, такими, що бачать їх усі, і такими, які проявляються тільки в глибині серця... Важливо розвивати те, що даровано саме тобі і вчитися щиро радіти з талантів інших людей. Заздрість не додасть тобі жодного таланту. Не відбере його в того, кому заздриш. Натомість заразить твоє серце проказою, якої, напевно, не буде видно, як це було у Марії, але заздрість неодмінно заважатиме тобі жити повноцінно, радіти і любити...

Про заздрість Марії можеш прочитати у главі 12 Книги Чисел.³⁵

Небесний дрес-код

«Отож каже до нього жінка самарянка: «Юдей єси, а просиш напитися в мене, жінки самарянки?» Не мають бо зносин юдеї з самарянами. Ісус у відповідь сказав до неї: «Була б ти відала про дар Божий, і хто Той, що каже тобі: Дай мені напитися, то попросила б сама в Нього, а Він дав би тобі води живої» (Йо. 4, 9–10).

Чи знаєш ти, що таке дрес-код? Це кодекс одягу, тобто правила етикету, які визначають, як слід виглядати, скажімо, на прийомі у посольстві чи на діловій вечері з партнерами.

А тепер уяви, що тебе запросили на... вечірній прийом у президента. «Оце так зустріч!» – скажеш ти і стрімголов помчиш купувати обов'язковий фрак, білу краватку-метелика, білу жилетку, кишеньковий годинник та лаковані мешти. Якщо ж ти належиш до представниць прекрасної статі, тобі знадобиться вечірня сукня до п'ят, рукавички, мешти на підборах та крихітна вечірня сумочка...

А як готуватися до зустрічі з Господом? Чи існує небесний дрес-код, що зобов'язував би тебе мати особливий вигляд чи бездоганий внутрішній стан, коли ти зустрінеш Христа? Відповідь на це запитання добре знає жінка-самарянка, яка несподівано «зіткнулася» зі Спасителем світу біля ...звичайної криниці.

³⁵ Джерело: «Сто талантів», № 8, жовтень 2006, С. 8.

Вона йшла, несучи на плечі великого порожнього глечика, а її легкі кроки здіймали ледь помітну куряву порожнього пилу. Подібно до цієї сірої куряви, стелилася за нею лиха слава. Річ у тім, що їй катастрофічно не таланило в особистому житті. Вже п'ять разів вона намагалася створити сім'ю, але щось завжди заважало її щастю. Можливо, ця, вже шоста спроба, виявиться вдалою...

Біля криниці на неї чекала несподіванка: якийсь втомлений перехожий сів собі тут перепочити. Жінка швидко ковзнула поглядом по чоловікові і відразу впізнала у ньому юдея. Вона була самарянкою. Самаряни також вірили в Бога, очікували спасіння, але, на відміну від юдеїв, поклонялися Богові не в Єрусалимі, а на горі Гаризим.

Раптом незнайомець звернувся до жінки і попросив напиться. Здавалося, що він чекав біля криниці саме на неї.

Знав про неї все: про її непросту долю, негаразди в особистому житті, щоденні клопоти і турботи. Цим незнайомцем був Ісус Христос.

Самарянка навіть не могла сподіватися, що біля криниці, до якої вона ходила щодня, на неї чекає Господь. Вона не готувалася до цієї зустрічі – спускалася з глечиком по воду, накинувши вбоге вбрання, огорнута думками про свої звичайні жіночі клопоти.

Христос не чекав особливої нагоди, щоби запропонувати жінці-самарянці живої води, говорити з нею про істину, про правдиве поклоніння Богові. І не чекав, доки вона вирішить свої проблеми, щоб відкрити їй велику таємницю, що Він є Спасителем світу.

Ісус не зупинив самарянку, коли вона побігла до міста, щоб сповістити всім про Христа. Того дня Його посланцем і свідком була вона – проста безталанна жінка, життя якої змінила ця зустріч біля криниці.

➤ Згадай про жінку-самарянку, коли у вирі повсякденних справ ти не очікуєш зустріти Господа.

➤ Згадай про жінку-самарянку, коли здаватиметься, що ти не достатньо добрий, чистий, бездоганний, щоби Господь заговорив до тебе.

➤ Згадай про жінку-самарянку, коли сумніваєшся, що ти можеш свідчити про Господа іншим, і що твоє свідчення почують.

➤ Згадай про жінку-самарянку, коли думаєш, що тобі необхідний особливий дрес-код, аби наблизитися до Бога.

Про самарянку йдеться у Євангелії від Йоана, глава 4.³⁶

³⁶ Джерело: «Сто талантів», № 8, жовтень 2006, С. 9.

БІБЛІЙНИЙ КВЕСТ

Завдання. Подумай і дай відповідь: До якого головного гріха або чесноти належить ця біблійна розповідь? Чому?

Нерозумний багач

І Він розповів їм цю притчу: В одного багача земля вродила гарно. І почав він міркувати, кажучи сам до себе: Що мені робити? Не маю де звезти врожай мій! І каже: Ось що я зроблю: розберу мої стодоли, більші побудую і зберу туди все збіжжя і ввесь мій достаток та й скажу душі своїй: Душе моя! Маєш добра багато в запасі на багато років! Спочивай собі, їж, пий і веселися! А Бог сказав до нього: Безумний! Цієї ж ночі душу твою заберуть у тебе, а те, що ти зібрав, кому воно буде? Отак воно з тим, хто збирає для себе, замість щоб багатіти в Бога.

(Лк. 12, 16–21)

Відповідь _____

Сусанна

Був чоловік, що жив у Вавилоні, на ім'я Йоаким. Він узяв собі жінку, на ймення Сусанна, дочку Хілкії; була ж вона вельми вродлива й богобоязна, бо батьки її були справедливі й виховали свою дочку за законом Мойсеєвим. Був же Йоаким дуже багатий і мав сад біля свого дому. Юдеї приходили до нього, бо він був найвидатнішим з усіх.

Того року були призначені суддями двоє старих з народу, про яких Господь сказав: «Несправедливість вийшла з Вавилону, від старих суддів, які вважали себе провідниками народу». Вони приходили часто до дому Йоакима, і всі ті, що мали судові справи, вдавались до них. Опівдні, як народ розходився, Сусанна входила в сад свого чоловіка й прогулювалася собі по ньому. Двоє старих побачили, як вона щодня входила й прогулювалася, і запалали вони пристрастю до неї. Розум у них пішов обертом,

а очі завернулись так, що судді не бачили більш неба й забули про справедливі присуди. Обидва вони запалали любов'ю до неї, але не говорили один одному про муку свою, бо стидалися признатись у своїм бажанні мати її. Щодня вони пильно стежили за нею, щоб побачити її.

Раз якось і каже один одному: «Ходімо додому, час обідати». І вийшли й розійшлися, але, повернувшись, знову прийшли на те саме місце. Спитали один одного про причину й признались у своїй пристрасті, а тоді разом умовились про час, коли б їм застати Сусанну саму.

Як же вони очікували слухного дня, сталось, що вона, як то звичайно робила й раніше, ввійшла лише з двома дівчатками й хотіла скупатися в саду, бо було гаряче. А не було там нікого, крім двох старих, що, сховавшись, наглядали за нею. Вона сказала дівчаткам: «Принесіть мені олії й пахоців, та замкніть ворота до саду, щоб я могла скупатись». Ті зробили, як вона звеліла: замкнули ворота до саду й вийшли бічними дверима, щоб принести, що їм було наказано; про старих же, що сховались, вони не знали.

Як же дівчатка вийшли, обидва старі встали, підбігли до неї і сказали: «Ворота до саду замкнені, ніхто нас не бачить; ми палаємо пристрастю до тебе, тож пристань на наше бажання й стань нашою, – а як ні, ми посвідчимо на тебе, що з тобою був хлопець, і тому, мовляв, ти й вислала геть від себе дівчаток». Зідхнула Сусанна й мовила: «Скрутно мені звідусіль: бо як зроблю це – смерть мені, а як не зроблю – не втекти мені з рук ваших; але волію, не зробивши цього, потрапити у ваші руки, ніж согрішити перед Богом».

І скрикнула Сусанна сильним голосом, але обидва старі й собі закричали наперекір їй. Один побіг, щоб відчинити ворота до саду. Як же почули ті, що були в домі, крик, кинулися через бічні двері побачити, що сталось. І як старі розповіли по-своєму про справу, слуги засоромились вельми, бо про Сусанну ніколи чогось такого не говорилось.

Наступного дня, коли народ зібравсь у її чоловіка Йоакима, прийшли й обидва старі, сповнені злочинного наміру проти Сусанни – видати її на смерть, то й сказали перед народом: «Пошліть за Сусанною, дочкою Хілкії, жінкою Йоакима». Ті послали. І прийшла вона сама, її батьки, її діти й усі її родичі. Сусанна ж була вельми вродлива й гарна з лиця. І оті беззаконні звеліли зняти намітку з неї, бо вона була покрита, – щоб насититись її красою. Домашні її й усі, що її бачили, плакали. А обидва старі встали

серед народу й поклали свої руки їй на голову. Вона ж, плачучи, глянула догори на небо, бо її серце звірилось на Господа.

Старі промовили: «Тоді, як ми самі ходили собі по саду, ввійшла ота з двома дівчатками й зачинивши ворота до саду, відпустила дівчаток. Аж тут прийшов до неї хлопець, що був сховався, та й злігся з нею. Ми ж, сидівши в закутку в садку, як побачили злочин, побігли до них, то й побачили, що вони були разом, та не могли його схопити, бо він був дужчий від нас, отож, відчинивши ворота, вискочив; цю ж ми схопили й спитали, хто такий той хлопець. Та вона не схотіла нам сказати. Це ми свідчимо». Зібрані повірили їм – як старшим у народі і як суддям – і засудили її на смерть.

Тоді Сусанна скрикнула сильним голосом і сказала: «О вічний Боже, знавче скритих речей, який відаєш усе раніш, ніж воно стане! Ти знаєш, що на мене зроблено ложне свідоцтво, і ось я мушу вмерти, хоч я й не вчинила нічого з того, що оці мені злісно закидають». І почув Господь її голос, і як ведено її на смерть, Бог збудив святий дух молодого хлопця на ім'я Даниїл, і цей скричав сильним голосом: «Я невинний у крові цієї!» Тоді увесь народ обернувся до нього й сказав: «Що то за слово, що ти промовив?» Він же, ставши посеред них, заговорив: «То ви такі дурні, сини Ізраїля? Не розсудивши й не розібравши ясно справи, засудили ви дочку Ізраїля! Поверніться назад до суду, бо оці зробили на неї неправдиве свідоцтво».

Увесь народ повернувся чимдуж, і старі сказали до нього: «Сідай отут посеред нас і повідай нам, бо Бог дав тобі право старости». Даниїл до них і каже: «Розлучіть їх одного від одного далеко, я їх розсліджу». Як же вони були розлучені один від одного, він покликав одного з них і мовив до нього: «О застарілий у злі! Ось упали гріхи, що ти був накоїв, судивши суди несправедливі, засуджувавши невинних і відпускавши винних, тоді як Господь наказав: Невинного й справедливого не смієш убивати. Отож, якщо ти бачив оцю, скажи, під яким деревом ти їх обох бачив укупі?» Той відповів: «Під ялиною». А Даниїл сказав: «Добре збрехав, на свою ж голову, бо ангел Божий уже взяв від Бога наказ розтяти тебе надвоє».

Відпустив він цього й звелів привести другого та й сказав до нього: «З сімени Ханаана, а не Юди! Краса звела тебе, і пристрасть перевернула твоє серце! Так ви чинили з дочками Ізраїля, й ті, налякані, вам піддавались, але дочка Юди не знесла вашого беззаконня. Скажи мені, отже, під яким деревом ти захопив їх разом». Той відповів: «Під дубом». Даниїл промовив до нього:

«Добре збрехав і ти на твою голову, бо ангел Божий з мечем у руці вже чекає, щоб розпанахати тебе надвоє, аби вигубити вас». І скричали усі збори сильним голосом й благословили Бога, що спасає тих, які надіються на Нього. А далі встали на обох старих, бо Даниїл власними ж їхніми губами довів, що вони дали ложне свідоцтво, і з ними зроблено так, як вони заслугували за свій злий намір супроти ближнього, – вчинено з ними за законом Мойсея й убито їх, і того дня була врятована кров невинна.

Хілкія ж і його жінка хвалили Бога за свою дочку Сусанну разом з Йоакимом, її чоловіком, і з усіма родичами, бо у ній не знайшлося нічого ганебного. А Даниїл від того дня й надалі став великим перед народом.

(Дан. 13, 1-64)

Відповідь _____

Ананія і Сафіра

Один чоловік, на ім'я Ананія, зі своєю жінкою Сафірою продав маєток і сховав дещо з ціни, – а знала про те і його жінка; решту ж приніс і поклав у ногах апостолів. Тоді Петро сказав: «Ананіє, чому то сатана наповнив твоє серце, щоб обманути Святого Духа і ховати частину ціни поля? Хіба те, що ти мав, не твоє було, і коли його продав, гроші не були у твоїй владі? Чому ж ото ти зважився у своєму серці на той учинок? Ти обманув не людей, а Бога». Почувши ці слова, Ананія впав та й умер. І страх великий огорнув усіх тих, що чули те. Тоді молодші встали, обгорнули його, взяли набік і поховали.

Через яких може три години, не знаючи, що сталося, увійшла його жінка. Озвався Петро до неї: «Скажи мені, чи ви за стільки то були продали поле?» Вона відповіла: «Так, за стільки». Тоді Петро до неї: «Як то, що ви змовилися, щоб спокушувати Господнього Духа? Ось ноги тих, що поховали твого чоловіка на порозі, вони й тебе винесуть». І вмить вона впала йому в ноги та й умерла. Хлопці ж увійшли й застали її мертву, і, винісши, поховали біля її чоловіка. Великий страх обняв усю Церкву і всіх, що чули про те.

(Ді. 5, 1-11)

Відповідь _____

Давид музикою при Саулі

Дух Господній відступив від Саула, а злий дух від Господа непокоїв його. Слуги Саулові йому сказали: «Глянь лишень, як злий дух від Бога тебе мучить. Нехай наш володар лише накаже, і твої слуги, що перед тобою, пошукають чоловіка, який вміє грати на цитрі; і як нападе на тебе злий дух від Бога, він заграє своєю рукою, і тобі стане легше».

Саул звелів своїм слугам: «Пошукайте мені чоловіка, що гарно грає, й приведіте його до мене». Заговорив один з молодих людей та й каже: «Бачив я сина в Єссея вифлеємця, він уміє гарно грати, сила в нього незвичайна, звиклий до бою, розумний на слово, гарний на вроду, та й Господь з ним». І послав Саул послів до Єссея так сказати: «Пришли мені Давида, твого сина, що при вівцях».

Узяв Єсей п'ять хлібів, бурдюк вина та козеня й послав усе це Саулові через Давида, свого сина. І прийшов Давид до Саула й вслугував йому. Саул дуже полюбив його, так що він став його зброєношею. Тому й послав Саул до Єссея й велів йому сказати: «Нехай Давид служить при мені, бо я його вподобав». І було: що найде дух від Бога на Саула, візьме Давид гусла та й заграє; от і полегшає Саулові і стане ліпше, а злий дух відійде геть від нього.

(1 Сам. 16, 14–23)

Відповідь _____

Йона в Ніневії

І надійшло слово Господнє до Йони вдруге: «Встань, іди в Ніневію, у те велике місто, й проповідуй йому те, що я скажу тобі». Устав Йона й пішов за Господнім словом, у Ніневію. Ніневія ж була надзвичайно велике місто: на три дні ходи. І Йона почав увіходити в місто, один день ходи. Він об'явив, кажучи: «Ще сорок день, і Ніневія буде зруйнована». І повірили ніневітяни Богові: оголосили піст і понадягали веретища, від найбільшого до найменшого. Вістка про це дійшла до ніневійського царя; він устав з престолу свого, скинув одягу з себе, покритись веретищем і сів на попелі. Далі, на наказ царя і його вельмож, було голосно оповіщено в Ніневії: «Ні людина, ні скотина, ні воли, ні вівці – нічого не сміють їсти, ні споживати, та й води не сміють пити. Та щоб усі – від

людини до скотини – понакривалися веретищами й чимдуж взивали до Бога, і щоб кожен покинув свою нікчемну поведінку й насильство рук своїх. Хтозна, чи Бог іще не повернеться та не роздумає й не відверне від нас палаючий гнів свій, тож ми й не загинемо?» Побачив Бог їхні вчинки, що вони відвернулись від своєї нікчемної поведінки, й роздумався щодо лиха, яке був погрожував їм учинити, – і не вчинив його.

І не вподобалось те Йоні вельми; запалав він гнівом, і почав молитися до Господа, і мовив: «О Господи! Хіба ж не це я говорив, будши ще у моїй країні? Тому ж я й утік був спочатку до Таршішу; знав бо, що Ти – Бог милостивий і милосердний, довготерпеливий і многомилостивий, й уболіваєш над злом. Тож візьми, благаю, Господи, тепер у мене мою душу, бо ліпше мені вмерти, аніж жити».

А Господь сказав: «Чи ж слушно ти розсердився?» Вийшов Йона з міста й сів зо східного боку міста. Зробив він собі там халупку, й сів під нею у холодку, визираючи, що станеться з містом. А Господь Бог виростив тикву й вона знялась над Йоною, щоб була тінь над його головою та щоб позбавити його досади. Йона вельми зрадів тикві. Але другого дня, як почала зоря зоріти, звелів Бог черв'якові, й він підточив тикву й вона всохла. А як зійшло сонце, послав Бог посушний східній вітер, і сонце вдарило у голову Йоні так, що він зомлів, тож і побажав сам собі смерті, кажучи: «Ліпше мені вмерти, аніж жити». Бог промовив до Йони: «Чи слушно ти розсердивсь із-за тикви?» Він відповів: «Я розсердивсь через тикву так слушно, хоч би й умерти». Тоді Господь сказав: «Тобі жаль тикви, дарма що ти не поравсь коло неї й не зростив її, – що за одну ніч виросла і за одну ніч пропала. А мені б то не жаль було Ніневії, великого міста, в якому живе більше ста двадцяти тисяч душ, що не вміють розрізнити правиці від лівиці, – й худоби безліч?»

(Йони 3, 1 – 4, 11)

Відповідь _____

Гріх Давида

На початку року, коли царі звичайно виступають у похід, послав Давид Йоава й своїх слуг, з ним і всього Ізраїля: вони розбили аммоніїв і обложили Раббу, а Давид зоставсь у Єрусалимі.

Одного дня під вечір Давид, уставши з своєї постелі й проходжуючись по покрівлі царської палати, побачив із даху жінку, що купалась. Була та жінка вельми гарна. І послав Давид розпитатися, хто та жінка. І йому відповіли: «Це Ветсавія, дочка Елія-

ма, жінка Урії, хеттита». Тоді Давид послав за нею посланців, і як вона прийшла до нього, він зліг з нею. І очистившись від своєї нечистоти, повернулася додому.

Зачала жінка й послала Давидові сказати: «Я – вагітна». Тоді Давид послав до Йоава: «Пришли до мене Урію, хеттита». І прислав Йоав Урію до Давида. І коли прибув Урія до нього, Давид спитав його, як ведеться Йоавові, як ведеться військові, й про справи з війною. Потім Давид сказав Урії: «Йди до свого дому та помий собі ноги». Вийшов Урія з царського палацу, а за ним понесено дарунок від царя.

Але Урія ліг спати коло входу в царський палац з усіма слугами свого пана й не пішов до свого дому. Давидові сказали: «Урія не пішов додому». Тоді Давид спитав Урію: «Хіба ти не прийшов із дороги? Чому не йдеш додому?» Урія ж відповів Давидові: «Ковчег, Ізраїль і Юда перебувають у наметах; мій пан Йоав і слуги мого пана таборяться в чистім полі, а я мав би йти додому, щоб їсти й пити та коло жінки спати? Як жив Господь і як ти сам живий, того я не зроблю!» Тоді Давид сказав Урії: «Отже, залишися сьогодні тут, а завтра я тебе відішлю». Та й зоставсь Урія того дня в Єрусалимі.

На другий день Давид його закликав, щоб їв і пив перед ним, і він упоїв його, та ввечері він вийшов спати на своїй постелі з слугами свого пана, до свого ж дому не пішов. Другого дня вранці Давид написав Йоавові листа й послав через Урію. А в листі написав так: «Постав Урію в найгарячішому бою спереду, і відступіть від нього, щоб він був убитий і вмер». Під час облоги міста поставив Йоав Урію на такому місці, де знав, що там були сильні відділи. І коли вирвались мужі, що були в місті, і билися з Йоавом, то дехто з Давидового війська поліг, а між убитими був теж хеттит Урія. Йоав послав і оповістив Давидові весь перебіг бою. Він дав посланцеві такий наказ: «Коли ти скінчиш оповідати цареві про весь перебіг бою, і цар закипить гнівом і тебе спитає: Чого ж ви так близько підійшли під місто битись; чи ж не знали, що з муру стріляють; хто вбив Авімелеха, сина Єруваала? Хіба не баба скинула верхнє жорно з муру на нього, так що він помер у Тевеці; чому ж, отже, так близько підійшли до муру? – тоді ти скажеш: Також і твій слуга хеттит Урія згинув».

Пустився посланець в дорогу, й як прибув, оповів Давидові все, що йому наказав Йоав, і весь перебіг бою. Тут Давид ски-

пів гнівом на Йоава й мовив посланцеві: «Чого ж було підходити під саме місто битись? Чи ви ж не знали, що з муру будуть вас бити? Хто вбив Авімелеха, сина Єрувваала? Чи не якась жінка скинула з муру на нього верхнє жорно, і він знайшов смерть у Тевеці? Чого було вам так близько підходити до муру?» А посланець відповів Давидові: «Люди ті перемогли нас і вийшли проти нас у чисте поле, й ми їх відкинули аж до самого входу в браму, та з муру стали лучники на твоїх слуг стріляти, і деякі зо слуг царських згинули, – якихось вісімнадцять чоловік, – і твій слуга Урія хеттит, теж поліг там». Тоді Давид сказав посланцеві: «Скажеш Йоавові: Не журись тим, бо меч пожирає то тут, то там. Посиль свій наступ на місто й зруйнуй його. Так ти підбадьориш його». Довідавшись жінка Урії, що її чоловік Урія поліг, заходилась оплакувати свого мужа. А як пройшла жалоба, Давид послав за нею й узяв до свого дому, й вона стала йому за жінку й вродила йому сина. Та вчинок, якого допустився Давид, не сподобався Господеві.

(2 Сам. 11, 1-27)

Відповідь _____

Давид та Голіат

Зібрали філістимляни свої війська до бою та й зійшлись у Сохо, що в Юдеї, а отаборились між Сохо і Азекою в Ефес-Дамміні. Саул же й ізраїльтяни зібрались і отаборились в долині Дуба й приготувались до битви проти філістимлян. Філістимляни стали на горі з одного боку, а ізраїльтяни стали на горі з другого боку, так що між ними була долина.

І виступив з філістимлянського табору передовий борець, на ім'я Голіат, з Гату, ростом шість ліктів із п'яддю. На голові в нього був бронзовий шолом; одягнений був у лусковий панцер, що важив п'ять тисяч бронзових шеклів. На ногах у нього були бронзові наколінники й бронзовий спис за плечима. Ратище його було завгрубшки, як ткацький вал, а блискучий кінець його списа важив шістсот шеклів заліза. Попереду нього виступав щитоноша. Став він і загукав до лав ізраїльських: «Чого ви вийшли й стаєте до бою? Хіба я не філістимлянин, а ви не раби Саула? Виберіть собі одного, й нехай виступить проти мене!

Коли він зможе боротися зо мною і мене вб'є, ми будемо вашими рабами, а коли я подужаю його та його вб'ю, ви будете нашими рабами й будете нам служити». І філістимлянин додав: «Оце я викликав ізраїльські лави нині. Дайте мені чоловіка, і ми поборемося разом!»

Почувши ці слова, Саул і весь Ізраїль зжахнулись і налякались вельми. Давид же був син одного ефратія з Вифлеєму в Юдеї, на ім'я Ессей, в якого було вісім синів. За часів Саула цей чоловік був старий і мав багато років. Троє старших синів Ессея пішли з Саулом на війну. Імена ж тих трьох синів, що вийшли на війну, були: найстарший Еліяв, другий Авінадав, а третій Шамма. Давид же був наймолодший, три старші пішли за Саулом. Давид приходив і повертався від служби при Саулі додому, щоб доглядати батькові вівці у Вифлеємі. Філістимлянин наближався, вранці й увечері, і так виступав сорок днів.

Раз якось Ессей звелів своєму синові Давидові: «Візьми лишень твоїм братам ефу підсмаженого зерна та оцих десять буханців хліба й віднеси хутенько братам у табір. А оцих десять кусків сиру віднеси тисяцькому; та довідайсь про братів, як їм ідеться, і принеси який-небудь знак, (що ти доручив їм). Вони з Саулом і з усіма ізраїльськими мужами в долині Дуба воюють з філістимлянами».

Устав Давид уранці, здав на сторожа отару, забрав усе й пустився в дорогу, як йому наказав Ессей. Прибув він до обозу саме тоді, як військо вирушало лавами до бою, вигукуючи військовим кличем. Ізраїльтяни та філістимляни вишикувались до бою, лава проти лави. Скинув Давид із себе клунки і, передавши їх обозному сторожеві, побіг у бойові лави, прибув туди й спитав братів, як їм ідеться. Та саме як він розмовляв з ними, виступив із рядів філістимлянських передовик-борець, на ім'я Голіат, філістимлянин з Гату, й промовляв, як звичайно, а Давид почув це. Ізраїльські вояки, побачивши його, всі повтікали, бо злякались вельми.

Аж тут якийсь ізраїльтянин промовив: «Бачите того чоловіка, що он виходить? Він ступає, щоб зневажити Ізраїля. Того, хто його вб'є, цар збагатить превеликим багатством, видасть за нього свою дочку й звільнить у Ізраїлі родину його батька від податків». Давид допитувався в мужів, які стояли коло нього: Що буде тому, хто вб'є цього філістимлянина й змиє ганьбу з Ізраїля? Хто він, той філістимлянин, той необрізаний, що сміє так зневажати

бойові лави живого Бога. Народ йому відповів, як сказано вище, мовивши: «Так буде тому, хто його вб'є».

Як же почув найстарший брат Давида Еліяв, що він розмовляє з тими мужами, розсердивсь на Давида й мовив: «Чого ти прийшов сюди? На кого ти покинув тих трохи овечат у пустині? Знаю твою зухвалість і твоє лихе серце! Прийшов сюди лише, щоб подивитись на війну!» А Давид відповів: «Що ж я таке зробив? Чи не можна ж про це говорити?» І відвернувся від нього, і заходивсь так само другого питати, й люди йому відповідали, як і за першим разом.

Чув дехто ті слова, які сказав Давид, і переказано їх Саулові, й Саул велів його покликати. Тоді Давид сказав до Саула: «Нехай ніхто не падає духом заради нього! Слуга твій виступить і буде битися з тим філістимлянином!» Саул же Давидові: «Не тобі виходити проти цього філістимлянина, щоб із ним битись, бо ти ще хлопець, а він вояк із молодощів». А Давид сказав до Саула: «Слуга твій пас вівці батька, і як іноді прийде було лев чи ведмідь і вхопить овеча з отари, то я, бувало, кинусь навздогінці за ним, б'ю його й вирву овеча в нього з пашці. А як, бувало, кинеться на мене, то я схоплю його за щелепи, поражу й вб'ю на смерть. І левів, і ведмедів вбивав слуга твій, і цьому необрізаному філістимлянинові буде так само, як з ними, бо він зневажив військо живого Бога». І вів далі Давид: «Господь, що врятував мене з левиних та ведмежих лап, врятує мене і з рук цього філістимлянина».

Тоді Саул сказав до Давида: «Іди, й нехай Господь буде з тобою!» Саул вдягнув Давида в свою бойову одіж, поклав йому на голову бронзовий шолом і надів на нього панцер. Далі підперезавсь Давид його мечем по бойовій його одіжі й ходив з трудом, бо не звик до цього. І сказав до Саула: «Я не можу ходити в цьому, бо не звик до цього». І скинув усе те з себе. Узяв же в руку палицю, вибрав з потоку п'ять камінців гладеньких, поклав їх у пастушу торбу, що мав при собі, і з пращею в руці почав наближатися до філістимлянина.

А філістимлянин також підходив дедалі ближче до Давида, і щитоносець попереду нього. Споглянув філістимлянин і, побачивши Давида, погордував ним, бо був він ще хлопець, русявий, гарний з виду. Філістимлянин і каже до Давида: «Чи ж я тобі пес, що ти йдеш на мене з палицями?» І прокляв філістимлянин Давида своїми богами. І мовив філістимлянин до Давида: «Ходи

до мене сюди, я віддам твоє тіло птицям небесним і польовим звірям». А Давид відповів філістимлянинові: «Ти йдеш на мене з мечем і довгим списом, і коротким. Я ж іду на тебе в ім'я Господа Сил, Бога ізраїльських лав, якого ти зневажив. Сьогодні ж таки Господь видасть тебе в мої руки, я тебе вб'ю, відсічу голову від твого тіла і дам твій труп і трупи філістимлянського війська – таки сьогодні! – птаству небесному й дикому земному звірю, і визнає вся земля, що є Бог у Ізраїля. І ввесь цей збір визнає, що не мечем і списом Господь дає перемогу, що війна Йому належить і що Він вас видав нам у руки».

І от як філістимлянин рушив і, йдучи, насувався проти Давида, цей швидко вибіг із лав назустріч філістимлянинові, сягнув рукою до торби, взяв із неї камінь, метнув ним з пращі й поцілив у лоба філістимлянинові. Камінь застряг у нього в лобі, й він упав лицем об землю. Отак Давид подужав філістимлянина каменем і пращею, убив його на смерть: меча ж не було в руках Давида. Підбіг Давид і, ставши над філістимлянином, ухопив його меча, вийняв з піхви й завдав йому смерть, відтявши йому голову.

Філістимляни ж, побачивши, що богатир їхній мертвий, метнулися втікати. І здвигнулися мужі Ізраїля та Юди й з бойовим криком гналися за філістимлянами аж до входу в Гат та до воріт Екрону. Філістимляни падали трупом по дорозі Шаараїм аж до Гату та до Екрону. Повернувшись із гарячої гонитви за філістимлянами, сини Ізраїля розграбували їхній табір. Давид же взяв голову філістимлянина й приніс її в Єрусалим, а його зброю склав у себе в шатрі.

Побачивши Саул Давида, що виступав навпроти філістимлянина, спитав Авнера, начальника війська: «Чий син, Авнере, цей хлопчина?» Авнер відповів: «Так певно, як ти живеш, царю, не знаю». І цар сказав: «Довідайсь, чий син оцей молодець». Коли Давид повертався, вбивши філістимлянина, Авнер узяв його й привів до Саула, а він іще держав у руці голову філістимлянина. Саул спитав його: «Чий син ти, юначе?» Давид же: «Син слуги твого Єссея, вифлеємця».

(1 Сам. 17, 1–58)

Відповідь _____

Йосиф та його брати

Яків же проживав у краю, де пробував його батько, в Ханан-краю. Ось потомство Якова. Йосиф, маючи сімнадцять років, пас вівці зо своїми братами – а був він ще хлопець – із синами Білги та з синами Зілпи, жінок його батька. І цей Йосиф доносив своєму батькові лихі про них вістки. Ізраїль любив Йосифа більше, ніж усіх своїх синів, бо він народився за його старости, і справив йому квітчасту одежу. Брати ж його, бачивши, що батько любить його більше, ніж усіх братів, зненавиділи його, тож і не спроможні були з ним сумирно розмовляти.

А ще мав Йосиф сон, і він оповів його своїм братам, через що вони ще більше зненавиділи його. Каже їм: Послухайте, прошу, цей сон, що приснився мені: сниться мені, оце в'яжемо ми снопи посеред поля. Аж тут підвівся мій сніп та й стоїть, а ваші снопи поставали навкруг нього й уклонилися моему. То й кажуть до нього брати: Чи справді ти царюватимеш над нами, чи на правду володітимеш нами? І зненавиділи його ще більше за його сні та за його слова.

Снився йому ще й другий сон; він і його розповів братам: Снився мені, каже, ще один сон, що от сонце, місяць і одинадцять зір уклонилися мені. І оповів він батькові своєму теє і своїм братам, а батько насварив його і сказав йому: Що то за сон, що тобі приснився? Чи то справді прийдемо ми, я і твоя мати й твої брати, щоб уклонитися тобі до землі? Тим то його брати стали йому зазидувати, а батько його запам'ятав собі те.

(Бт. 37, 1-11)

Відповідь _____

Відповіді

1. Обжерливість – поміркованість (Лк. 12, 16-21, нерозумний багач).
2. Розпуста – ціломудреність (Дан. 13, 1-64, Сусанна).
3. Грошолюбство – жертівність (Ді. 5, 1-11, про Ананію і Сапфіру).
4. Смуток/униніє – радість у Святому Дусі (1 Сам. 16, 14-23, Давид музикою при Саулі).
5. Гнів – довготерпеливість (Йона 3-4, Йона в Ніневії).
6. Нудьга – бадьорість духу (2 Сам. 11, гріх Давида).
7. Марнославство – смиренномудрість (1 Сам. 17, 1-58, Давид і Голіат).
8. Гордість – покора (Бт. 37, 1-11, Йосиф та його брати).

Оповідання та поезії про головні гріхи і чесноти

Фіалка і рожа

В саду поміж квітів пишалася Рожа:
– Погляньте на мене, яка я хороша!
А пташки співали у синій блакиті:
– Найкраща у світі, найкраща у світі!
Фіалка на Рожу з трави поглядала
І сумно із жалем до Рожі сказала:
– Для тебе усюди любов і повага,
Для мене малої – одна лиш зневага.
І тут до Фіалки промовила Рожа:
– Нікчемним зі мною змагатись не гоже.
Всіх Рожа красою своєю дивує,
Та запахом ніжним Фіалка чарує.
І ось вона вгору голівку підняла,
І всіх ароматом своїм здивувала.
Втішаються пташки, звірята і люди,
Бо запах той ніжний наповнює груди.
І хвалять Фіалочку, ніжну і милу,
За те, що послала їм пахощів зливу.
А гордая Рожа на те поглядала –
Й від заздрості й злості на сонці зів'яла.
Отак і між дітками часто буває,
Що гордий і сильний людей зневажає.
Нехай не сміється з малого ніхто,
Бо гордість завжди обертається в зло.
Нехай не збиткується сильний з малого,
Бо злом це повернеться потім на нього.

Гнів і милосердя

В одному гірському селі жила собі звичайна сім'я – чоловік, жінка і неповнолітній син. Господар із жінкою працювали на полі, а син випасав невелике стадо овець. І все було би добре у їхньому домі, якби не лиха вдача чоловіка. Він завжди гнівався на всіх і за все. Хлопчик боявся батька, бо той був нестримний у пориві гніву і часто незаслужено вдавався до покарання. Мати, навпаки, була доброю і побожною. Таким і сина свого виховувала. Вчила його бути добрим, чесним, милосердним. Хлопчик зростав слухняним, доброзичливим і співчутливим, за що його любили й односельчани. Люди дивувалися, як у такого лихого і лютого чоловіка росте такий порядний син.

Одного разу хлопчина, як завжди, пас свою отару. Раптом знялася велика буря. Блискавиці краляли небо. Почалася сильна злива. Налякані овечки розбіглися по всьому полю. Пастушок бігав і ніяк не міг зібрати їх до купи. Та поволі буря вщухла, дощ припинився, хлопчик, нарешті, позганяв свої вівці. Втоmlений, мокрий, але щасливий, що не загубив жодної вівці, він повертався з отарою додому.

Дорога лежала через крутий схил. Раптом одна з овець спіткнулася об гострий камінь і покотилася вниз. Коли хлопчина підбіг до неї, то побачив, що вона зламала ніжку і не може іти. Доведеться залишити її тут, а потім повернутися і забрати додому.

Хлопчик швиденько погнав отару, загнав її в кошару, а сам повернувся по скалічену вівцю. Сонце почало заходити, надворі швидко темніло. З важкою ношею хлопчина повертався до села. Він кілька разів падав, але вставав і ніс свою овечку далі. Йому було дуже жаль її, а ще він боявся, що батько може покарати його за те, що той погано доглядає овець. Надворі зовсім споночіло, коли він прийшов додому.

А батько, як завжди, гнівався і кричав до жінки, що той пройдисвіт, мабуть, погубив усіх овець і тому не з'являється.

– Піду подивлюся, де він пропадає.

Чоловік вийшов з хати і подався до кошари. Саме в той час прийшов син з овечкою на плечах. Батькові здалося, що він виносить її з дому. Чоловік не стямився від гніву:

– Так от де ти пропадаєш! Хотів обікрасти рідного батька! Куди ти її несеш, – закричав він на сина.

– Та нікуди, – відповів хлопчик. – Я приніс її додому з пасовища.

Але батько вже його не слухав. Розлючений, він вхопив палицю і вдарив нею сина. Той плакав і просив його вислухати:

– Тату, овечка поранена, вона зламала ногу і я приніс її, щоби не загинула в полі. Не бий мене, бо треба рятувати овечку.

Тільки тепер батько збагнув, що незаслужено вдарив сина. В пориві гніву він міг покалічити його або навіть і вбити. Виявляється, в нього добра і милосердна дитина. Він не побоявся піти вночі на пасовище, щоб урятувати скалічену вівцю. Батькові стало соромно за свій вчинок, і він лагідно промовив:

– Пробач, синку. Я тільки тепер зрозумів, що міг накоїти через свою нерозсудливість.

Він обійняв сина і пообіцяв, що надалі буде стриманішим у своїх вчинках. Вони вдвох перев'язали овечці ногу і зручно вклали її на соломі. А потім пішли в дім, де з вечерею на них чекала мама.

Нудьга і Бадьорість

Зустрілися якось Нудьга і Бадьорість. Нудьга ішла, ледве пересуваючи ноги, сумна і нещасна. Зате Бадьорість ішла швидко, з цікавістю поглядаючи навкруги і милуючись літніми краєвидами.

– Куди йдеш, сестрице, – спитала Бадьорість у Нудьги.

– А й сама не знаю куди йду, – відповіла Нудьга.

– Як це не знаєш? – здивувалася Бадьорість.

– А так. Куди не піду, все мені не миле, все мені байдуже, нічого мене не цікавить, ніщо не радує. То куди ж іти?

– Ти мене дивуєш, сестрице. Адже на світі так багато цікавого. Ходи зі мною, і я тобі покажу, що все не так, як ти думаєш.

– Нікуди я з тобою не піду, – обізвалася Нудьга, я себе дуже зле почуваю. Напевне, це вже мій кінець.

– Ну що ти таке кажеш, Нудьго, ти просто зневірилася у всьому, а з цим треба боротися, і все буде добре.

– Гарзд, ходімо, – неохоче погодилася Нудьга.

І вони поволі попрямували польовою стежкою. Коли проходили повз ставок, побачили качку з каченятами. Усі каченята плавали біля мами-качки. А одне відбилося від гурту, заплуталося у високій траві і ніяк не могло з неї вибратися.

– Допоможімо йому, – обізвалася Бадьорість до Нудьги.

– Добре, – неохоче погодилася Нудьга.

Вони обережно підійшли до каченяти, вивільнили його з неволі і пустили на воду. Каченя швидко попливло до мами-качки.

– Цікаво, – мовила Нудьга.

– Ходімо далі, – покликала Нудьгу Бадьорість.

По дорозі вони зустріли дівчинку, що несла у відрі воду. Відро було важке, а дитина ще зовсім мала.

– Куди ти ідеш? – спитала Бадьорість у дівчинки.

– Іду поливати квіти, щоб не засохли.

– Чуєш, Нудьго, треба полити квіти. Ану, бери відро, і гайда до річки по воду. Тільки не кажи, що ти не хочеш.

Незабаром грядка була полита, і прив'ялі квіти ожили, підняли свої голівки й злегка похитувалися, ніби дякуючи за допомогу.

– Ой як гарно, як цікаво, – раптом усміхнулася Нудьга. Вона вже не була такою пригніченою, як раніше.

– А я тобі що казала? – обізвалася Бадьорість. – Лінивство і зневіра ведуть до загибелі. Тому слухайся мене, і все буде добре. Вони пішли далі польовою стежкою до села. Незабаром побачили на горбочку церкву, що виблискувала на сонці позолоченими куполами.

– Ооо, церква, – зраділа Бадьорість. – Може знайдемо?

– А навіщо? – спитала Нудьга.

– Помолитися. Церква – Божий дім, де люди розмовляють з Богом.

– Я не вмю молитися, – відповіла Нудьга. – Що мені там робити?

– Нічого, навчишся, якщо захочеш, – заохочувала Бадьорість.

І вони попрямували до церкви. Там саме правили Святу Літургію. Нудьга мимоволі стала прислухатися до співу, який лунав з хорів, а Бадьорість у той час молилася. Що довше Нудьга слухала спів, то більше їй подобалося.

– Навчи мене молитися, – шепнула Нудьга Бадьорості.

– Повторюй за мною: Отче наш...

Нудьга молилася і мінялася на очах. Очі її світилися радістю і спокоєм.

– Як це гарно, розмовляти з Богом, – зізналася Нудьга Бадьорості. – Так приємно бути в Його домі, я вже забула про все, що мене до тепер гнітило.

Чемпіон

На занятті у спортивній школі група хлопчиків стрибає у висоту. Сьогодні в їхню школу прийшов невеличкий, несміливий, худенький хлопчик. Він з цікавістю спостерігає за тим, як усі тренуються.

– Може й ти спробуєш? – запитує тренер новенького.

Хлопчик слухняно встає, розбігається, наслідуючи своїх товаришів, і стрибає. Але не може взяти висоту і збиває планку. Хлопці голосно сміються, а новачок мало не плаче, так йому соромно.

– Та куди ти пнешся, невдахо? – підходить до нього високий ставний хлопчина. – Тобі хіба курей пасти, а не спортом займатися. Глянь, як треба робити.

Він ставить планку на значно більшу висоту, ніж була перед тим, і легко її долає.

– Бачиш? – гордо питає новенького.

– Бачу, – відповідає малий і відходить на бік.

– Bravo, чемпіоне! – хвалять друзі свого талановитого товариша.

Заняття в спортивній школі продовжувалися. Чемпіон досягнув неабияких успіхів. Йому все давалося легко. Він став гордістю школи. Брав участь у різних змаганнях, на яких завжди отримував перемогу. Грамоти, кубки, медалі, дорогі подарунки градом сипалися на нього. А маленький кволий хлопчик теж не кидав заняття в спортивній школі. Він залишався в спортивному залі тоді, коли всі вже йшли додому, і продовжував тренуватися. На нього ніхто не звертав увагу.

Минав час. Чемпіон почав прогулювати заняття. Він вважав, що йому не потрібні поради тренера, бо він все знає. Дуже болісно реагував на критику, всіх повчав, хвалився усім своїми успіхами. А коли почав отримувати гроші, то взагалі перестав спілкуватися зі своїми товаришами. Коли тренери робили йому якесь зауваження або давали поради, він роздратовано відповідав:

– Та що ви мене вчите, я сам краще знаю, як треба. Я – найкращий. Хто ще може так, як я.

Він бажав одного: щоби його постійно хвалили і ні в чому йому не перечили. Йому хотілося тільки слави. Через свою зухвалість він втрапив друзів, які так колись ним захоплювалися.

А в той час малий, кволий хлопчик, колишній однокласник чемпіона, старанно тренувався і досягав успіхів. Він завжди прислухався до порад учителів. Товариші перестали кепкувати з нього. Вони тепер подружилися з ним. Колись слабенький, несміливий хлопчик став гарним, ставним юнаком. Він, як і раніше, наполегливо працював над собою. Ніколи не пропускав тренувань, допомагав іншим, слабшим за себе спортсменам. А чемпіон, повіривши в свою неперевершеність, зовсім закинув тренування.

– Навіщо? Я і так все можу, – вважав він.

І ось одного разу на олімпіаді з'явився новий учасник змагань. Чемпіон спочатку не впізнав колишнього товариша зі спортивної школи. А коли впізнав, то зловтішно подумав: «Ну куди ти прешся, невдахо?»

Почалися змагання. Чемпіон після другого стрибка зійшов з дистанції. А його колишній однокласник продовжував боротьбу. Та ось –

планку піднято до найвищої позначки. І новий учасник змагань з легкістю подолав її. В результаті – титул чемпіона і золота медаль.

Коли журналісти спитали переможця, в чому запорука його успіху, він відповів: «На все воля Божа. Тільки самовіддана праця і віра в Божу допомогу може бути запорукою успіху».

Всі вітали переможця, і ніхто навіть не звернув увагу, коли покинув стадіон колишній чемпіон.

Нескромність ображає Господа

Був гарний літній день. На церковному подвір'ї було дуже людно – молодь, діти і поважні люди. Сьогодні тут храмове свято, і народу зібралося особливо багато. Окремо від усіх стояв гурт дівчат, які вирізнялися своїм виглядом. Одяг на них був, м'яко кажучи, не скромний. Коротесенькі сукні, оголені плечі і глибокі декольте, а на обличчі – товстий шар макіяжу. Дівчата голосно розмовляли і сміялися, привертаючи до себе увагу. Старенька бабуся підійшла до них і спитала, чому вони так галасують і так нескромно одягнені. Дівчата ж їй відповіли, що вона старомодна й нічого не розуміє. Треба більше дивитися телевізор, щоб зрозуміти сучасну молодь. Бабуся все ще пробувала переконати дівчат, що вони не праві, що принаймні до церкви вони мають одягатися простіше, бо нескромність ображає Господа. Але дівчата тільки посміялися зі старенької. Вони і далі продовжували розповідати про свої пригоди. Хтось розказував, як напередодні дивився еротичний фільм і як це було класно, інші хвалилися, як хлопці в кафе пригощали їх пивом і цигарками. Вони прийшли сюди зовсім не для того, щоб молитися, а щоби похизуватися своїм виглядом, які вони круті.

Тим часом усі ввійшли в церкву – почалася відправа. Дівчата на деякий час притихли, а потім знову заговорили.

– Ой, як тут нудно співають, – мовила одна. – Не те, що на танцях. Навіщо я прийшла сюди?

Вони ще постояли трохи і попрямували до виходу.

У той час багато хлопців і дівчат стояли в черзі до сповіді. Одягнені переважно у вишиванки, вони щиро молилися, каючись у своїх гріхах і просили Божого благословення. Любо було поглянути на молодих людей, які так побожно себе поводити. І жаль було тих, які так відмежували себе від Божої благодаті. Ніби смердюче багно засмоктував їх гріх нечистоти. А вони цьому не противились і не думали, що на них чекає в майбутньому. Навпаки, їм це подобалося і вони бездумно ішли назустріч своїй погібелі.

Пригоди Івасика і Тарасика

Івасик і Тарасик ловили на річці рибу саморобними вудками. Риба не ловилася, і хлопчики засумували. Івасик сказав, що якби вудки були куплені у крамниці, то, мабуть, і рибка краще ловилася би. Але в них не було грошей на покупку. Пожурилися друзі і почали збиратися додому. Несподівано до них підійшов старенький дідусь. Привітався і спитав, чому вони такі невеселі. Івасик з Тарасиком відповіли дідусеві, що не змогли зловити рибки, бо в них немає доброго спорядження.

– А що для цього треба? – спитав дідусь.

– Гроші, – в один голос відповіли хлопці. – Тоді ми змогли б купити собі все, що треба.

– О, то я вам можу допомогти, – сказав дідусь. – Я вам дам стільки грошей, скільки забажаєте, з умовою, що через рік на цьому місці ми зустрінемося знову, і ви розкажете мені, як розпорядилися грошми. Ось вам два гаманці. У них будуть завжди гроші, скільки б ви їх не тратили.

Дуже зраділи хлопці такому подарунку й побігли мерщій додому. По дорозі вони вирішили наступного дня зранку піти за покупками, а сьогодні добре обміркувати, що саме треба купити. Вдома, Івасик став думати, як краще використати подаровані гроші. Адже через рік треба буде повернути чарівний гаманець дідусеві, і тоді все закінчиться. Тож Івасик вирішив, що не витратитиме гроші на покупки. А вийматиме з гаманця і складатиме на потім. Але вирішив нікому про це не розповідати. Він набере собі багато-багато грошей і стане дуже багатим. Йому всі заздритимуть, його всі шануватимуть. Бо ні в кого не буде такого багатства. Задоволений своїм рішенням, Івасик ліг спати.

В той час Тарасик теж думав, як він витратитиме гроші. Завтра він купить собі найкращу вудку і такі самі купить усім своїм друзям. Купить багато речей для своїх мами, сестрички і тата. А потім він попросить маму поїхати з ним у місто, де є сиротинець, і вони зроблять багато подарунків для сиріток, які там живуть. Згодом він згадав, що недалеко від них живе одинока старенька бабуся, вона дуже бідно живе, і їй теж потрібна допомога. Хлопчик радів, що цілий рік зможе витратити скільки захоче грошей, щоби допомагати тим, кому живеться нелегко. Вклавшись спати, Тарасик мріяв, як допомагатиме бідним людям, і врешті заснув.

Наступного дня хлопчики зустрілися, як і домовлялися, біля крамниці. Івасик купив собі вудочку і вже зібрався йти, та побачив, що Тарасик купує аж десять таких самих.

– Навіщо тобі стільки? – поцікавився Івасик.

– А це я для друзів купив, щоби вони теж мали чим ловити рибку, – відповів Тарасик.

– А до чого тут друзі? – спитав Тарасик. – Нехай вони самі собі купують, якщо їм треба.

Та Тарасик був не згодний з товаришем.

– Нам же дідусь подарував чарівні гаманці, то чому я не можу подарувати вудочки своїм друзям.

– Як хочеш, – відповів Івасик і пішов додому, бо йому не сподобалося, що Тарасик витрачає гроші не за призначенням.

Після цього хлопці мало зустрічалися. У кожного були свої клопоти. Івасик виймав з гаманця гроші і складав їх у великі коробки. А Тарасик витрачав свої гроші на тих, хто цього потребував. За своїми клопотами друзі забули один про одного. Івасик став якийсь похмурий, замкнений, відлюдькуватий, завжди поспішав додому і майже ні з ким не спілкувався. Зате Тарасик постійно був заклопотаний, але щасливий, усміхнений, завжди вирішував якісь справи. Івасик не міг зрозуміти, що діється з його товаришем. Він уже наскладав багато грошей і думав, що колись стане великим багатцем, якого всі боятимуться і поважатимуть, а його товариш розтринькає за рік усі гроші і залишиться ні з чим.

Та ось минув рік. І хлопчики в умовлений час прийшли до річки. Незабаром з'явився дідусь. Він подивився на хлоп'ят і спитав:

– Ну... Ви щасливі? Пригодилися вам мої гроші? Розкажіть, як ви їх витрачали?

– Тарасик тратив ваші гроші на що лише йому заманулося. Він витрачав їх не на себе, а на своїх друзів, на сиріт і на бідних людей, – сказав Івасик.

– А як ти розпорядився своїми грішми?

– Я їх складав на майбутнє, їх у мене багато залишилося!

Тарасик стояв, опустивши голову і мовчав. Він тільки тепер подумав, що, може, не слід було так робити, як він робив. Уже готовий був заплакати, та дідусь спитав:

– Тарасику, а чи щасливі були ті люди, яким ти допомагав?

– Так, – тихо відповів Тарасик, – вони мені дуже дякували.

– А ти, Івасику, щасливий, що наскладав собі багатство?

– Я не мав часу про це думати, бо старався якнайбільше зібрати грошей, щоб у майбутньому бути щасливим.

– А тепер поверніть мені гаманці, і я подивлюся, хто з вас краще ними користувався. Він відкрив гаманець, котрий був у Тарасика, і з нього посипалися тисячі усмішок, які, мов золотава хмаринка, оповили

хлопчика і зігрівали його своїм теплом. З Івасикового гаманця потекли гіркі, гарячі сльози, які перетворилися на озеро. Івасик стояв по коліна у тих сльозах, і вони страшенно його пекли. А вдома всі його гроші перетворилися на пусті папірці.

Сум і радість

Не сумуй, дитино мила,
як зима буде в дорозі,
Бо Різдво Божого Сина
На твоїм стоїть порозі.
Не сумуй, коли на серці
В тебе смуток і тривога,
Бо, повір, що все минеться,
Як лиш звернешся до Бога.
Не сумуй, не трать надії,
Що вже все в житті пропало,
Що не здійснилися мрії
І для щастя часу мало.
Не давай ніколи смутку
В твоїм серці панувати.
Тільки з вірою у Бога
Зможеш сум свій подолати.
І у відчай ти не падай,
Вір у Боже провидіння.
У молитві знайдеш радість
І дорогу до спасіння.

Ненажера

Джек з Мурликою дружили:
Разом спали, їли й пили,
У дворі удвох гуляли,
По подвір'ю м'яч ганяли.
Та, мабуть, це кожен знає:
Кіт злодійську вдачу має.
Що не з'їсть – йому все мало –
Чи ковбаска це, чи сало.
З'їсть найперше все своє,
Тоді в Джека ще вкраде.
Джек побачить й лиш зітхне:

– Що ж, він – друг мій. Хай бере.
Спершу всі kota любили,
Спинку гладили, хвалили
І казали, що Мурлика
Для мишей – біда велика.
А Мурлика ріс, товстів,
Ловить мишок не хотів.
Походжав собі ліниво
Й став товстий, немов барило.
Джек побачив і злякався,
Що Мурлика так роздався.
Мабуть, друг мій захворів,
Треба кликати лікарів.
Джек наш часу не марнує –
У ветлікарню чимчикує.
– Оооой... Біда! Біда велика!
Захворів мій друг Мурлика!
Зовсім бігати не може,
Поможіть йому, хто може!
Кіт тим часом у садочку
Ліг і стогне в холодочку.
Так звело йому живіт,
Що не милий Божий світ.
Бо він з'їв курча печене
Й випив цілий жбан сметани.
Джек і лікар чують: «БАХ!!!» –
Пролунало десь в куцах.
Доктор глянув й тихо свиснув:
«Так об'ївся, що аж тріснув».
– Об'їдатись – гріх великий, –
Мовив доктор до Мурлики.
І зашив живіт помалу,
Щоб котові легше стало.
Приписав йому дієту –
Раз на день – одну котлету,
Молока зовсім не пити
І щодня мишей ловити.
Ця історія печальна
Хай для всіх буде повчальна.

Автор Люба Юрків

Моє вправління у чеснотах

Щоб привити дітям любов до чеснотливого життя, пропонуємо використати коротенькі віршовані рядочки із постановами. Катехит протягом усього навчального року щоразу пропонує новий віршований куплет і заохочує дітей вивчити його напам'ять та використовувати щодня при тій чи іншій нагоді.

Постанови для дітей 3–7 років

1.

Дитя-Ісус слухняним був,
І я таким буду́,
Бо я малий християнин,
Любов Йому несу.

2.

Мамі радо допоможу –
Приберу на славу Божу!

3.

Перед тим, як щось зробити,
Подумаю: «Як би Ісус на моєму місці
Мав би поступити?»

4.

Щоб Ісуса полюбила
Ще одна дитина,
Я складатиму свій одяг
Ввечері щоднини.

5.

Ісуса в серці маю.
Тож мене Він попросив,
Аби багато діток,
Я до кивоту запросив.

6.

Знак Хреста робитиму щодня –
І так прославлятиму Боже ім'я.

7.

Щоб Ісуса потішати,
На молитві чемно
Буду я стояти.

8.

Щоб Ісус був радий мною,
Буду вдячним я в усьому.

9.

У неділю до церкви прийду,
Бо Ісус мене там чекає.
Такий подарунок Йому зроблю –
Удома все поприбираю.

10.

Щоб бути вдячним Богу за сім'ю,
Щодня усім скажу: «Я тебе люблю!»

11.

Ніколи ображатися не буду,
Про Страсті Ісуса Христа не забуду.

12.

«Прошу», «вибачте», «дякую», «будь ласка» –
Ці слова чарівні й теплі слід вживати часто.
Їх щодня в розмові я завжди промовлятиму,
І так Ісуса ними гарненько прославлятиму.

13.

Щойно прокинуся, то так помолюся:
«Вітаю, Маріє, привітай від мене Ісуса!»

(Пояснення: потрібно просити заступництва Богородиці, щоб зберегти чистоту серця)

14.

Нову колядку за цей тиждень
Маю я вивчати,
Обов'язок християнина –
На Різдво колядувати.

15.

До Розп'ятого Ісуса ручки я складу,
За навернення грішників молитися буду́.

16.

Ісус є Правда, Він ніколи не брехав.
Батьком брехні злий дух був споконвіку.
Щоб Ісус мене своїм місіонером називав,
З брехнею попрощаюся навіки.

17.

Як мама попросить іти в ліжко лягати,
Послухаюсь чемно й швидко піду спати.

18.

Радо ділитимусь всім тим, що маю,
Бо я, малий християнин, Ісуса в серці маю.

19.

За Папу, як встану раненько,
Помолюся я до Небесної Неньки.

20.

Про Ісуса я не забуду,
Бо у церкві щонеділі я буду.
І щодня про Нього пам'ятатиму,
Коли молитву промовлятиму.

21.

Перед тим, як щось узяти,
Дозволу буду я завжди питати.

Постанови для дітей 8–10 років

1.

Щоб більшу любов до Бога виявляти,
Я буду «Вірую...» щодня промовляти.

2.

Щоб силу волі у чеснотах гартувати,
Щодня підлогу на кухні буду витирати.

3.

Щоб особливо Бога вшанувати,
Я буду щодня Святе Письмо читати.

4.

Допоможу в потребі –
Й отримаю ласку в Небі!

5.

Я буду «дякую» щодня казати
І своїй мамі, і своєму тату.
Вони щодня піклуються про мене,
І я робитиму їм щось приємне.

6.

Усмішкою ближньому я послужу –
Й так радість у серце йому принесу.
(Пояснення: усміхатися, щоб потішити).

7.

Перед тим, як щось зробити,
Подумаю: «Як би Ісус на моєму місці
Мав би поступити?»

8.

Хоч буде важко, але буду пам'ятати –
Християнин не має р'юки опускати.
Щодня про Бога іншим я розкажу.
Цим вихід зі складної ситуації підкажу.

9.

Хто є щедрий, добре знає,
Що в потребі допомога –
Це лінивства перемога!

10.

Щоб Богові більше догоджати,
Я буду всім тільки правду казати.

Постанови для дітей 11–14 років

1.

Щоб відновити дружбу з Богом,
У сповіді попрошу вибачення в Нього!

2.

Зі старанністю робитиму домашні завдання,
Щоб швидше Бог почув народу мого благання!

3.

Ісус зраний на хресті – Його я потішатиму!
Тому в цукерках цього тижня собі відмовлятиму!

4.

Чесноти активно я буду збирати –
Щоразу посуд візьмусь прибирати.

5.

Щоб з Ісусом співстраждати,
Замість години телевізора –
буду я читати!

6.

Щоб Марію у піст потішати,
Буду Їй щодня квітку дарувати!

7.

Щоб дитиною Божою стати,
Щось приємне ближньому буду казати.

8.

Щоб Богородиці більше шани віддати,
Я вервицю щодня буду промовляти.

9.

Щоб свою волю укріпляти,
До серця зла не буду підпускати.

10.

Через те, що я – Христовий,
Не скажу жодного поганого слова.

11.

Ісуса буду потішати –
На зло добром відповідати!

12.

Щоб мужність у собі виховувати,
Ніколи не буду правду приховувати!

13.

Щоб стриманістю за цей піст оволодіти,
Не буду за комп'ютером довго сидіти!

14.

Щоби для Бога в чеснотах зростати,
Щодня ванну кімнату буду прибирати.

15.

Щоби Ісуса ще більше любити,
Я буду іспит совісті увесь піст робити!

16.

Я хочу мир в Україні мати,
Тому також буду усім прощати!

17.

За бідних у світі почищу взуття,
І ближнім не скажу, що це зробив я!

18.

Щоби Богові більше догоджати,
Я буду всім тільки правду казати.

19.

Щоб особливо Бога вшанувати,
Я буду щодня Святе Письмо читати.

*Підготувала
с. Марія Одигітрія Клейнота, ВС*

Чеснотливе життя у практиці

Історія чеснотливого життя священномученика Йосафата Кунцевича

Завдання

Яскравим прикладом життя чеснотами і неустанної боротьби з пристрастями є приклад великого сина волинської землі, найбільшого святого українського народу й Христової Церкви священномученика Йосафата Кунцевича. Прочитайте історію його життя та назвіть три основні чесноти, які найбільше плекав у собі святий.

Іван Кунцевич народився у м. Володимирі-Волинському в родині купця та володимирського радника Гавриїла Кунцевича. Точна дата його народження невідома, зі свідчень та документів можна припустити, що це 1580 рік. Оскільки батько через свої справи та обов'язки мусив часто перебувати поза домом, Іван зростав під опікою матері. Свій вільний час хлопець присвячував Богові, перебуваючи у храмі, де молився та брав участь у церковних богослужіннях.

Сучасники стверджують, що «його головним і чи не єдиним заняттям була довга молитва». Поштовхом малого Івана до молитви та церкви була божественна іскра Божої благодаті, яка відчутно запала в його серце, коли він маленьким хлопчиком вдивлявся в ікону Розп'яття.

1596 року Іван Кунцевич приїхав до Вільна, куди направив його батько-купець для опанування родинного ремесла. Проте хлопець, будучи вже з дитинства глибоко набожним, вирішив обрати духовний шлях – і вступив 1604 року до монастиря Святої Тройці, який був на боці унії. Особливий вплив на духовне формування молодого юнака у Вільні мали отці єзуїти Фабрицій Ковальський

та Іван Грушевський, які спілкувалися з ним та сприяли його самоосвіті, позичаючи йому літературу. Іншими викладачами для Кунцевича стали богослов Петро Аркудій, який був знавцем Святого Письма, Отців Церкви, східного богослов'я, та Вельямин Рутський, який завершив студії у західних університетах.

Новий період свого життя Іван Кунцевич почав прийняттям чернечого імені Йосафат і продовжив молитвою, роздумами, читанням та особливими практиками покути³⁷. Прикладом зростання у вірі й любові до Бога і ближнього були йому житія святих, адже монастир, до якого вступив юнак, занепадав і поряд не було досвідчених ченців. Незважаючи на несприятливі обставини, Йосафат провадить аскетичне життя та невдовзі стає прикладом для нових монахів. Саме Кунцевича вважають відродителем чернечого життя Чину василіан.

Невдовзі Йосафат отримує дияконські свячення, а за свідченням окремих авторів, у 1609 році стає священником. Вірні полюбили молодого ченця за його молитовну ревність і щире служіння. Він знав напам'ять усі церковні співи, постійно займався самоосвітою. Тоді Йосафат формувався як богослов, катехит, проповідник, полеміст. Маючи надзвичайну пам'ять, він добре знав Святе Письмо, полемічні твори, праці з історії Церкви тощо. Монастирська церква та чернеча келія стали для нього своєрідним університетом духовного, богословського, церковного літургійного вишколу. Він був цілеспрямованим, щирим, а своїми словами та поведінкою мав особливий вплив на оточення. За свідченнями його сучасників, складні богословські питання щодо таємниці Пресвятої Тройці та інших правд віри він розумів та пояснював краще, ніж відомі богослови. Саме за це противники унії почали називати його «душехватом», бо своїми проповідями він привертав на свій бік багатьох людей. Ієромонах Йосафат провадив інтенсивну місіонерську діяльність також серед тих, хто не належав до Католицької Церкви. Джерела свідчать, що його проповіді слухали не лише католики, а й православні та протестанти.

Особливу роль отець Йосафат Кунцевич приділяв сповіді, його вважали всенародним сповідником. У столиці він відновив звичай сповідати молодь. Як зазначають свідки беатифікаційного проце-

---

³⁷ Покута – церковне покарання за гріхи у вигляді церковної заборони або наказу виконати певну кількість молитов, поклонів, здійснити паломництво, яке сповідник накладає на каятника відповідно до тяжкості скоєних ним гріхів; епитимія.

су, він «радо вислуховував сповідь як духовних, так і мирян», був дуже ревний у праці задля спасіння. У своїх проповідях Кунцевич наголошував на величі Божого милосердя, а не на строгості практик покаяння. Щоб могли за інших перепрошувати Бога, сам він практикував різні види покаяння.

Номінувавши Йосафата на архімандрита віленського Свято-Троїцького монастиря та митрополичого вікарія Литви та Білорусі, на нього, крім священничих обов'язків, поклали відповідальність за чернечу спільноту з близько шістдесяти осіб та за монастирський порядок. За словами отця Г. Хмельницького, він був не тільки архімандритом, а й учителем, духовним провідником ченців, черниць та мирян. У цей період Кунцевич відроджує та створює василіанські монастирі, відновлює церкви, Жировицьку та інші.

1617–1623 роки – єпископський етап життя Йосафата Кунцевича. Полоцька архиєпархія за значенням посідала друге місце у Київській митрополії. Посівши місце архиєпископа Полоцького, він протягом двох років повернув прихильність вірян до Унійної Церкви. Реорганізація архиєпископського осідку, відбудова церков і монастирів (передовсім катедральної церкви Святої Софії), духовна та церковна обнова клиру – ось далеко не повний перелік першорядних справ Йосафата Кунцевича. Невідкладною потребою духовенства було відновлення єпархіальної єдності та співпраці. Завдяки щорічним синодам та візитаціям Йосафат Кунцевич здійснив реформи, спрямовані на очищення й відбудову Церкви. З метою духовної, моральної й церковної обнови духовенства Йосафат пише *Правила для священників* та *Конституції для священників*. В остаточній редакції *Правил* містилося 48 коротких канонів. Саме через життя й поведінку священників Йосафат мав намір піднести релігійне та церковне життя народу: «Священники обов'язані прикладом свого життя навчати людей побожності. Бо добра поведінка священника є успішною проповіддю для простого народу».

Крім літургійного і молитовного життя, архиєпископ впорядкував і душпастирську працю священників. Для духовенства і вірних головним святом таїнством стає сповідь.

Також працював над релігійним і моральним вихованням народу: запровадив катехитичне навчання правд християнської віри. Для цього він уклав Катехизм.

Як ревного священника-душпастиря Йосафата прихильно прийняли у його архиєпархії усі стани та прошарки населення. Новий

владика прийшов до Полоцька не лише для того, щоб повернути народ до католицизму, а й щоб піднести його занепаду релігійність і побожність. Він зобов'язав священників служити Святі Літургії, утрени, вечірні та інші богослужби, і народ, маючи нагоду виконати свій релігійний обов'язок богочитання, радо ішов до церкви.

Як адміністратор й упорядник Полоцької єпархії, Йосафат Кунцевич видався напроцуд успішним. Він відновив п'ять із восьми монастирів (у Битені, Жировичах, Полоцьку, Черей, Мотиліві) та низку церков. Він опікувався не лише церквами Полоцька, а й за його межами. Кунцевич часто представляв церковні інтереси в судах, де вимагав повернення майна, яке було несправедливо відчужене у монастирів чи Церкви. У Полоцьку Йосафату вдалося повернути давній монастир св. Бориса і Гліба, який опинився в руках родини Корсаків, що були в опозиції до Унійної Церкви.

Православна опозиція особливо виокремлювала його особу, як того, хто успішно поширює унію серед вірних. Тому Йосафат прийшов до Полоцька готовий, як він казав, прийняти найбільше випробування за віру. У поїздці до Вітебська, коли приятелі хотіли дати йому охорону через небезпеку для життя, архієпископ відповів коротко: «Я не журюсь, нехай роблять що хочуть», «Нехай буде воля Господня, я прагну, щоб усі були єдині».

У 1620 році було створено паралельно нову православну ієрархію, яка почала активну боротьбу за своє утвердження та визнання. Видатним діячем цього руху був чернець Віленського Свято-Духівського братства єпископ Мелетій Смотрицький, якого віленське братство висунуло на пост православного архієпископа Білорусі. Тож Смотрицький як безпосередній суперник Кунцевича розпочав з ним запеклу боротьбу. Під впливом Смотрицького містами особливих «антиунійних настроїв» стали Вітебськ, Орша, Мстиславль, частково Полоцьк.

У 1621 році Кунцевич перебував у Варшаві, звідки привіз листи короля Жигмонта, у яких йшлося про те, щоб населення не визнавало нового православного митрополита Борецького та архієпископа Смотрицького, бо вони самозванці. Невдовзі політика Польщі набрала іншого характеру, адже Польська державна влада у цьому протистоянні керувалася політичними розрахунками: шукала в особі Московщини та козаків союзників для боротьби проти турків. Це стало очевидним із листування Йосафата Кунцевича і державного канцлера Сапіги. Крім того, Польща бачила унію як

шлях до латинізації українців. Архієпископ опинився у складній ситуації протистояння, а тому працював більше, ніж звичайно, і до кінця залишався вірним своїм ідеалам та монашому способу життя.

Православні ченці поширювали різні негативні чутки про архієпископа Йосафата Кунцевича, використовуючи для цього міські площі, ратуші, народні віча, хати місцевих жителів і палати вельмож. На адресу архієпископа Кунцевича дедалі частіше лунали погрози. Проте Йосафат невпинно продовжував своє звичне служіння. Ситуація з кожним днем погіршувалась, і щоб уникнути протистоянь, противники унії вирішили знищити унійного архієпископа та часто організовували замахы на життя Кунцевича, проте невдало. Трагічною стала для Кунцевича подорож до міста Вітебськ, де розлючена юрба противників замучила його у неділю 12 листопада 1624 року після утрені перед Божественною Літургією. З оскаженілого натовпу двічі вдарили архієпископа кийком та сокирою по голові, опісля знущалися з тіла покійного, а відтак поволокли через місто і скинули в річку Двину.

Проте зі смертю Йосафата Кунцевича його місія не завершилася. Саме мучеництво стало причиною переходу багатьох його супротивників до унії, серед яких були й ті, від чіїх рук він загинув, а також Мелетій Смотрицький. Серед народу поширилася слава його святості і небесного заступництва. З цього приводу було проведено процес проголошення Йосафата святим Католицької Церкви. На беатифікаційному процесі майже всі свідки говорили про велику любов Йосафата Кунцевича, його лагідність, відсутність злоби. Вони визнавали його рішучість там, де цього вимагала правда.

6 травня 1643 року Йосафата Кунцевича проголошено блаженим, а 1867 року – святим Католицької Церкви. Його моцці зазнали також переслідувань та були часто перезаховані. Від Другого Ватиканського Собору, вже понад п'ятдесят років, моцці священномученика Йосафата зберігаються у базиліці св. Петра у Римі.³⁸

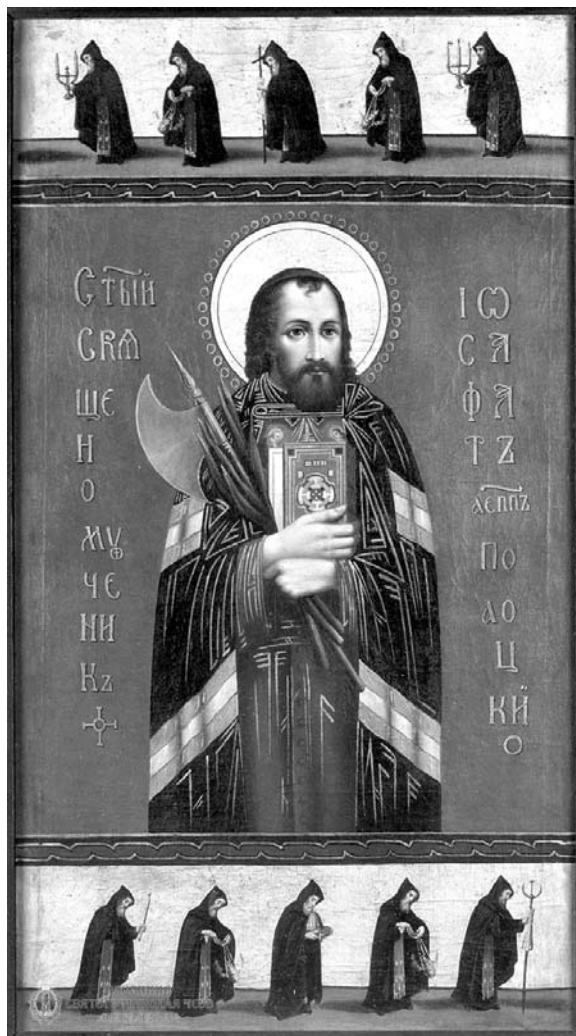
Св. Йосафат у базиліці Святого Петра притягає до себе численних богомільників і туристів. Становлять інтерес і гарно вишиті архиєрейські ризи – подарунок сестер служебниць, і чудо-

---

³⁸ Г. Гришко, Християнські сторінки історії України: методичний посібник з історії для вчителів середніх загальноосвітніх шкіл / Ред.: О. Боршовська. – Львів : Свічадо, 2014. – 254 с.

ва українська єпископська мітра – подарунок владики Марусина, секретаря Конгрегації Східних Церков. Українські паломники щиро моляться тут за свою Церкву, свій народ та за з'єднання всіх християн.

При вівтарі Святого Василя з мощами св. Йосафата часто відправляють Божественні Літургії, а українська громада в Римі збирається тут особливо численно щороку 12 листопада на Архиєрейську Літургію у співслужінні багатьох греко-католицьких священиків, передусім новоіереїв, які закінчили у Римі священничі студії.³⁹

³⁹ Джерело: <http://www.pkm.if.ua>.

Патріарх Йосиф Сліпий

Завдання

Уважно прочитайте історію життя патріарха Йосифа Сліпого, який навіть далеко від свого народу залишався його духовним провідником. Незважаючи на гоніння, наругу, скверну духовного невігластва і жорстокості епохи, він завжди дарував своєму народові силу віри і приклад великої жертвності. Подумайте, які чесноти особливо при-таманні цьому великому подвижнику віри.

Добровільний в'язень Христа

У мальовничому селі з дивною назвою Заздрість, на Тернопільщині, 17 лютого 1892 року у селянській сім'ї Сліпих народився хлопчик, якого назвали Йосифом. Змалку він зростав дуже допитливим і здібним до наук, тому після сільської школи продовжив навчання у Тернопільській гімназії, яку 1911 року закінчив із відзнакою. Того ж року розпочав богословські студії у Львові. Ще тоді, зовсім юним, відчув своє покликання. «Протягом всього свого життя я був, є, і таким відходжу з цього світу – в'язнем Христа, – писав блаженніший патріарх Йосиф 1981 року у своєму заповіті. – Насамперед у юні роки я був добровільним Його в'язнем! Бо народився і був вихований в українській християнській хліборобській родині. Вона передала мені і прищепила віру в Христа і любов до Нього!.. Добровільним в'язнем Христа я був і тоді, коли любов до Нього штовхнула мене на шлях здобувати знання і присвятитися науковій праці. Натхнений Його благодаттю, я служив своїй рідній Церкві...»

Ректор та реформатор

1981 року по закінченню колегії «Canisianum» в Інсбруку, що в Австрії, доктора богослов'я Йосифа Сліпого митрополит Шептицький висвячує на священника. Невдовзі отець Йосиф починає викладати на богословському факультеті Львівської духовної семінарії, яку реформує за найкращими європейськими зразками, а 1925 року перетворює на Богословську академію, ставши її пер-

шим ректором. Редагує журнал «Богословіє», видає наукові та духовні твори. Організовує католицьке студентське товариство «Обнова». За тією ненастанною працею застає Йосифа Сліпого Друга світова війна.

Наступник митрополита

У той важкий для народу час митрополит Андрей замислюється, хто міг би очолити Церкву. І зупиняє свій вибір на Йосифові Сліпому, що був жертвним, ініціативним, сповненим високої духовності та мудрості. Отець-ректор стає архиєпископом-помічником митрополита Андрея Шептицького, з правом наслідування. Коли 1 листопада 1944 року митрополит відходить у вічність, архиєпископ Йосиф Сліпий стає духовним провідником народу.

Арешт

У квітні 1944 року більшовицька влада арештовує митрополита Йосифа Сліпого, звинувативши його у націоналізмі та антирадянській пропаганді. Митрополит пройшов страшний шлях допитів, безсонних ночей, принижень... Та всі ці страждання тільки скріплювали його у вірі, додавали сил внутрішньо протистояти несправедливості. Суд відбувся 3 червня 1946 року. Сліпого було засуджено на вісім років примусових робіт у суворох таборах. Так блаженніший Йосиф почав поневірятися Сибіром... Коли наблизився час звільнення, термін ув'язнення продовжили ще на сім років.

«А я вас знаю?»

Якось сніговою дорогою до табору в Маріївську владика Йосиф застудився, через що захворів на запалення легень. Та, незважаючи на важкий стан, за наказом КДБ його виписали з тюремної лікарні і помістили до бандитського бараку. Там до священика відразу підійшов незнайомий молодик: «Ви мене не знаєте, а я вас знаю», – промовив це і простягнув йому горнятко теплого супу. Під час перебування митрополита Сліпого в таборі наші вірні завжди охороняли його від злочинців.

Табір смерті

Головним місцем перебування Йосифа Сліпого був 8-й табірний відділок у Мордовії, де згинули мільйони людей. Те місце Йосиф Сліпий назвав табором смерті. Уяви собі: крім неба і зони з гнилими бараками – нічого. Раз на рік дозволяли написати листа, який проходив сувору цензуру. Їжа – смердяча баланда, шістсотграмова пайка глевкого хліба. В'язні били мерзлоту киркою, валили і вантажили ліс, лупали вугілля, мерзли й обморожувалися...

Невтрачений оптимізм

Поставна зовнішність митрополита привертала увагу. Він виділявся особливою шляхетністю. Завжди був до всіх співчутливим. Приниження людини вважав тяжким гріхом. Жалів безпорадних, виснажених і безнадійних. Казав, що християнська мораль учить обороняти слабшого, скривдженого. Боляче стискалося його серце від неспроможності допомогти таким людям. Але надія дочекалася кращого не покидала жодного разу. На запитання: «Скільки можна страждати?», завжди відповідав: «Моліться, терпіть і очікуйте».

Табірний парох

Навіть там, за колючим дротом, де ненастанно пильнували наглядачі з багнетами, в холодних бараках, на лісоповалах, Сліпий не переставав бути священиком. Йому навіть вдавалося таємно правити Службу Божу, освячуючи малий шматочок хліба та вино, котре виготовляв з вимочених у воді родзинок, які передавали вірні.

Від сліз – до радості

Про перебування митрополита Йосифа в таборах доходили звістки й на Захід, де з'являлися статті про нього як про страдника Христового. Тоді папа Павло VI офіційно проголосив митрополита Сліпого кардиналом Римської Церкви. А 14 лютого 1962 року американський журналіст Норман Казенс, приїхавши до Радянського Союзу, у Кремлі протягом тригодинної розмови з Микитою Хрущовим переконував його звільнити митрополита. Наприкінці січня 1963 року Йосифові Сліпому повідомили, що він помилу-

ваний. Владика повезли до Москви і, сказавши, що його бажає бачити папа, вручили закордонний дипломатичний паспорт для поїздки в Італію. Папа прийняв Сліпого як рідного сина, обняв і заплакав. Згодом він подарував Йосифові Сліпому свою фотографію з написом: «Щаслива та година, коли Ісус кличе від сліз до душевної радості».

Нова діяльність

Усе подальше життя Йосифа Сліпого після більшовицької каторги було сповнене безупинної праці. Кардинал засновує українську парафію та студитський монастир, уділяє єпископські та єрейські свячення. Будує Український католицький університет ім. св. Климента Папи. А 1969 року – храм Святої Софії в Римі. Організовує українську Духовну семінарію. Тричі відвідує українців у діаспорі, об'їздивши весь світ, закликаючи їх до духовного й національного єднання, щоби вони не забували ані свого коріння, ані батьківської віри.

Заповіт

У передчутті близького кінця свого життя патріарх Сліпий залишає прийдешнім поколінням «Заповіт» – історію свого життя, роздуми та візії щодо майбутнього Української Греко-Католицької Церкви, батьківські повчання українському народові. «Заповітую Вам усім: моліться, працюйте і боріться за збереження християнської душі кожної людини, українського народу і за весь український нарід!.. Поховайте мене в нашому Патріаршому соборі Святої Софії, а як воплотиться наше видіння і постане на волі наша свята Церква і наш український нарід, занесіть мою домовину, в якій спочину, на рідну українську землю і покладіть її у храмі Святого Юра у Львові, біля гробниці слуги Божого Андрея».

7 вересня 1984 року блаженний патріарх Йосиф Сліпий відійшов у вічність. Коли постала незалежна Українська держава і відродилась Українська Греко-Католицька Церква, його заповіт було виконано. 27 серпня 1992 року тіло блаженнішого перевезено літаком з Риму і перенесено до крипти храму Святого Юра у Львові.⁴⁰

⁴⁰ Джерело: Оксана Сайка, журнал «Сто талантів», №6, 2007.

Ще кілька цитат

❖ Про працю в Богословській академії: «Мушу сказати, що таких прикростей я мав багато зі всіх боків, і дякую Богові, що я то все переніс, і дивуюся, що я то міг перенести. Кожен мав якісь претензії – і батьки литовців, і професори, і капітула, і польське правительство, і націоналісти, і редакції, і противники celibату... Так, що не раз вже вичерпувалися всі резерви духовних і фізичних сил, і гадав я кинути всю імпрезу та й кудись забратися. Одначе багато людей розуміло цілу справу, прихильно ставилися і підбадьорювали, щоби не кидати, бо як казав отець-професор Конрад: “Все завалиться, і будуть радуватися тії, що давно хотіли завалити семінарію і академію”. І він мав рацію, і не було іншої ради, як, незважаючи на прикрості, дальше нести свій хрест».⁴¹

❖ Зі спогадів Остапа Станіславського: «Митрополит... своєю поставою, щедрістю, добрим серцем і силою свого духа піддержував інших на силах, а також і мене. Інколи одержував незначні посилки з харчами, якими він завжди ділився зі своїми спів'язнями. Своєю великодушністю і взірцевою поведінкою, митрополит здобув серед в'язнів великий авторитет. Про це дуже добре знав таборовий режим і тому ніколи не спускав його зі свого всюди проникливого ока. Митрополит нагадував мені людину з душею первісного християнина, з усіма цінними прикметами, вірний своїй Церкві і народові».⁴²

❖ Фрагмент теплих пастирських слів Христового в'язня з краю мерзлоти і страждання: «Та дроз проймає тіло і дух в'яне, коли приходиться згадати непоборимі труднощі, тисячі миль далекої дороги, студінь і підбігунові (з пол. – субполярні) морози. Як пробитись крізь ці сніговії, в'юги і заметілі? Але серце, повне любові, не знає меж і стриму і несеться бодай думкою понад вічні мерзлоти, тундри і тайги, пустирі і праліси, щоби занести Вам благовість Христового Рождества, звернувши увагу на належне про-

⁴¹ Йосиф Сліпий. Спомини / за ред. о. Івана Дацька та Марії Горячої. Львів–Рим, 2014. – С. 128.

⁴² Цитовано згідно з: о. Іван Хома. Шляхами каторги Блаженнішого Йосифа Сліпого. – Рим, 1987. – С. 17.

ведення Свят, відірвати Вас, бодай на хвилину від буденних занять і клопотів і піднести з горя Вашу Душу, але щоби принесло втіху, мир і щастя, та додало сил до нових подвигів і жертв».⁴³

«Коли після багатьох років скитання і трудів, немочей і болів, серед таких же, як я, багатотисячних вірних моїх синів цієї ж землі моєї рідної, гляджу на пройдешній шлях і теперішню холодну й голодну дійсність, я благодарю Бога Всемогучого за всі Його дари й за ту любов, яка виростає в нужді, біді, горю, серед холодна і зимна. Благодарю Його за те, що надихнув такою силою і такою незбагненною вірою всіх отих менших братів моїх... Яка ж благодатна ця Сибір для нас усіх, для учнів Христових, для росту й життя Христового Царства. Вона, колись пустеля, десь пересякла потом закатованих, та непереможених синів поневоленої країни. Із закутої в сніги й морози землі чужої неслись не тільки нарікання й лайки, з неї піднімалися і піднімаються по сьогодні слова тихої і щирої молитви до Всевишнього. На ній у різних закутках і вертепах її приноситься вже десятки років нова жертва Тіла і Крови Господньої, на ній родилась і жила помічна духовна школа для виховання нових служителів Христа. Ота Сибірська земля побачила нову справжню людину, справжніх християн, справжніх вірних синів Христової Церкви».⁴⁴

Про собор Святої Софії у Римі: «...коли глядітимете на собор Святої Софії і будете паломничати до нього як до рідної святині й молитву приноситимете в ньому, пам'ятайте, що цей собор оставляю вам як знак і символ знищених і збезчещених українських храмів Божих, між ними наших найважливіших свідків – соборів, свідків нашого прадідного християнства, Святої Софії в Києві і Святого Юра у Львові! Нехай же цей отут собор Святої Софії буде для вас знаком відродження й побудови нових храмів Божих в місцях вашого перебування! А понад усе, нехай собор Святої Софії буде для вас провідним знаком і свідком собору Живих Українських душ, святим місцем молитви й літургійної Жертви за вмерлих, живих і ненароджених!»⁴⁵

⁴³ Цитовано згідно з: Патріарх Йосиф Сліпий. Ісповідник віри. – Львів, 2002. – С. 112.

⁴⁴ Цитовано згідно з: Патріарх Йосиф Сліпий. Ісповідник віри. – Львів, 2002. – С. 24-25.

⁴⁵ Завіщання Блаженнішого Патріарха Йосифа // Слова Патріарха Йосифа. Документи. Матеріали. Світлина. – Львів : Гердан, 2003. – С. 170-171.

Зміст

Конспекти катехитичних занять на тему: «Головні гріхи та протилежні їм чесноти».....	3
Катехитичне заняття на тему: «Гріх обжерливості та чеснота поміркованості».....	4
Катехитичне заняття на тему: «Гріх розпусти та чеснота ціломудреності»	9
Катехитичне заняття на тему: «Пристрасть грошолюбства та чеснота жертвовності».....	17
Катехитичне заняття на тему: «Смуток, униніє та чеснота радості у Святому Дусі»	21
Катехитичне заняття на тему: «Пристрасть гніву та чеснота довготерпеливості».....	34
Катехитичне заняття на тему: «Нудьга та бадьорість духу»	41
Катехитичне заняття на тему: «Марнославство та смиренномудрість»	60
Катехитичне заняття на тему: «Пристрасть гордості та чеснота покори»	71
Інтерактивні ігри	77
Японський кросворд.....	78
Гра «Знайди пару»	79
Гра «Яка я чеснота?»	80
Гра «Пастка»	80
Гра «Полічи до п'яти»	81
Гра «Чи знаєш ти назви постів?»	81
Гра «Збережи серце»	81
Притча з обговоренням «Дзеркало неба»	82
Офіційні джерела про головні гріхи та чесноти	85
Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха» про головні гріхи і протилежні їм чесноти.....	86
Витяг з книги «Життя у Христі: моральна катехиза».....	92
Єфрем Сирійський. Про вісім головних пристрастей і боротьбу з ними	96

Розповіді, завдання, коментарі	105
Біблійні розповіді з роздумами про гріхи та чесноти	106
Мати, щоб не ховати.....	106
Бути першим.....	108
Правда про себе.....	110
Уміти нахилитися.....	112
Цар Давид скаче і танцює.....	114
Заздрісна сестра.....	115
Небесний дрес-код.....	116
Біблійний квест	119
Нерозумний багач.....	119
Сусанна.....	119
Ананія і Сафіра.....	122
Давид музикою при Саулі.....	123
Йона в Ніневії.....	123
Гріх Давида.....	124
Давид та Голіат.....	126
Йосиф та його брати	130
Оповідання та поезії про головні гріхи і чесноти	131
Фіалка і Рожа.....	131
Гнів і милосердя.....	132
Нудьга і Бадьорість.....	133
Чемпіон	134
Нескромність ображає Господа	136
Пригоди Івасика і Тарасика.....	137
Сум і радість.....	139
Ненажера	139
Моє вправління у чеснотах	141
Постанови для дітей 3–7 років.....	141
Постанови для дітей 8–10 років.....	143
Постанови для дітей 11–14 років	144
Чеснотливе життя у практиці.....	147
Історія чеснотливого життя свмч Йосафата Кунцевича.....	147
Патріарх Йосиф Сліпий.....	153